

Thomae a Celano

Vita Secunda

PROLOGUS.

*In nomine Domini nostri Iesu Christi. Amen.
Generali ministro ordinis fratrum Minorum.
Incipit Prologus.*

1

1 Placuit sanctae universitati olim capituli generalis et vobis, reverendissime pater, non sine divini dispensatione consilii, parvitati nostrae iniungere, ut gesta vel etiam dicta gloriosi patris nostri Francisci nos, quibus ex assidua conversatione illius et mutua familiaritate plus caeteris diutinis experimentis innotuit, ad consolationem praesentium et posterorum memoriam scriberemus.

2 Obedire propterea iussionibus sanctis, quas fas non est ullatenus praeterire, supplici devotione concurrimus;

3 sed, virium nostrarum propensiore meditatione infirmitatis, iusto timore percutimur, ne tam digna materia, non prout exigit pertractata, contrahat a nobis quod displiceat caeteris.

4 Haec enim, quae totius suavitatis sunt digna sapore (cfr. Sap 16,20), formidamus ne ministrantium indignitate reddantur insipida, sicque praesumptioni potius id tentasse quam obedientiae imputetur.

5 Nam si tanti huius laboris effectus benevolentiae vestrae, beate pater, tantum spectaret examen, nec esset ad aures publicas opportunum prodire, sumeremus gratissime aut de correctione doctrinam aut de adstipulatione laetitiam.

6 Quis enim, in tanta diversitate verborum et actuum, lance subtilis examinis valeat sic cuncta pensare, ut omnium auditorum sit de singulis una sententia (cfr. 2Mac 14,20)?

7 Sed quoniam omnium et singulorum simplici animo lucra conquirimus, hortamur, ut benigne interpretentur qui legunt, sicque referentium simplicitatem supportent vel dirigant, ut eius de quo fit sermo, reverentia illaesa servetur.

8 Memoria nostra velut hominum rudium, temporis prolixitate obtusa, fugas subtilium verborum eius et factorum stupenda praeconia nequit attingere, quae mentis exercitatae velocitas etiam coram posita comprehendere vix valeret.

9 Excuset igitur apud omnes nostrae imperitiae culpas repetita multoties praecipientis auctoritas.

2

1 Continet in primis hoc opusculum quaedam conversionis sancti Francisci facta mirifica, quae ideo in Legendis dudum de ipso confectis non fuerunt apposita, quoniam ad auctoris notitiam minime pervenerunt.

2 Dehinc vero exprimere intendimus et vigilantissimo studio declarare, quae sanctissimi patris tam in se quam in suis fuerit voluntas bona, beneplacens et perfecta (cfr. Rom 12,1), in omni exercitio disciplinae caelestis et summae perfectionis studio, quod semper habuit

apud Deum in sacris affectibus et apud homines in exemplis.

3 Miracula quaedam interseruntur, prout se ponendi opportunitas offert.

4 Exili proinde studio et mediocri, quae occurrunt describimus, cupientes tardioribus morem gerere et etiam studiosis placere, si possumus.

5 Oramus ergo, benignissime pater, ut laboris huius non contemnenda munuscula, quae non paucis labore quaesivimus, vestra benedictione consecrare velitis, corrigendo errata et superflua resecantes, ut ea quae bene dicta vestro iudicio docto probantur, cum nomine vestro vere Crescentio crescant ubique et multiplicentur in Christo (cfr. Gen 1,28; Eph 2,20-21). Amen.

PRIMUM OPUS.

Incipit “*memoriale in desiderio animae (cfr. Is 26,8)*”
de gestis et verbis sanctissimi patris nostri Francisci.

De conversione eius.

Caput I – Qualiter vocatus est prius Ioannes, postea Franciscus;

quod mater prophetavit de ipso, et quod etiam de se ipso futura praedixit,

et de patientia in vinculis.

3

1 Franciscus, servus et amicus Altissimi, cui divina providentia hoc vocabulum indidit, ut ex singulari et insueto nomine opinio ministerii eius toti citius innotesceret orbi, a matre propria Ioannes vocatus fuit, cum de filio irae (cfr. Eph 2,3), ex aqua et Spiritu Sancto renascens (cfr. Ioa 3,5), gratiae filius est effectus.

2 Quae mulier, totius honestatis amica, quoddam virtutis insigne praeferebat in moribus, sanctae illius Elisabeth, tam impositione nominis ad filium (cfr. Luc 1,57-63) quam et spiritu prophetali, aliquo similitudinis privilegio gaudens.

3 Nam Francisci magnanimitatem et morum honestatem admirantibus convicinis, quasi divino instructa oraculo, sic aiebat: “Quid putatis iste filius meus erit (cfr. Luc 1,66)? Meritorum gratia, Dei filium (cfr. Mat 5,9) ipsum noveritis affuturum”.

4 Haec revera nonnullorum erat opinio, quibus, grandiusculus factus, studiis valde bonis placebat Franciscus.

5 Relegabat semper a se omne quod apud aliquem sonaret iniuriam, et urbanis adolescens moribus, omnibus videbatur non illorum parentum, qui dicebantur eius, prosapia genitus.

6 Ioannis proinde nomen ad opus ministerii pertinet quod suscepit, Francisci vero ad dilatationem famae suae, quae de ipso, iam plene ad Deum converso, ubique cito pervenit.

7 Celeberrimum ideo supra omnium festa sanctorum festum Ioannis Baptistae ducebat, cuius dignitas nominis mysticae virtutis impressit sibi vestigium.

8 Illo inter natos mulierum non surrexit maior (cfr. Mat 11,11), isto inter fundatores

religionum non surrexit perfectior.
9 Observatio certe digna praeconio.

4

- 1 Prophetavit Ioannes intra secreta materni uteri clausus; Franciscus in carcere saeculi positus, divini adhuc ignarus consilii, futura praedixit.
- 2 Et quidem cum inter Perusinos cives et Assisinas tempore quodam fieret non modica strages ex belli conflictu, capitur Franciscus cum pluribus, et vincinatus cum caeteris squalores carceris patitur.
- 3 Absorbentur tristia concaptivi, miserabiliter captivitatis suae plorantes eventum; exsultat Franciscus in Domino (cfr. Ps 34,9), vincula ridet et spernit.
- 4 Dolentes arguunt iucundantem in vinculis, insanum reputant ac dementem.
- 5 Respondet Franciscus propheticè: “In quo exsultare me creditis? Meditatio alia subest: Adhuc sanctus adorabor per saeculum totum”.
- 6 Revera sic est: impletum est omne quod dixit.
- 7 Erat tunc inter reliquos concaptivos miles quidam superbus et importabilis valde, quem dum proponunt omnes abicere, patientia Francisci non frangitur.
- 8 Intolerabilem tolerat et ad pacem eius revocat universos.
- 9 Capax omnis gratiae, vas electum virtutum (cfr. Sir 24,25; Act 9,15) iam undique charismata manat.

Caput II – De milite paupere quem vestivit et de visione suae vocationis quam in saeculo vidit.

5

- 1 Liberatus a vinculis, elapso tempore modico, fit erga indigentes pietate benignior.
- 2 Firmat iam, ut non avertat faciem suam ab ullo paupere (cfr. Tob 4,7), quicumque amorem Dei proponerent in petendo.
- 3 Die quadam pauperem militem et pene nudum obvium habuit, cui vestes proprias curiose paratas, quibus indutus erat, pietate admonitus, pro Christi amore liberaliter dedit.
- 4 Quid minus hic a Martino illo sanctissimo gessit, nisi quod, licet unius propositi et operis forent, in modo tamen dissimiles?
- 5 Hic primus vestes quam reliqua; ille, primo datis omnibus, vestimenta dedit extremus: uterque pauper et modicus (cfr. Is 16,14) vixit in saeculo, uterque dives ingressus est caelum.
- 6 Ille, miles sed pauper, pauperem veste truncata contexit; iste, non miles sed dives, pauperem militem perfecta veste vestivit.
- 7 Uterque, Christi perfecto mandato, visitari a Christo per visionem commeruit, unus de perfectione laudatus, alter ad id quod deerat dignantissime invitatus.

6

- 1 Nam palatium speciosum sibi mox in visione ostenditur, in quo varios apparatus armorum et sponsam pulcherrimam cernit.
- 2 Vocatur in somnis Franciscus ex nomine (cfr. Gen 6,14), et horum omnium promissione allicitur.

- 3 Tentat itaque pro capessenda militia in Apuliam ire, et opulenter necessariis praeparatis, festinat gradum militaris honoris contingere.
- 4 Carnalem interpretationem praeteritae visionis carnalis ei spiritus suggerebat, cum in thesauris sapientiae Dei (cfr. Col 2,2-3) longe lateret praeclarior.
- 5 Dormientem siquidem, nocte quadam, quidam ipsum secundo per visionem alloquitur, et quo tendere velit sollicite perscrutatur.
- 6 Cui cum suum enarasset propositum, et in Apuliam militaturum proficisci se diceret, interrogatus ab eodem sollicite (cfr. Luc 7,4): quis sibi melius facere queat, servus an dominus? Franciscus: “Dominus”, inquit.
- 7 Et ille: “Cur ergo servum pro domino quaeris?”. Et Franciscus: Quid me vis facere, Domine (cfr. Act 9,6)?”.
- 8 Et Dominus ad eum: “Revertere”, ait, “ad terram nativitatis tuae (cfr. Gen 32,9), quia visionis tuae erit per me spiritualis impletio”.
- 9 Revertitur absque mora, iam forma obedientiae factus (cfr. 1Pet 5,3), et propriam abdicans voluntatem, de Saulo Paulus efficitur.
- 10 Prosternitur ille, et verbera dura verba dulcia gignunt; Franciscus vero arma carnalia in spiritualia vertit, et pro militari gloria divinum suscipit praesidatum.
- 11 Stupentibus itaque multis laetitiam eius insolitam, dicebat se magnum principem affuturum.

Caput III – Qualiter eum iuvenum turba, ut eos pasceret, suum dominum statuit, et de sua mutatione.

7

- 1 Incipit transformari in virum perfectum (cfr. Eph 4,13), et alter ex altero fieri.
- 2 Regressus igitur domum, sequuntur eum filii Babylonis (cfr. Ez 23,27), et alio tendentem trahunt ad alia vel invitum.
- 3 Nam iuvenum turba civitatis Assisii, quae ipsum olim habuerat suae vanitatis praeambulum, addit adhuc eum ad socialia prandia invitare, in quibus lasciviae semper et scurrilitati servitur.
- 4 Eligitur ab eis in ducem, experta saepius liberalitate ipsius, qua indubitanter sciebant ipsum expensas pro omnibus soluturum.
- 5 Obedientes se faciunt, ut impleant ventrem (cfr. Luc 15,16), et patiuntur subici, ut valeant saturari.
- 6 Non respuit oblatum decus, ne notetur avarus, et inter meditationes sacras curialitatis est memor.
- 7 Sumptuosum praeparat prandium, cibaria sapida duplicat, quibus repleti ad vomitum (cfr. Is 28,8; Prov 26,11), plateas civitatis (cfr. Gen 10,11) ebriis cantilenis commaculant.
- 8 Sequitur Franciscus, ut dominus manibus baculum (cfr. Ex 12,11) gestans; sed paulatim ab eis se corpore subtrahit, qui mente iam tota (cfr. Mat 22,37) totus ad illa surduerat, corde Domino canens (cfr. 1Par 23,30).
- 9 Tanta, ut idem retulit, tunc fuit dulcedine divina perfusus, ut effari non valens, penitus de loco moveri non posset.
- 10 Quaedam eum pervasit tunc affectio spiritualis, ipsum ad invisibilia raptans, cuius virtute terrena omnia nullius esse momenti sed penitus frivola iudicavit.
- 11 Stupenda revera Christi dignatio, quae agentibus infima maxima donat (cfr. 2Pet

1,4), et in diluvio aquarum multarum (cfr. Ps 31,6) quae sua sunt servat (cfr. Ioa 17,10.12) et promovet.

12 Pavit enim Christus panibus et piscibus turbas (cfr. Mat 14,15-21), nec repulit a suo prandio peccatores.

13 Quaesitus ab eis in regem, iniit fugam et montem oraturus ascendit (cfr. Mat 14,23; Ioa 6,15).

14 Mysteria sunt Dei (cfr. Col 2,2), quae Franciscus assequitur, et ad perfectam scientiam (cfr. Iob 22,2) etiam ignorans adducitur.

Caput IV – Qualiter pauperis vestimentis indutus ante ecclesiam Sancti Petri cum pauperibus manducavit, et de oblatione quam ibidem obtulit.

8

1 Sed iam pauperum amator exstitit praecipuus, iam id quod perfecte futurus erat, sacra spirabant initia.

2 Frequenter proinde exuens semetipsum pauperes induit, quibus se similem fieri nondum operis executione sed toto iam corde (cfr. Mat 22,37) contendit.

3 Cum tempore quodam Romam peregrinaturus adiret, paupertatis amore vestimenta delicata deposuit, et cuiusdam pauperis vestimentis obtectus, in paradiso ante ecclesiam Sancti Petri, qui locus ferax est pauperum, inter pauperes laetanter resedit, et velut unum ex ipsis se reputans, avide cum eis manducat.

4 Multoties fecisset consimile, nisi notorum fuisset verecundia impeditus.

5 Miratus, cum ad altare principis Apostolorum accederet, tam modicas oblationes ibidem ab adventantibus fieri, plena manu pecuniam iactat in loco, honorandum ab omnibus specialius indicans, quem Deus supra caeteros honoravit.

6 Pauperculis etiam sacerdotibus ecclesiastica ornamenta pluries exhibebat, usque ad inferiorem gradum omnibus debitum honorem (cfr. Rom 13,7) impendens.

7 Nam apostolicam sumpturus legationem, fideque catholica integer totus, erga ministros et ministeria Dei reverentia plenus ab initio fuit.

Caput V – Qualiter sibi oranti diabolus mulierem ostendit, et de responso quod sibi Deus dedit, et quid fecerit de leprosis.

9

1 Eia sic sub saeculari habitu religiosum animum gerit, et solitaria loca de publicis petens, visitatione Spiritus Sancti monetur saepissime.

2 Abstrahitur namque et illicitur illa principali dulcedine, quae sic a principio eum plenarie superfudit, ut nusquam ab eo recesserit, donec vixit.

3 Dum autem loca frequentat abscondita velut orationibus congrua, maligno commento nititur eum diabolus a talibus exturbare.

4 Immitit cordi eius feminam quamdam monstruose gibbosam, suae incolam civitatis, quae horrendum cunctis praestabat aspectum.

5 Huic illum, si non resipiscat a coeptis, comminatur similem se facturum.

6 Sed confortatus a Domino (cfr. Eph 6,10), salutis et gratiae responsum sibi fieri gaudet;

7 “Francisce”, inquit illi Deus in spiritu, “pro carnaliter et vane dilectis, iam spiritualia

commutato, et amara pro dulcibus sumens, contemne te ipsum, me si velis agnoscere; nam, et ordine verso, sapient tibi quae dico”.

8 Compellitur statim mandatis obedire divinis, et ad rei experientiam ducitur.

9 Nam inter omnia infelicia monstra mundi Franciscus leprosos naturaliter abhorrens, leprosum die quadam obvium habuit, cum iuxta Assisium equitaret.

10 Qui licet sibi taedium non parvum ingereret et horrore, ne tamen velut mandati transgressor datae fidei frangeret sacramentum, ad deosculandum eum, equo lapsus, occurrit.

11 Cui cum manum quasi aliquid accepturus leprosus protenderet (cfr. Est 8,4; Act 3,5), pecuniam cum osculo reportavit (cfr. Gen 43, 21).

12 Et statim equum ascendens (cfr. Ps 75,7) et huc illuc se convertens, cum campus pateret undique liber, nullis obiectis obstaculis, leprosum illum minime vidit.

13 Admiratione inde repletus et gaudio (cfr. 2Cor 7,4) post dies paucos opus simile facere curat.

14 Ad leprosorum habitacula tendit, et leproso unicuique data pecunia, manum illorum osculabatur (cfr. Sir 29,5) et buccam.

15 Sic amara pro dulcibus sumit (cfr. Prov 27,77), et viriliter ad reliqua servanda se parat.

Caput VI – De imagine crucifixi quae sibi locuta fuit et honore quem ei impendit.

10

1 Mutatus perfecte iam corde, in brevi mutandus et corpore, ambulat die quadam iuxta ecclesiam Sancti Damiani, quae fere diruta erat et ab omnibus derelicta.

2 Quam eum, spiritu ducente (cfr. Mat 4,1), causa orationis intraret, ante crucifixum supplex et devotus prosternitur, et visitationibus pulsatus insolitis, alterum quam ingressus fuerat se invenit.

3 Cui protinus sic affecto, quod est a saeculis inauditum (cfr. Ioa 9,32), imago Christi crucifixi, labiis picturae deductis, colloquitur.

4 Vocans enim ipsum ex nomine (cfr. Is 40,26): “Francisce”, inquit, “vade, repara domum meam, quae, ut cernis, tota destruitur”.

5 Tremefactus Franciscus stupet non modicum, et quasi alienus a sensu efficitur in sermone.

6 Ad obediendum se parat, totum se recolligit ad mandatum.

7 At vero quia ineffabilem sui mutationem persensit, quod exprimere ipse non potuit, expedit nos silere.

8 Infigitur ex tunc sanctae animae Crucifixi compassio, et ut pie putari potest, cordi eius, licet nondum carni, venerandae stigmata passionis altius imprimuntur.

11

1 Mira res et nostris saeculis inaudita (cfr. Ioa 9,32)!

2 Quis non stupet ad ista? Quis quandoque similia intellexit?

3 Quis Franciscum iam redeuntem ad patriam apparuisse dubitat crucifixum, cui, adhuc mundo plene exterius non contempto, novo et inaudito miraculo de ligno crucis loquitur Christus?

4 Ab ea igitur hora liquefacta est anima eius, ut dilectus ei locutus est (cfr. Act 20,28).

- 5 Patuit paulo post amor cordis per vulnera corporis.
- 6 Nequit ex tunc propterea continere a fletu, etiam alta voce Christi passionem quasi semper coram oculis positam plangit.
- 7 Replet gemitibus vias, nullam consolationem admittit recordans plagarum Christi.
- 8 Intimum sibi obvium habuit quemdam amicum, cui causa patefacta doloris, statim amicus dire provocatur ad lacrimas.
- 9 Verum sanctae illius imaginis non obliviscitur gerere curam, nec mandatum eius aliqua negligentia praeterit.
- 10 Extemplo dat cuidam sacerdoti pecuniam (cfr. Luc 19,15), ut lampadem emat et oleum, ne sacra imago vel ad momentum debito lumini honore fraudetur.
- 11 Impiger deinde ad perficienda reliqua currit, reparandae illius ecclesiae indefectibilem operam praebens.
- 12 Nam licet de illa Ecclesia divinis sibi factus sit sermo quam Christus proprio sanguine acquisivit (cfr. Act 20,28; Gen 15,1), noluit repente fieri summus, paulatim de carne transurus ad spiritum (cfr. Rom 8,9).

Caput VII – De persecutione patris et fratris carnalis.

12

- 1 Sed iam operibus pietatis (cfr. 1Tim 2,10) insistentem pater carnalis persequitur, et servitatem Christi insaniam iudicans, ubique ipsum maledictis dilaniat.
- 2 Advocat itaque servus Dei quemdam virum plebeium et simplicem satis, quem loco patris suscipiens, rogat ut cum pater eius maledicta congeminat, ipse sibi e contrario benedicat.
- 3 Propheticum sane verbum vertit in opus et factis ostendit quod signat ille sermone: Maledicent illi et tu benedices (cfr. Ps 108,28).
- 4 Resignat patri pecuniam, quam in opere dictae ecclesiae vir Dei (cfr. 3Re 13,1.5) expendisse voluerat, suadente hoc illi episcopo civitatis, viro utique valde pio, eo quod non liceret de male acquisitis aliquid in sacros usus expendere.
- 5 Audientibus autem, qui convenerant, multis (cfr. Act 10,27): “Amodo” inquit “dicam (cfr. Ioa 13,19) libere: Pater noster, qui es in caelis (Mat 6,9), non pater Petrus Bernardonis, cui non solum reddo ecce pecuniam, sed integra vestimenta resigno. Nudus igitur ad Dominum pergam”.
- 6 O liberalem animam viri, cui solum iam sufficit Christus!
- 7 Inventus est vir Dei (cfr. 1Re 2,27) cilicium tunc portare sub vestibus, virtutum existentia plus quam apparentia gaudens.
- 8 Frater eius carnalis more patris ipsum verbis venenatis insequitur.
- 9 Qui mane quodam, tempore hiemali, dum vilibus contactum panniculis cernit Franciscum orationi vacantem, frigore tremebundum, ait cuidam concivi suo ille perversus: “Dic Francisco, ut nummatam unam nunc tibi velit vendere de sudore”.
- 10 Quo vir Dei (cfr. 1Re 2,27) audito, exhilaratus nimis, subridendo respondit: “Revera ego hunc Domino meo carissime vendam”.
- 11 Nil verius, nam non solum centuplum sed etiam millesies plurimum in hac luce recepit, et in futuro non sibi tantum sed et multis vitam acquisivit aeternam (cfr. Mat 19,29).

Caput VIII – De verecundia quam vicit, et prophetia pauperum virginum.

13

- 1 Studet proinde pristinam consuetudinem delicatam ordine converso mutare, et ad naturae bonum iam lascivium reducere corpus suum.
- 2 Ibat una die per Assisium homo Dei, ut mendicaret oleum ad luminaria concinnanda in ecclesia Sancti Damiani, quam tunc temporis reparabat.
- 3 Et videns hominum multitudinem ludentium ante domum consistere quam intrare volebat, rubore perfusus, retraxit pedem.
- 4 Sed, illo suo nobili spiritu in caelum directo, propriam desidiam arguit et de semetipso sumit iudicium (cfr. Iac 3,1).
- 5 Revertitur statim ad domum, et libera voce coram omnibus verecundiae causam exponens, quasi spiritu ebrius (cfr. Ier 23,9) lingua gallica petit oleum et acquirit.
- 6 Ferventissime ad opus illius ecclesiae animat omnes, et monasterium futurum esse ibidem sanctarum virginum Christi, audientibus cunctis (cfr. Gen 23,10), gallice loquens clara voce prophetat.
- 7 Semper enim cum ipse ardore Sancti Spiritus (cfr. Is 4,4) repleretur, ardentia verba foris eructans (cfr. Ps 44,1) gallice loquebatur, sed apud illam gentem praecipue honorandum praenosens, et reverentia speciali colendum.

Caput IX – De cibariis ostiatim quaesitis.

14

- 1 Ex quo communi omnium Domino coepit servire, communia facere semper amavit, singularitatem in omnibus fugiens, quae omnium vitiorum labe sordescit.
- 2 Nam cum in opere illius desudaret ecclesiae, de qua mandatum a Christo susceperat, de delicato nimium rusticans et patiens laboris effectus, sacerdos ad quem ecclesia pertinebat, cernens illum assidua fatigatione attritum, pietate permotus, aliquid singularis victus, licet non sapidi, quia pauper, coepit ei quotidie ministrare.
- 3 Qui sacerdotis discretionem commendans et pietatem amplectens: “Non invenies sacerdotem istum ubique”, ad semetipsum ait, “qui semper tibi talia subministret.
- 4 Non est haec vita hominis paupertatem profitentis; non expedit tibi assuescere talibus; paulatim ad contempta redibis, iterum ad delicata perefflues.
- 5 Surge iam, impiger, et ostiatim pulmenta commixta mendica!”.
- 6 Petit propterea per Assisium ostiatim cocta cibaria, et diversis ferculis cernens paropsidem plenam, horrore primo concutitur (cfr. Iob 7,14) sed Dei memor (cfr. Ps 76,4) et sui victor illud cum spiritus delectatione manducat.
- 7 Omnia lenit amor et omne dulce facit amarum.

Caput X De expropriatione fratris Bernardi.

15

- 1 Bernardus quidam de civitate Assisii, qui postea filius fuit perfectionis, cum viri Dei (cfr. 1Re 2,27) exemplo disponderet saeculum perfecte contemnere, consilium eius supplex exposcit.
- 2 Consultans igitur eum, sic ait: “Si quis, o pater, bona cuiusquam domini longo tempore possedisset et nollet illa retinere iam amplius, quid de illis perfectius foret agendum?”.

- 3 Resignanda esse cuncta domino suo a quo illa receperat, respondit vir Dei (cfr. 1Re 2,27).
- 4 Et Bernardus ad eum: “Universa quae habeo, a Deo mihi data (cfr. Rom 15,15) cognosco, quae ad consilium tuum resignare iam sibi assisto paratus”.
- 5 “Si dicta”, inquit sanctus, “factis probare volueris, summo mane intremus ecclesiam, et Evangelii codice sumpto, a Christo quaeramus consilium”.
- 6 Intranit itaque ecclesiam mane iam facto (Mat 27,1), et oratione devote praemissa, Evangelii librum aperiunt, disponentes id facere quod consilii primum occurrit.
- 7 Aperiunt librum, et consilium suum in eo aperit Christus: Si vis perfectus esse vade et vende omnia quae habes, et da pauperibus (cfr. Mat 19,21).
- 8 Secundo id replicant, et: Nihil tuleritis in via (Luc 9,3), occurrit.
- 9 Addunt hoc tertio, et: Qui vult venire post me, abneget semetipsum (Mat 16,24; Luc 9,23), inveniunt.
- 10 Absque cunctatione haec omnia Bernardus adimplet, nec consilii huius vel unum iota transgreditur.
- 11 Convertuntur a mordacissimis curis mundi tempore brevi quamplures, et ad infinitum bonum, duce Francisco, revertuntur in patriam (cfr. Gen 30,25).
- 12 Longum esset de singulis prosequi qualiter bravium supernae vocationis (cfr. Phip 3,14) attigerint.

Caput XI De similitudine quem coram domino Papa proposuit.

16

- 1 Tempore quo ad petendam vitae suae regulam se cum suis coram papa Innocentio praesentavit, cum eius supra vires propositum conversationis papa videret, sicut homo discretionem maximam praeditus, dixit ad eum: “Ora, fili, ad Christum, ut suam nobis per te voluntatem ostendat, qua cognita, tuis piis desideriis securius annuamus”.
- 2 Annuit sanctus summi pastoris mandato, fiducialiter currit ad Christum; orat instanter, et ad supplicandum Deo devote socios exhortatur.
- 3 Quid plura? Responsum orando reportat et refert filiis nova salutis.
- 4 Familiaris allocutio Christi in parabolis (cfr. Mat 13,3) noscitur: “Francisce”, inquit, “sic dices ad papam: Mulier quaedam pauperula sed formosa in quodam deserto manebat.
- 5 Adamavit eam rex quidam ob maximum illius decorem; contraxit cum ea gratanter et filios ex ea venustissimos genuit.
- 6 Adultos iam illos et nobilem educatos mater alloquitur: “Nolite”, inquit, “verecundari, dilecti, eo quod pauperes sitis, nam illius magni regis estis filii omnes.
- 7 Ad curiam eius itote gaudentes, et ab ipso vobis necessaria postulate”.
- 8 Audientes hoc illi mirantur et gaudent, et regiae stirpis sublevati promisso, futuros se scientes haeredes, omnem inopiam divitias reputant (cfr. Tob 5,25).
- 9 Praesentant se regi audacter, nec pavent vultum cuius similem gestant imaginem.
- 10 Cognita rex similitudine sua in illis, cuius essent filii mirando exquirat.
- 11 Qui cum mulieris illius pauperulae in deserto morantis se filios affirmarent, amplexans eos rex: “Mei”, ait, “estis filii et haeredes (cfr. Rom 8,17); timere nolite (cfr. Mat 14,27; 17,7)!”
- 12 Nam si de mensa mea nutriuntur extranei, iustius est ut enutrirer faciam quibus haereditas tota de iure servatur”.

13 Mandat proinde rex mulieri, ut omnes ex se genitos ad suam curiam pascendos transmittat”.

14 Laetus et gaudens sanctus efficitur de parabola, et sacrum oraculum protinus reportat ad papam.

17

1 Mulier haec erat Franciscus multorum fecunditate natorum, non factorum mollitie; desertum: mundus, tempore illo incultus et sterilis doctrina virtutum; filiorum venusta et larga progenies: fratrum multiplex numerus et omni virtute decorus (cfr. 2Mac 3,26);

2 rex: Filius Dei, cui sancta paupertate consimiles eadem forma respondent, qui nutritiva de mensa regis (cfr. Dan 1,8) omni vilitatis rubore contempto suscipiunt, cum, imitatione Christi contenti eleemosynisque viventes, per mundi opprobia futuros se beate agnoscant.

3 Miratur dominus papa propositam sibi parabolam (cfr. Mat 13,24), et indubitanter Christum locutum in homine (cfr. Act 23,9) recognoscit.

4 Recordatur visionis cuiusdam quam viderat diebus paucis ante transactis (cfr. Act 25,13), quam in hoc homine fore complendam, Spiritu Sancto docente (cfr. Luc 12,12), affirmat.

5 Viderat in somnis (cfr. Gen 28,12) Lateranensem basilicam fore proximam iam ruinae, quam quidam religiosus, homo modicus et despectus (cfr. Is 16,14; 53,3), proprio dorso submisso, ne caderet, sustentabat.

6 “Vere”, inquit, “hic ille est qui opere ac doctrina Christi sustentabit Ecclesiam”.

7 Inde dominus ille petitioni eius tam facile se inclinat; hinc, Dei devotione repletus, Christi famulum (cfr. Rom 1,1) speciali semper dilexit amore.

8 Proinde postulata cito concessit, et his plura adhuc devotus concedere repromisit.

9 Coepit exinde auctoritate sibi concessa virtutum semina spargere, civitates et castella circuiens (cfr. Mat 9,35) praedicare ferventius.

De sancta Maria de Portiuncula.

Caput XII – De amore sancti in hunc locum, de conversatione fratrum ibidem

et de amore beatae Virginis in eundem.

18

1 Servus Dei (cfr. 2Par 24,9) Franciscus, persona modicus, mente humilis, professione minor (cfr. Is 16,4; Mat 11,29; Luc 9,48), in saeculo degens portiunculam pro se et suis de mundo elegit (cfr. Ioa 15,19), ex quo aliter Christo, nisi de mundo aliquid haberet, servire non potuit.

2 Non enim sine praescientia divini oraculi a diebus antiquis Portiuncula dictus est locus, qui debebat in illorum cedere sortem (cfr. Ios 17,8) qui de mundo cupiebant penitus nil habere.

3 Nam et in eo Virginis matris ecclesia erat constructa, quae sua singulari humilitate meruit post Filium suum caput omnium esse Sanctorum.

4 In ea Minorum ordo principium sumpsit, ibidem multiplici numero velut ‘supra stabile fundamentum (cfr. Eph 2,10.21) eorum nobilis structura surrexit’.

5 Hunc locum sanctus adamavit prae omnibus, hunc praecepit fratres speciali reverentia venerari, hunc velut speculum religionis in humilitate ac paupertate altissima (cfr. 2Cor 8,2) semper voluit custodiri, proprietatem ex eo aliis reservans, sibi et suis retinens usum tantum.

19

1 Servabatur ibidem rigidissima in omnibus disciplina, tam in silentio et labore, quam caeteris regularibus institutis.

2 Nemini, nisi specialiter fratribus deputatis, ibidem patebat ingressus, quos undique aggregatos volebat sanctus esse vere Deo devotos, et ex omni parte perfectos.

3 Sic et omni saeculari personae omnis penitus praecludebatur introitus.

4 Nolebat ut fratres existentes ibidem, qui sub certo numero arctabantur, ad saecularium relationem prurirent auribus (cfr. 2Tim 4,3), ne contemplatione intermissa caelestium ad inferiorum commercia per rumigerulos traherentur.

5 Non licebat ibidem alicui otiosa verba (cfr. Mat 12,36) proferre, nec referre prolata per alios.

6 Quod si quandoque per aliquem contingeret, ut ultra non adderet (cfr. 1Re 27,4), poena docente cavebat in posterum (cfr. Qo 4,13).

7 Sine intermissione (cfr. Act 12,5) diebus ac noctibus (cfr. Ios 1,8) existentes in loco divinis erant laudibus occupati, et odore miro fragrantibus, vitam ducebant angelicam.

8 Merito quidem. Solebat enim veterum incolarum relatu Sancta Maria de Angelis alio nomine (cfr. Gen 48,7) dici.

9 Revelatum sibi a Deo felix pater dicebat, beatam Virginem, inter alias ecclesias ad suum honorem in mundo constructas, ecclesiam illam speciali amore diligere (cfr. 1Pet 1,22); ideoque sanctus eam prae caeteris plus amabat (cfr. 2Cor 12,13; Gen 37,4).

Caput XIII – De quadam visione.

20

1 Visionem quamdam ante conversionem suam quidam Deo devotus frater de ipsa ecclesia viderat relatione condignam.

2 Innumeros homines cernebat in visu dolenda caecitate percussos (cfr. Gen 19,11), facie directa in caelum, genibus flexis (cfr. 2Par 6,13), in huius ecclesiae stare circuitu.

3 Qui omnes lacrimabili voce, manibus protensis in (cfr. 2Mac 14,34) altum, clamabant ad Deum (cfr. Ps 54,17), misericordiam postulantes et lumen.

4 Et ecce ingens de caelo splendor advenit, se per omnes diffundens, qui lucem unicuique tribuit et salutem desideratam concessit.

De conversatione sancti Francisci et fratrum.

Caput XIV – De rigore disciplinae.

21

1 Numquam parcebat corpori Christi strenuus miles (cfr. 2Tim 2,3), exponens illud, tamquam alienum (cfr. Heb 11,9) a se, omnibus tam operum quam verborum iniuriis.

2 Apostolicum scriptum excederet, quo sanctorum recitantur angustiae, si quis ea quae passus est iste redigere sub numero vellet.

3 Sic etiam et tota prima illa sua schola omnibus se subdebat incommodis, ut nefas duceretur, si quis in aliquo alio quam in consolatione spiritus (cfr. Act 9,31) respiraret.

4 Nam cum circulis ferreis et loricis se cingerent et vestirent, vigiliis multis et ieiuniis (2Cor 11,27) macerati continuis, multoties defecissent, nisi pii pastoris monitione assidua rigorem tantae abstinentioniae relaxassent.

Caput XV – De discretione sancti Francisci.

22

1 Clamat una de ovibus nocte quadam, quiescentibus caeteris: “Merior, fratres, morior, ecce, fame!”.

2 Surgit protinus pastor egregius, et oviculae morbidae remedio debito subvenire festinat.

3 Mensam parari iubet, licet rusticanis refertam delitiis, ubi vini defectum, sicut et saepius, aqua supplevit.

4 Incipit primus ipse comedere, et ad caritatis officium, ne tabescat frater ille rubore, reliquos fratres invitat.

5 Sumpto cum timore Domini cibo (cfr. Act 2,46; 9,31), ne quid deesset officii caritatis, longam filiis pater de virtute discretionis textit parabolam.

6 Sale conditum sacrificium Deo (cfr. Lev 2,13) semper reddere iubet, et ut vires proprias in Dei obsequio (cfr. Ioa 16,2) unusquisque consideret, monet attente.

7 Peccatum simile asserit indiscrete corpori subtrahere debitum, sicut, imperante gula, ei exhibere superfluum.

8 Et addit: “Quod feci ego manducans, carissimi, dispensatione, non voluntate id factum noveritis, quia charitas fraterna mandavit.

9 Sit vobis charitas in exemplum, non cibus, quia ille gulae, haec deservit spiritui.

Caput XVI – De providentia futurorum et qualiter religionem commisit Romanae Ecclesiae, et quadam visione.

23

1 Vitae meritis continue pater sanctus ac virtute proficiens, cum natorum soboles multiplici ubique iam numero dilataretur et gratia, extenderetque usque ad fines orbis palmites (cfr. Ez 17,6; Ps 18,5) fructuum fertilitate mirificos, coepit saepius meditari sollicitus, qualiter illorum novella plantatio (cfr. Ps 143,12) servari posset et crescere unitatis vinculo (cfr. Eph 4,3) colligata.

2 Videbat tunc contra pusillum gregem (cfr. Luc 12,32) luporum more saevire quamplures, et de sola novitate dierum malorum inveteratos (cfr. Dan 13,52) sumere occasionem nocendi.

3 Praevidebat quaedam inter ipsos filios accidere posse sanctae paci et unitati contraria, et, sicut saepe accidit in electis, rebelles futuros quosdam suae carnis sensu inflatos (cfr. Col 2,18) et spiritu paratos ad iurgia et pronos ad scandala dubitabat.

24

- 1 Cumque vir Dei (cfr. 3Re 13,1) haec et similia saepius animo volveret, nocte quadam, deditus somno, visionem hanc videt (cfr. Dan 10,7).
- 2 Inspicit gallinam parvam et nigram, columbae domesticae similem, crura tota pennata habentem cum pedibus.
- 3 Haec pullos habebat innumeros, qui gallinam rotantes instanter, sub alas eius omnes congregari (cfr. Mat 23,37) nequibant.
- 4 Surgit a somno (cfr. Mat 1,24) vir Dei (cfr. Iudc 13,6), ad cor meditata reducit, efficitur ipse suae visionis interpres (cfr. Dan 8,27).
- 5 “Gallina”, inquit, “haec sum ego, statura pusillus nigerque natura, cui columbina per innocentiam vitae debet famulari simplicitas, quae sicut aevo rarissima, sic expedite volat ad caelum.
- 6 Pulli sunt fratres numero multiplicati et gratia, quos a conturbatione hominum et a contradictione linguarum (cfr. Ps 30,21) defendere Francisci virtus non sufficit”.
- 7 “Vadam igitur et eos sanctae Romanae Ecclesiae commendabo, cuius potentiae virga percillantur malevoli, et filii Dei (cfr. Mat 5,9) in aeternae salutis augmentum ubique plena gaudeant libertate (cfr. Col 2,19; Gal 4,31; 2,4).
- 8 Recognoscent ex hoc filii dulcia beneficia matris, et speciali devotione semper ipsius reverenda vestigia complectentur.
- 9 Non erit, ipsa protegente, in ordine malus occursus (cfr. 3Re 5,4), nec filius Belial (cfr. Deut 13,13) per vineam Domini (cfr. Is 5,1-7) transibit impunis.
- 10 Paupertatis nostrae ipsa sancta aemulabitur gloriam, et humilitatis praeconia per superbiae nubilum obfucari non sinet.
- 11 Caritatis et pacis in nobis vincula servabit (cfr. Col 3,4; Eph 4,3) illaesa, censura strictissima percutiens dissidentes.
- 12 Evangelicae puritatis observatio sacra continue in conspectu eius florebit, nec odorem vitae (cfr. Ps 91,13; 2Cor 2,15) vel ad horam patietur elabi”.
- 13 Haec huius amplectendae commendationis sancti Dei fuit intentio tota; haec necessariae commissionis pro futuro tempore praescientiae viri Dei sanctissima documenta.

Caput XVII Qualiter dominum Ostiensem pro Papa petit.

25

- 1 Veniens igitur Romam vir Dei (cfr. Iud 13,6), a domino papa Honorio et cardinalibus omnibus magna cum devotione suscipitur.
- 2 Siquidem quod fragraverat fama, fulgebat in vita, resonabat in lingua, quibus suppetentibus, indevotioni non restat locus.
- 3 Praedicat coram papa et cardinalibus spiritu prompto et fervido, eructans de pleno (cfr. Ps 44,2; 143,13) quidquid spiritus suggerit (cfr. Iob 13,13).
- 4 Commoventur in verbo eius montes (Ps 17,8) , et de profundis (cfr. Ps 129,1) visceribus alta trahentes suspiria, lacrimis interiorem hominem (cfr. Rom 7,22; Eph 3,16) lavant.
- 5 Praedicatione finita, paucisque familiari collatione cum domino papa praemissis, tandem sic ipsum petendo alloquitur: “Ad maiestatem tantam pauperibus et despectis viris de facili, domine, ut nostis, non datur accessus.
- 6 Orbem quidem tenetis in manibus, nec minimis intendere praegrandum rerum negotia sinunt.

7 Propter quod”, ait, “domine, a vestrae sanctitatis visceribus postulo hunc dominum Ostiensem nobis pro papa concedi, ut, salva semper vestrae praeeminentiae dignitate, possint fratres ad eum tempore necessitatis (cfr. Sir 8,12) recurrere, et ab eo tam defensionis quam gubernationis beneficia reportare”.

8 Placuit in oculis (cfr. 4Re 10,30) papae tam sancta petitio, moxque super religionem, sicut vir Dei (cfr. Iud 13,6) petierat, dominum Hugonem, tunc Ostiensem episcopum, statuit.

9 Amplectitur sanctus ille cardinalis gregem sibi commissum, eiusque sedulus nutritius factus, pastor et alumnus usque ad beatum exitum fuit.

10 Speciali subiectioni praerogativa dilectionis et cura debetur, quam semper sancta Romana Ecclesia Minorum ordini exhibere non cessat.

Explicit prima particula.

SECUNDUM OPUS.

Introitus ad secundum.

26

1 Insignia patrum praecedentium reservari ad memoriam filiorum, illorum honoris, horum vero amoris indicium est.

2 Sane qui eorum praesentiam corporalem non attigerunt, ipsorum saltem gestis provocantur in bonum, promoventur in melius, dum patres temporum successione disiunctos memoranda testimonia filiis reapraesentant.

3 Ac primum nec modicum fructum inde consequimur, cognitionem propriae parvitatatis, videntes quanta illis copia, quanta nobis inopia meritorum.

4 Existimo autem beatum Franciscum speculum quoddam sanctissimum dominicae sanctitatis et imaginem perfectionis illius (cfr. Sap 7,26).

5 Eius, inquam, omnia tam verba quam facta divinum quoddam divinitus redolent, quae si diligentem habeant inspectorem humilemque discipulum, cito salutaribus disciplinis imbutum summae illi philosophiae reddunt acceptum.

6 Postquam igitur, vel tenui stilo, transitu quodam aliqua de ipso praemissa sunt, non superfluum puto de multis pauca subnectere, quibus et commendetur sanctus et noster somnolens excitetur affectus.

De spiritu prophetiae quem beatus Franciscus habuit.

Caput I.

27

1 Beatus pater super mundana quadam elevatione subvectus, quidquid in orbe fuit, mira virtute subegerat, cum summae illi luci semper obiectans oculus intellectus, non solum agenda divina revelatione sciebat, sed praedicebat multa spiritu prophetiae (cfr. Apoc 19,10), occulta cordium (cfr. 1Cor 14,25) rimabatur, noscebat absentia, praevidebat et praenarrabat futura.

2 Probant exempla quod dicimus.

Caput II – Quod quemdam, qui putabatur sanctus, falsum esse cognovit.

28

- 1 Frater quidam erat, quantum a foris videbatur, sanctitatis eximiae conversatione insignis, tamen admodum singularis.
- 2 Omni tempore orationi vacans (cfr. 1Cor 7,5), tanta districtione silentium observabat, quod consueverat non verbis sed nutibus confiteri.
- 3 In verbis Scripturae magnum concipiebat ardorem, ipsisque auditis mira dulcedine gestiebat.
- 4 Quid multa? Ter sanctus ab omnibus tenebatur.
- 5 Accidit beatum patrem venire ad locum, videre fratrem, audire sanctum.
- 6 Commendantibus autem omnibus et magnificentibus (cfr. Luc 4,15) illum respondit pater: “Sinite, fratres, nec mihi in eo diabolica figmenta laudate.
- 7 In veritate sciatis (cfr. Mat 22,16), quod diabolica tentatio est et deceptio fraudulenta.
- 8 Firmum mihi hoc est, indeque maxime comprobatur, quia confiteri non vult”.
- 9 Dure acceperunt hoc (cfr. Gen 21,11) fratres, praecipue vicarius sancti.
- 10 “Et quomodo”, inquit, “verum esset, ut in tot perfectionis signis fraudum commenta subluderent?”.
- 11 Quibus pater: “Moneatur bis vel semel hebdomada confiteri; quod si non fecerit, scietis vera esse (cfr. Ioa 5,32) quae dixi”.
- 12 Assumit eum seorsum (cfr. Luc 9,10) vicarius, et primo quidem cum eo familiariter iucundatur, ultimo confessionem iniungit.
- 13 Respuat ille, imponensque digitum ori (cfr. Iob 21,5; 29,9) suo, excusso capite, innuit se nullatenus confessurum.
- 14 Obtulerunt fratres, timentes scandalum falsi sancti.
- 15 Non post multos dies (cfr. Luc 15,3) religionem libens egreditur, convertitur ad saeculum, revertitur ad vomitum (cfr. Prov 26,11).
- 16 Qui tandem facinora duplicans, poenitentia simul et vita privatus est.
- 17 Cavenda semper singularitas, quae nihil aliud quam pulchrum praecipitium est.
- 18 De qua pluribus singularibus experimento innotuit, quoniam ascendunt usque ad caelos et descendunt usque ad abyssos (cfr. Ps 106,26).
- 19 Virtutem nihilominus devotae confessionis attende, quae non solum sanctum efficit sed ostendit.

Caput III – Simile de quodam alio. Contra singularitatem.

29

- 1 Simile quoddam accidit in alio fratre nomine Thoma de Spoleto
- 2 Omnium erat de ipso et sana opinio et firma sententia sanctitatis.
- 3 De quo iudicium sancti patris, quod perversus erat, apostasia tandem probavit.
- 4 Non diu substitit, quia non in longum permanet fraude quaesita virtus.
- 5 Exivit religionem et extra eam mortuus, novit modo quid fecerit.

Caput IV – Quomodo apud Damiatam Christianorum stragem futuram praedixit.

30

- 1 Tempore quo Damiatam Christianorum exercitus obsidebat, aderat sanctus Dei (cfr. 4Re 4,9; Mar 1,24) cum sociis suis: siquidem fervore martyrii mare transierant.
- 2 Cum igitur ad diem belli nostri pararentur (cfr. Prov 21,31) in pugnam, audito hoc, sanctus vehementer indoluit.
- 3 Dixitque socio suo: “Si tali die congressus fiat, ostendit mihi Dominus (cfr. 4Re 8,10), non in prosperum cedere (cfr. Num 14,41) Christianis.
- 4 Verum si hoc dixero, fatuus reputabor; si tacuero, conscientiam non evadam. Quid ergo tibi videtur?”
- 5 Respondit socius eius dicens (cfr. Luc 3,16): “Pater, pro minimo tibi sit ut ab hominibus iudiceris (cfr. 1Cor 4,3), quia non modo incipis fatuus reputari.
- 6 Exonera conscientiam tuam, et Deum magis time quam homines (cfr. Luc 12,4-5; Act 5,29)”.
- 7 Exsilit ergo sanctus et salutaribus monitis Christianos aggreditur, prohibens bellum, denuntians casum.
- 8 Fit veritas in fabulam (cfr. Tob 3,4), induraverunt cor (cfr. Ioa 12,40) suum et noluerunt adverti.
- 9 Itur, committitur, bellatur, et de nostris dimicatur ab hostibus.
- 10 In ipso vero pugnae tempore, suspensus animo, sanctus socium surgere ad intuendum (cfr. Num 22,20.41) facit, nihilque primo et secundo videntem tertio iubet inspicere.
- 11 Et ecce! tota in fugam versa (cfr. Ier 49,24) militia christiana, finem belli opprobrium regerens, non triumphum.
- 12 Tanta vero strage nostrorum imminutus est numerus, ut sex millia fuerint inter mortuos et captivos.
- 13 Urgebat ergo sanctum de ipsis compassio, nec minus eos poenitudo de facto.
- 14 Verum praecipue Hispanos plangebat, quorum promptiorem in armis audaciam cernebat pauculos reliquisse.
- 15 Noverint haec principes orbis terrae (cfr. 1Par 28,21; Ps 18,5), et sciant quia contra Deum pugnare non est facile (cfr. Sir 46,8), id est contra Domini voluntatem (cfr. 2Cor 8,5).
- 16 Exitiali fine terminari solet protervia, quae dum suis viribus nititur, caeleste subsidium non meretur.
- 17 Si enim ex alto sperari debet victoria, divino sunt spiritu proelia committenda.

Caput V – De fratre cuius cordis abscondita scivit.

31

- 1 Eo tempore cum reverteretur sanctus de ultra mare, socium habens fratrem Leonardum de Assisio, contigit eum itinere fatigatum (cfr. Ioa 4,6) et lassum parumper asinum equitare.
- 2 Subsequens autem socius, et ipse non modicum fessus, coepit dicere intra se (cfr. Luc 11,38), humanum aliquid passus: “Non ludebant de pari parentes huius et mei. En autem ipse equitat, ego pedester asinum duco”.
- 3 Hoc illlo cogitante (cfr. Mat 1,20), protinus de asino descendit sanctus, et ait: “Non, frater, non convenit”, inquit, “ut ego equitem, tu venias pedes, quia nobilior et potentior in saeculo me fuisti”.
- 4 Obstupuit illico (cfr. Est 7,6) fratrem, et rubore suffusus (cfr. Num 12,14),

deprehensum se cognovit a sancto.

5 Procidit ad pedes eius (cfr. Est 8,3; Act 10,25), et lacrimis irrigatus (cfr. Luc 7,38.44) nudum cogitatum exposuit, veniamque poposcit.

Caput VI – De fratre super quem diabolus vidit; contra recedentes de unitate.

32

1 Alius erat frater fama coram hominibus celebrer, gratia celebrior ante Deum.

2 Cuius virtutibus invidens ille omnis invidiae pater, cogitat succidere arborem (cfr. Dan 4,11) iam caelos tangentem (cfr. Gen 28,12), et de manibus coronam praeripere; circuit, evertit, discutit et ventilat quae sunt eius, si quo modo aptum ponat obicem fratri.

3 Ingerit ergo sub specie maioris perfectionis segregationis affectum, ut tandem irruens super solum, citius cadere faciat, et cum solus ceciderit non habeat sublevantem (cfr. Qo 4,10).

4 Quid multa? Separat se a fratrum religione, vadens per mundum peregrinus et hospes (cfr. Heb 11,13).

5 De tunica habitus fecit tunicam parvam, ferens caputium tunicae non consutum, et sic per terras ibat, in omnibus se contemnens.

6 Factum est autem, dum sic iret (Luc 2,1; 8,42), ut mox divina consolatione subtracta, procellosis tentationibus fluctuaret.

7 Intraverunt aquae usque ad animam (cfr. Ps 68,2), et utroque homine sic desolato, incedit velut avis quae festinat ad laqueum (cfr. Prov 7,23).

8 Iam iamque velut circa voraginem in praecipitium ferebatur, cum paternae providentiae oculus miserum miseratus respexit in bono (cfr. Sir 11,13).

9 Vexatione siquidem intellectum (cfr. Is 28,19) recipiens, tandem ad se reversus (cfr. Act 12,11) sic ait: “Revertere, o miser, ad religionem, quoniam ibi est salus tua (cfr. Ps 34,3)”.

10 Non differt, protinus surgit, properat ad gremium matris.

33

1 Cum autem veniret Senas ad locum fratrum, erat ibi sanctus Franciscus.

2 Mirum certe! mox ut vidit (cfr. Phip 2,23) illum sanctus, profugit ab eo (cfr. Mar 14,52), et in cella raptu prope se recludit.

3 Commoti fratres, percunctantur causam fugiendi. Quibus sanctus: “Cur miramini fugam, qui non advertitis causam? Ad orationis confugi praesidium, ut liberarem erroneum.

4 Vidi in filio, quod de iure displicuit: sed ecce iam Christi mei gratia delusio omnis discessit”.

5 Flexit se in genibus (cfr. 2Par 6,13) frater, et cum verecundia se culpabilem proclamavit.

6 Cui sanctus: “Indulgeat tibi Dominus, frater. Sed caveas de caetero, ne sub specie sanctitatis a tua religione et fratribus separeris”.

7 Factus est autem proinde dictus frater congregationis et societatis amicus (cfr. Prov 18,24), illis maxime devotus collegiis, in quibus regularis observantia magis viget.

8 O magna in concilio iustorum et congregatione opera Domini (cfr. Ps 110,1.2)!

9 In ea siquidem vexati continentur, elisi eriguntur (cfr. Sap 3,5; Ps 144,14), tepidi provocantur, in ea ferrum ferro acuitur (cfr. Prov 27,17) et frater a fratre adiutus quasi firma civitas (cfr. Prov. 18,19) stabilitur;

10 et licet prae turba saeculari Iesum videre non possis (cfr. Luc 19,3), minime tamen impedit angelica turba caelorum.

11 Tantum ne fugias, et vitae coronam fidelis usque ad mortem accipito (cfr. Apoc 2,10).

Simile de alio quodam

34

1 Paulo post non multum dissimile in alio evenit.

2 Unus aliquis ex fratribus non se vicario sancti subdebat, sed quemdam alium fratrem sequebatur ut proprium praeceptorem.

3 Monitus autem per internuntium a sancto, qui praesens erat, confestim ad pedes vicarii se proiecit (cfr. Mat 15,30), et primo praeceptore contempto, illi obtemperat, quem ei sanctus constituit in praelatum.

4 Sanctus autem ex alto suspirium traxit, et socio suo, quem pro internuntio miserat, dixit: “Vidi, frater, diabolum super fratris inobedientis dorsum, collum eius tenentem adstrictum.

5 Qui tali sessore subactus, freno obedientiae spreto, instinctus eius sequebatur habenas.

6 Et cum rogarem”, inquit, “Dominum (cfr. 2Cor 12,8) pro fratre, subito daemon confusus abscessit”.

7 Talibus vir iste vigeat obtutibus, oculos habens ad corporea debiles, ad spiritualia perspicaces.

8 Et quid mirum, si turpi sarcina praegravetur, qui ferre non vult Dominum maiestatis (cfr. Is 3,8)?

9 Nihil, inquam, medium: aut onus leve (cfr. Mat 11,30) portabis, quo magis ipse portaberis, aut mola asinaria collo suspensa (cfr. Mat 18,6) sedebit iniquitas super talentum plumbi (cfr. Zac 5,7).

Caput VII – Quomodo homines de Graecio a luporum morsibus et grandine liberavit.

35

1 In loco fratrum de Graecio sanctus placito morabatur, tum quia paupertate divitem esse cernebat, tum quia in remotiore cellula, saxo prominente constructa, vacabat liberius caelestibus disciplinis.

2 Hic ille locus est, in quo pridem Pueri Bethlehemitis cfr. 1Re 16,18) natalem recoluit, factus cum Puerio puer.

3 Accidit autem, ut indigenae malis multiplicibus vexarentur; nam luporum rapacium multitudo non solum bruta sed et homines consumebat, grandio vero annua tempestate bladum et vineas devastabat.

4 Quadam vero die dum praedicaret eis beatus Franciscus, dixit: “Ad honorem et laudem omnipotentis Dei (cfr. Sap 7,25), audite, quam vobis denuntio veritatem (cfr. Ps 29,10).

5 Si quisque vestrum confitetur peccata (cfr. 1Ioa 1,9), dignosque facit poenitentiae fructus (cfr. Luc 3,8), fideiubeo vobis, quod pestilentia haec omnis abscedet, et respiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis.

6 Verumtamen”, ait, “et hoc audite (cfr. Ier 28,7): Iterum annuntio vobis (cfr. Act 17,3), quod si beneficiis ingrati ad vomitum reversi fueritis (cfr. Prov 26,11), innovabitur plaga, duplicabitur poena, et maior in vobis ira desaeviet (cfr. Ios 22,18)”.

36

1 Factum est itaque meritis et orationibus sancti patris, quod ab illa hora (cfr. Ioa 4,53) cessaverunt clades, periere pericula, nec molestiae quidquam lupi intulere (cfr. Dan 3,50) vel grandines.

2 Immo, quod maius est, si quando vicinorum grando arva pervaderet, istorum terminis appropinquans, aut terminabatur ibidem aut in partem aliam divertebat.

3 Data requie (cfr. Sap 11,4), multiplicati sunt nimis (cfr. Ps 106,38), nimisque repleti temporalibus bonis (cfr. Tob 12,3).

4 Sed effecit quod solet prosperitas: operiuntur siquidem crassitudine facies (cfr. Iob 57,27) et adipe temporalium vel stercore potius excaecantur (cfr. Iob 15,27).

5 Tandem ad peiora relapsi, obliti sunt Dei, qui salvavit eos (cfr. Ps 105,21).

6 Non tamen impune, quia divinae censura iustitiae lapsum minus vindicat quam relapsum.

7 Excitatur furor (cfr. Sir 36,8) Dei contra eos, et reversis quae discesserant malis, gladius insuper additus est humanus, et e caelo mortalitas imperata quam multos absumpsit;

8 totum denique castrum flammis ultricibus concrematum est (cfr. Apoc 8,7).

9 Utique iustum est beneficiis terga vertentes in exitia devenire.

Caput VIII – Quomodo Perusinis praedicans, futuram in eis seditionem praedixit, et de commendatione unitatis.

37

1 Post dies aliquot cum semel beatus pater de praedicta cella descenderet, fratribus qui aderant querula voce dixit: “Multa mala fecerunt homines Perusini vicinis suis, et elevatum est cor eorum ad igniominiam (cfr. Ez 28,2; Ier 8,11) sibi.

2 Verumtamen prope est ultio Dei, et manus eius ad gladium (cfr. Ier 46,10; 15,2) est”.

3 Paucis igitur elapsis diebus, surgit in fervore spiritus et versus civitatem Perusium dirigit cursum.

4 Liquido fratres perpendere potuerunt, aliquam visionem ipsum in cella vidisse.

5 Deveniens ergo Perusium populo congregato (cfr. Deut 31,12) incipit praedicare;

6 cumque milites in equis, ut assolet, currerent et in ludis militaribus arma tenentes verbum Dei (cfr. Luc 11,28) praepedirent, conversus sanctus ad eos, ingemuit (cfr. Luc 9,55; Mar 7,34) dicens:

7 “O miserorum hominum miseranda vecordia, qui non consideratis, nec timetis iudicium Dei (cfr. Rom 2,3)!”

8 Sed audite quae Dominus per me pauperculum vobis annuntiat (cfr. Is 66,2; Ioa 16,13):

9 Dominus”, inquit, “exaltavit vos (cfr. Ps 36,34) super omnes qui in circuitu vestro

sunt (cfr. Ez 5,7; 11,12); propter quod vicinis benigniores, Deo gratiores exsistere deberetis.

10 Sed ingrati gratiae, manu armata (cfr. 4Re 11,11) vicinos impetitis, occiditis et vastatis.

11 Dico vobis, non relinquetur inultum (cfr. Mat 23,38; Iob 24,12), sed ad graviolem punitionem faciet vos intestino Deus bello subruere, ita ut unus in alterum mutua seditione consurgat.

12 Docebit indignatio quos dignatio non instruxit”.

13 Non post multos dies (cfr. Luc 15,13) oritur scandalum inter eos, corripiuntur arma in proximos, saeviunt in milites populares, et verso gladio nobiles plebeios;

14 ultimo tanta immanitate ac caede certatum est, quod etiam vicini, quos offenderant, condolebant.

15 Dignum laude iudicium! Nempe quoniam ab Uno et Summo recesserant, necesse fuit ut nec in eis unitas remaneret.

16 Fortius in republica vinculum esse non potest quam pius in Deum amor, sincera et non ficta fides.

Caput IX – De muliere cui praedixit virum suum de malo futurum bonum.

38

1 Illis diebus cum ad Cellam de Cortona vir Dei (cfr. 1Re 2,27) transiret, quaedam nobilis mulier de castro quod Volusianum dicitur, hoc audito festinat ad illum, et longo cursu fatigata, quippe quia delicata erat nimis et tenera (cfr. Deut 28,56), tandem pervenit ad sanctum.

2 Cuius lassitudinem et interclusos anhelitus videns, miseratus pater sanctissimus, dixit ad eam: “Quid tibi, domina, placet?”. At illa: “Pater, ut mihi benedicas (cfr. Gen 27,38)”.

3 Et sanctus: “Nupta es, an innupta?”. Respondit dicens: “Pater, habeo virum (cfr. Ioa 4,17) valde crudelem, quem adversarium patior in servitio Iesu Christi, et iste mihi dolor praecipuus, quod bonam voluntatem (cfr. Luc 2,14; 2Cor 5,8), quam mihi Dominus inspiravit, marito praepediente, non exsequor: unde quaero, sancte, ora pro ipso, ut divina misericordia humiliet cor (cfr. Dan 5,22) illius”.

4 Miratur pater virilem in femina, senilem animum in puella, et pietate permotus ait: “Vade, filia benedicta (cfr. Iudt 12,23), et scias de viro tuo consolationem tibi de proximo affuturam”.

5 Et adiecit: “Dices ei ex parte Dei et mea, quod nunc est tempus salutis (cfr. Sir 4,28; 40,7), postmodum aequitatis”.

6 Benedictione accepta (cfr. Ps 23,5), revertitur mulier, invenit virum, denuntiat verbum.

7 Cecidit subito super eum Spiritus Sanctus (cfr. Act 10,44), et novum factum de veteri, cum omni mansuetudine (cfr. Eph 4,2) respondere sic facit: “Domina, serviamus Domino (cfr. Ios 22,27), et salvemus animas nostras (cfr. Gen 19,19) in domo nostra”.

8 Respondit uxor: “Videtur mihi continentia velut fundamentum quoddam in anima collocandum, et reliquae tandem superaedificandae (cfr. Eph 2,20) virtutes”.

9 “Et hoc”, inquit ille, “mihi sicut et tibi placet”.

10 Exinde pluribus annis coelibem vitam agentes, eodem die, unus matutinum holocaustum, alter quasi sacrificium vespertinum (cfr. 4Re 16,15), feliciter migraverunt.

11 Felix mulier, quae sic herum mollificavit ad vitam! Impletur in ea illud Apostoli: Salvatus est vir infidelis per mulierem fidelem (1Cor 7,14).

12 Sed tales, ut communi proverbio utar, possunt hodie digitis numerari.

Caput X – Quomodo per spiritum cognovit fratrem qui scandalizaverat fratrem, quem religionem exiturum praedixit.

39

1 Duos fratres venerunt aliquando de Terra Laboris, quorum antiquior intulit multa scandala iuniori. Erat, inquam, non socius sed tyrannus.

2 Iunior vero omnia propter Deum miro silentio sustinebat.

3 Cum autem venissent Assisium et intrasset iunior ille ad sanctum Franciscum (erat siquidem familiaris eidem), dixit inter alia sanctus: “Qualiter erga te socius tuus se habuit in hoc itinere?”

4 Qui respondit: “Utique satis bene, pater carissime”.

5 Cui sanctus: “Cave, frater, ne sub humilitate specie mentiaris. Scio enim qualiter erga te se habuit; sed exspecta modicum et videbis”.

6 Miratus est perplurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum (cfr. Act 21,4) cognovisset.

7 Igitur non post multos dies (cfr. Luc 15,13), contempta religione, foras arripitur qui scandalum fecerat fratri suo (cfr. Rom 14,13; Mat 5,22).

8 Absque dubio perversitatis est signum et deficientis sensus (cfr. Sir 19,21) evidens argumentum, eadem via eandem non habere cum bono comite voluntatem.

Caput XI – De iuvene qui venit ad religionem, quem cognovit non spiritu Dei ductum.

40

1 Iisdem diebus venit Assisium quidam nobilis puer de Luca, volens religionem intrare.

2 Qui repraesentatus sancto Francisco, flexis genibus (cfr. 2Par 6,13), preces cum lacrimis offerebat (cfr. Heb 5,7), ut eum reciperet.

3 Intuens autem in eum (cfr. Act 3,4) vir Dei (cfr. 1Re 2,27), statim cognovit per spiritum spiritu illum non agi (cfr. Act 21,4; Rom 8,14).

4 Dixitque ille: “Miser atque carnalis, quare Spiritui Sancto et mihi mentiri (cfr. Act 5,3) posse confidis? Carnaliter plangis, et cor tuum cum Deo non est (cfr. Act 8,21).

5 Vade” inquit, “quoniam nihil spiritualiter sapis (cfr. Mar 8,33; Gal 5,10)”.

6 His dictis, nuntiantur ad ostium stare (cfr. Ioa 18,16) parentes, quaerentes filium capere (cfr. Luc 11,54) captumque reducere; et exiens foras ad illos (cfr. Ioa 18,29), tandem voluntarie rediit.

7 Mirantur proinde fratres, Dominum in suo sancto laudantes (cfr. Ps 150,1).

Caput XII – De quodam clerico ab eo sanato, quem propter peccatum suum

peiora passurum praedixit.

41

1 Tempore quo sanctus pater iacebat infirmus in palatio episcopi Reatini, canonicus quidam nomine Gedeon, lubricus et mundanus, infirmitate correptus et doloribus undique circumspetus, lectulo decubabat.

2 Qui faciens se deferri ante sanctum Franciscum, rogat cum lacrimis, ut ab eo crucis signaculo consignetur.

3 Ad quem sanctus: “Cum vixeris olim secundum desideria carnis (cfr. Gal 5,16), non veritus iudicia Dei (cfr. Sir 17,24), quomodo te cruce signabo?”.

4 Et intulit: “Ego te”, ait, “signo in nomine Christi (cfr. Act 4,10); tu tamen scito te graviora passurum, si ad vomitum (cfr. Prov 26,11) redieris liberatus”.

5 Et subdidit: “Propter peccatum ingratitude semper peiora prioribus (cfr. Mat 12,45) inferuntur”.

6 Signo itaque crucis in eum facto, statim qui contractus iacuerat, surrexit sanus et in laudem prorumpens: “Ego”, ait, “sum liberatus”.

7 Insonuerunt autem ossa renum eius, audientibus multis, veluti cum manu ligna sicca franguntur.

8 Paucis autem interlapsis temporibus, Dei oblitus (Iudc 3,7), corpus impudicitiae reddit.

9 Qui cum sero quodam coenaret in domo alterius concanonici sui, nocteque illa dormiret ibidem, subito super omnes corrui tectum domus.

10 Caeteris autem evadentibus mortem, solus miser interceptus atque interemptus est.

11 Nec mirum, si, ut sanctus dixit, secuta sunt peiora prioribus (cfr. Mat 12,45), cum de accepta venia gratum esse oporteat, et duplo displiceat facinus iteratum.

Caput XIII – De quodam fratre tentato.

42

1 Manente sancto in eodem loco (cfr. Ioa 11,6), frater quidam spiritualis de custodia Marsicana, qui gravibus tentationibus vexabatur, dixit in corde suo (cfr. Ps 13,1):

2 “Oh! si unquam aliquid vel saltem parum de unguibus sancti Francisci haberem mecum, credo equidem tota haec tentationum procella diffugeret, rediretque, Domino favente, tranquillum”.

3 Obtenta igitur licentia, ad locum se confert, causam uni de sociis sancti patris exponit.

4 Cui respondit frater: “Non mihi possibile credo de unguibus tibi tribuere, quoniam etsi aliquando eos ipsi praecidimus, proici iubet, prohibens ne servemus”.

5 Illico acclamatur frater, et ad sanctum, qui eum quaerebat, ire iubetur: “Quaeras”, ait, “mihi forfices, fili, quibus ungues meos protinus circumcidas (cfr. Deut 21,12)”.

6 Profert ille ferrum, quod propter idipsum iam in manibus sumpserat, et prominentes caesuras excipiens, fratri qui petierat tradit; quas ille devote suscipiens, conservat devotius, et statim ab omni impugnatione liber efficitur.

Caput XIV – De homine qui pannum obtulit, iuxta quod sanctus primitus petit.

43

1 In eodem loco tunica vetusta contextus, pauperum pater (cfr. Iob 29,16) dixit semel uni de sociis, quem suum statuerat guardianum: “Vellem, frater, si posses, ut pannum

mihi pro unica tunica invenires”.

2 Revolvit in mente sua frater, hoc audiens, quomodo pannum tam necessarium tamque humiliter postulatum acquirat.

3 In crastino (cfr. Iac 4,13.14) autem, summo diluculo, procedit ad portam, iturus ad villam pro panno: et ecce homo quidam (cfr. Luc 22,10) iuxta ostium sedens, volens loqui illi;

4 qui dixit ad fratrem: “Amore Dei accipe a me pannum pro sex tunicis, et una quidem tibi retenta, reliquas pro anima mea distribue, sicut placet”.

5 Exhilaratus frater redit ad fratrem Franciscum, et caelitus factam oblationem denuntiat.

6 Cui pater: “Accipe tunicas, quia in hoc missus est, ut meae necessitati taliter subveniret.

7 Gratias”, inquit, “illi qui solum de nobis videtur esse sollicitus (cfr. 1Re 9,5; Ps 39,18)”.

Caput XV – Quomodo medicum suum, cum nihil fratres haberent, ad prandium invitavit, et quanta de subito Dominus dedit; et de providentia Dei circa suos.

44

1 Commorantem beatum virum in eremitorio quodam iuxta Reate medicus pro cura oculorum quotidie visitabat.

2 Quadam vero die dixit sanctus ad suos: “Invitate medicum et date illi optime manducare”.

3 Respondit ei guardianus dicens: “Pater, cum rubore (cfr. Luc 14,9) dicimus, verecundamur ipsum invitare, tantum nunc pauperes sumus”. Respondit sanctus dicens (cfr. Ioa 1,26): “Quid vultis ut iterum dicam (cfr. Mat 20,32; Ioa 9,27)?”.

4 Medicus, qui adstabat (cfr. Mar 14,70): “Et ego, fratres carissimi, penuriam vestram delicias reputabo”.

5 Festinant fratres, et omnem cellarii copiam mensae imponunt, panis scilicet modicum (cfr. 2Par 18,26), vini non multum, et, ut lautius ederent, parum leguminis coquina transmittit.

6 Interim mensa Domini (cfr. Mal 1,7) servorum mensae compatitur; pulsatur ostium (cfr. Luc 13,25), accurritur protinus.

7 Et ecce mulier quaedam canistrum offert plenum pulchro pane, piscibus et pastillis gammarorum refertum, melle et uvis desuper cumulatum.

8 Exsultat pauperum mensa his visis, et vilibus crastino reservatis, pretiosa hodie sumuntur in cibum.

9 Medicus vero suspirando locutus est dicens (cfr. Mat 14,27): “Nec vos, fratres, sicut debetis, nec nos saeculares huius viri cognoscimus sanctitatem”.

10 Satiati denique fuissent, nisi plus eos miraculum quam ferculum satiasset.

11 Sic paternus ille oculus nequaquam despicit (cfr. Prov 30,17) suos, quin potius maiore defectu mendicos maiore providentia nutrit.

12 Largiore mensa pauper pascitur quam tyrannus, quanto Deus homine profusior largitate.

Quomodo fratrem Ricerium a tentatione liberavit.

44a

1 Frater quidam ‘Ricerius’ nomine, tam moribus quam genere nobilis, in tantum de beati Francisci meritis praesumebat, ut divinam profecto mereri gratiam crederet, si quis ipsius sancti dono benevolentiae potiretur, aut si quis illa careret, Dei iracundiam mereretur.

2 Cumque ad obtinendam familiaritatis illius beneficium vehementius aspiraret, timuit valde (cfr. Gen 32,7; Iudt 8,8) ne quid occulte in ipso vitii fore sanctus deprehenderet, cuius occasione se ab eius gratia magis elongari contingeret.

3 Igitur timore huiusmodi iam dictum fratrem quotidie ac graviter affligente, nec illo cogitationem suam alicui revelante, contigit ipsum die quadam solito more turbatum ad cellam in qua beatus Franciscus orabat accedere.

4 Cuius adventum simul et animum vir Dei (cfr. 1Re 2,27) cognoscens, ei benigne ad se vocato, sic ait: “Nullus te timor de caetero, nulla te, fili, conturbet tentatio, quoniam carissimus mihi es, et inter praecipue caros speciali charitate te diligo.

5 Securus ad me, cum tibi placuerit, venias, et a me libere pro tua voluntate recedas”.

6 Obstupuit non modicum et laetatus est ille frater in sermonibus sancti patris, et deinceps de ipsius dilectione securus, crevit etiam, sicut crediderat, in gratia Salvatoris (cfr. Tit 2,11).

Caput XVI – De duobus fratribus quos exiens de cella benedixit, quorum desiderium per Spiritum cognovit.

45

1 Mos erat sancto Francisco integrum diem solitaria in cella transigere, nec ad fratres reverti, nisi sumendi cibi necessitas perurgeret.

2 Non tamen signatis horis coenaturus exibat, quoniam edacior contemplationis fames totum sibi frequentius vindicabat.

3 Contigit autem quandoque ad locum de Graecio duos fratres, Deo dignam conversationem habentes (cfr. 1Pet 2,12), a remotis venire.

4 Veniendi autem ratio tota videre sanctum, et benedictionem eius diu optatam recipere.

5 Venientes igitur et non invenientes (cfr. Luc 2,45), quoniam de publico iam ad cellam redierat, contristati sunt miro modo;

6 et quoniam exitus dubius longam dictabat moram, suis meritis hoc adscribentes, desolati recedunt.

7 Prosequentibus autem illos sociis beati Francisci et consolantibus desolatos, cum iam a loco quasi iactu lapidis (cfr. Luc 22,41) abscessissent, repente post eos sanctus inclamat, dixitque uni de sociis:

8 “Dic fratribus meis, qui huc venerunt, quod respiciant ad me”.

9 Cumque dicti fratres verterent facies ad illum, crucis eos signo signavit et affectuosissime benedixit.

10 At illi tanto laetiores effecti, quanto et propositum et miraculum utilius consecuti, reversi sunt laudantes et benedicentes Dominum (cfr. Luc 24,35).

Caput XVII – Quomodo de petra orando aquam eduxit et sitienti rustico dedit.

46

1 Volens quandoque beatus Franciscus ad quamdam eremum pergere, ut ibidem liberius contemplationi vacaret, quia debilis erat non modicum a quodam paupere viro ad equitandum obtinuit asinum.

2 Cumque diebus aestivis, virum Dei (cfr. 3Re 13,14.21) sequendo, montana conscenderet (cfr. Ios 2,16) rusticus asperioris et longioris viae itinere fatigatus (cfr. Ioa 4,6), antequam perveniret ad locum, ardore sitis deficit et lassatur.

3 Clamat post sanctum instanter, et ut sui misereatur (Deut 13,17) exorat; mori se asserit, nisi alicuius poculi beneficio recreetur.

4 Sanctus Dei (cfr. Luc 4,34), qui afflictis semper erat compatiens, absque mora prosilivit de asino, et fixis in terra genibus, palmas tetendit ad caelum, orare non cessans (Cfr. Col 1,9), donec se sensit auditum.

5 “Festina”, inquit ad rusticum, “et illic aquam vivam invenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit”.

6 Stupenda Dei dignatio, quae servis suis tam facile se inclinat!

7 Bibit rusticus aquam de petra (cfr. 48,21) orantis virtute, et poculum hausit de saxo durissimo (cfr. Deut 32,13).

8 Aquae decursus (cfr. Ps 1,3) ibidem ante non fuit, nec, ut est diligenter quaesitum, deinceps potuit inveniri.

9 Quid mirum, si Sancto Spiritu plenus (cfr. Luc 4,1), iustorum omnium repraesentat in se gesta miranda?

10 Nam qui specialis gratiae munere Christo coniungitur, non magnum, si cum reliquis sanctis similia operatur.

Caput XVIII – De aviculis ab ipso nutritis, quorum unus propter avaritiam mortem incurrit.

47

1 Sedebat ad mensam cum fratribus die quadam beatus Franciscus; aviculae quaedam, mas et femina, veniunt et novorum educatione natorum sollicitae, de mensa sancti quotidie micas (cfr. Mat 15,27) pro voto suscipiunt.

2 Exsultat sanctus in talibus, blanditur illis, ut assolet, et de industria eis offert annonam.

3 Die quadam pater et mater filios offerunt fratribus, quasi eorum nutritos expensis, et assignantes pullulos fratribus, ultra non apparent in loco.

4 Mansuescunt pulli cum fratribus, et eorum manibus insidentes, non ut hospites sed ut accolae versantur in domo.

5 Saecularium hominum declinant aspectum, et fratrum tantum se profitentur alumnos.

6 Observat hoc sanctus et stupet, fratresque invitat ad gaudium: “Videte”, ait, “quid fratres nostri pectusrubei fecerint, quasi ratione vigerent?”

7 Dixerunt enim: “Ecce, fratres, vobis nostros praesentamus natellos, qui vestris nutriti sunt micis.

8 Disponite de illis ut libet; ad alios nos lares transimus”.

9 Mansuescunt itaque ex toto cum fratribus et unanimiter capiunt cibum.

10 Sed avaritia rumpit concordiam, dum minores persequitur maioris elatio.

11 Saturatus namque maior pro libitu, reliquos repellit a cibo.

12 “Videte”, inquit pater, “quid hic facit avarus; plenus ipse ac satur, famelicis fratribus invidet.

13 Mala adhuc morte necabitur”.

14 Verbum sancti confestim ultio sequitur.

15 Super vasculum aquae fratrum turbator ascendit ut bibat, qui subito in aqua suffocatus interiit, nec gattus invenitur nec bestia quae ausa fuerit sancti anathema contingere.

16 Horrendum malum avaritia hominum, quando sic punitur in avibus. 17 Timenda est et sanctorum sententia, quam tanta facilitate vindicta subsequitur.

Caput XIX – De aviculis ab ipso nutritis, quorum unus propter avaritiam mortem incurrit.

48

1 Alio quodam tempore de fratre Bernardo, qui secundus in ordine frater exstiterat, prophetice sic locutus est: “Dico vobis, quod fratri Bernardo dati sunt ad exercitium subtilissimi daemones et inter alios spiritus nequiores (cfr. Mat 12,45), quorum etsi semper invigilet studium, ut stellam faciant de caelo (cfr. Apoc 6,13; 9,1) corruere, alius tamen erit exitus rei (cfr. Rut 3,18).

2 Tribulabitur quidem, stimulabitur, affligetur, sed tandem ex omnibus triumphabit”.

3 Et addidit: “Circa mortem eius, omni tempestate submota, omni tentatione iam victa, mira tranquillitate ac pace fruetur, cursuque consummato (cfr. 2Tim 4,7), feliciter migrabit ad Christum”.

4 Revera sic factum est: miraculis mors eius inclaruit, et ad punctum, sicut vir Dei praedixerat (cfr. 3Re 13,31), sic evenit;

5 unde et fratres in eius morte dixerunt: “Vere non fuit cognitus (cfr. Gen 42,8), dum viveret, frater iste”

6 Sed huius Bernardi laudes aliis narrandas relinquimus.

Caput XX – De fratre tentato qui de manu sancti aliquod scriptum habere volebat.

49

1 Dum maneret sanctus in monte Alvernae cella reclusus, unus de sociis magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini recreabile scriptum, manu sancti Francisci breviter adnotatum.

2 Gravem enim qua vexabatur tentationem, non carnis sed spiritus, credebat ex hoc evadere, vel certe levius ferre.

3 Tali desiderio languens, pavebat rem aperire patri sanctissimo; sed cui homo non dixit, Spiritus revelavit (cfr. 1Cor 2,10).

4 Quadam enim die vocat eum beatus Franciscus dicens: “Porta mihi chartam et atramentum (cfr. 2Ioa 12), quoniam verba Domini et Laudes eius scribere volo, quae meditatus sum in corde meo (cfr. Ps 76,7).

5 Allatis protinus quae petierat, scribit manu propria Laudes Dei et verba quae voluit, et ultimo benedictionem fratris, dicens: “Accipe tibi (cfr. Gen 28,2) chartulam istam, et usque ad diem mortis tuae custodias diligenter”.

6 Fugatur statim omnis illa tentatio; servatur littera et in posterum miranda effecit.

Caput XXI – De eodem fratre cui iuxta suum desiderium tunicam dedit.

50

- 1 In eodem fratre aliud sancti patris mirabile claruit.
- 2 Nam tempore quo infirmus iacebat in palatio apud Assisium, dictus frater cogitavit apud se dicens (cfr. Sap 2,1; Mat 16,7):
- 3 “En morti appropinquat pater, et quamplurimum consolaretur anima mea (cfr. Ps 76,3), si post mortem haberem tunicam patris mei”.
- 4 Quasi cordis desiderium (cfr. Ps 20,3) oris petitio fuerit, post parum vocat eum beatus Franciscus dicens: “Tibi trado tunicam istam;
- 5 accipe eam, ut tua de caetero sit; quam licet ipse feram dum vicito, tibi tamen cedat in morte”.
- 6 Miratus de tanta patris profunditate, frater tunicam tandem consolatus accepit, eamque postmodum in Franciam devotio sancta transvexit.

Caput XXII – De petrosillo ad eius iussum inter herbas agrestes de nocte invento.

51

- 1 In ultimo suae infirmitatis tempore, nocturnis tenebris petrosillum comedere volens, humiliter petiit.
- 2 Vocatus coquinarius ut afferret, nihil in horto tunc se colligere posse respondit, dicens (cfr. Ioa 8,14): “Petrosillos quotidie decerpsi tantumque praecidi, quod legere quidquam inde etiam luce clara vix possum. Quanto magis, oppansis nunc tenebris, discernere eos inter herbas alias non valebo”.
- 3 Cui sanctus: “Vade, frater, nec sit tibi grave, et primas quas manu contigeris herbas afferto”.
- 4 Ivit frater in hortum, et agrestes herbas quae nihil videnti primitus occurrerunt evellens, domum detulit.
- 5 Aspiciunt fratres herbas silvestres, eisque diligentius revolutis, petrosillum frondosum et tenerum inveniunt inter ipsas.
- 6 De quo parum comedens sanctus, multum confortatus est.
- 7 Dixit autem fratribus pater: “Fratres carissimi (cfr. Phip 4,1), primo verbo praeceptum implete, nec exspectetis iterandum quod dicitur.
- 8 Nihil enim impossibilitatis causemini, quoniam etsi supra vires ipse mandarem, viribus obedientia non careret”.
- 9 Hucusque spiritus prophetiae (cfr. Apoc 19,10) praerogativam spiritus commendavit.

Caput XXIII – De fame quam post mortem suam futuram praedixit.

52

- 1 Sancti viri mira quaedam de se loqui Sancti Spiritus instinctu quandoque coguntur, cum videlicet aut gloria Dei exigit revelare sermonem (cfr. 1Re 3,7), aut in aedificationem proximi ordo postulat caritatis.
- 2 Hinc est quod beatus pater die quadam fratri cuidam, quem plurimum diligebat (cfr. Ioa 19,20), retulit verbum istud (cfr. 1Mac 15,32) quod tunc de sibi familiari reportaverat secretario Maiestatis.
- 3 “Hodie”, inquit, “est aliquis servus Dei super terram propter quem, donec vixerit ipse, non permittit Dominus famem super homines desaevire (cfr. Gen 26,1)”.

4 Nihil vanitatis habuit, sed sancta relatio, quam in aedificationem nostram verbis sanctis, modestis, illa quae non quaerit quae sua sunt sancta caritas (cfr. Cfr. 1Cor 13,5) eructavit; nec erat tam mirae dilectionis prerogativa Christi ad servum suum inutili silentio subticenda.

5 Scimus enim omnes qui vidimus (cfr. Ioa 3,11), quam quieta et pacifica, donec vixit Christi famulus, cucurrerint tempora, quanta exuberaverint omnium fertilitate bonorum.

6 Non enim fames verbi Dei (cfr. Am 8,11), cum praedicantium verba tunc maxime fuerint plena virtute, cum auditorum corda cunctorum probabilia fuerint Deo (cfr. 2Tim 2,15).

7 Exempla sanctitatis refulgebant in religiosa imagine, nec hypocrisis dealbatorum adhuc infecerat sanctos tantos, nec etiam doctrina se transfigurantium (cfr. 2Cor 11,13) curiositatem induxerat tantam.

8 Merito proinde bona temporalia abundabant, cum sic aeterna forent vere omnibus in amore.

53

1 Sublato siquidem illo, verso penitus ordine, immutata sunt (cfr. Sap 2,15) omnia; nam bella et seditiones (cfr. Luc 21,9) invalere ubique, et diversarum mortium strages subito regna plura pervasit.

2 Famis quoque immanitas se longe lateque diffudit, et ipsius crudelitas, quae rerum omnium acerbitates exsuperat, absumpsit quam multos.

3 Omnia enim necessitas tunc vertit in cibum, et quae brutis non edere usus fuit, humanis conficienda dentibus ingerebat.

4 Nucum siquidem testis et arborum corticibus conficiebantur panes, nec filii mortem, ut loquamur mitius, sicut confessione cuiusdam claruit, fame compulsata paterna pietas doluit.

5 Sed ut liquido clareat quis servus fuerit ille fidelis (cfr. Mat 24,45), pro cuius amore animadversio divina manum suspenderit a vindicta, beatus pater Franciscus, post mortem suam paucis elapsis diebus, fratri cui vivens futuram praedixerat cladem, se illum fore Domini famulum manifeste detexit.

6 Nam nocte quadam, cum frater ille dormiret, clara eum voce vocavit dicens (cfr. Ioa 11,28): “Frater, iam venit fames quam, donec viverem ego, venire super terram (cfr. Ps 104,16) Dominus non permisit”.

7 Excitatus frater ad vocem, retulit postmodum cuncta per ordinem (cfr. Est 15,9).

8 Tertia vero nocte post haec iterum illi sanctus apparuit et verba similia replicavit.

Caput XXIV – De claritate sancti e ignorantia nostra.

54

1 Extraneum videri nemini debet, si propheta nostri temporis talibus privilegiis enitebat; nimirum terrenarum caligine rerum solutus, carnisque voluptati non subditus, liber volabat intellectus ad summa, purus ingrediebatur in lucem.

2 Sic lucis aeternae (cfr. Sap 7,26) irradiatus fulgoribus a Verbo trahebat quod resonabat in verbis.

3 Heu! quantum hodie dissimiles sumus, qui tenebris involuti (cfr. Iob 37,19), etiam necessaria ignoramus!

4 Qua credis ex causa, nisi quia carnis amici ipsi quoque inserimur pulveri mundanorum?

5 Nempe si corda nostra cum manibus levaremus in caelum (cfr. Lam 3,41), si eligeremus suspendium in aeterna, sciremus forsitan quae nescimus: Deum et nos.

6 In caeno versantem caenum videre necesse est; caelo oculum inhaerentem impossibile est caelestia non videre.

De paupertate.

Caput XXV – De laude paupertatis.

55

1 In valle lacrimarum positus (cfr. Ps 83,7) pater iste beatus communes filiorum hominum (cfr. Ps 30,2) opes inopes dedignatur, celsioris siquidem ambitiosus fastigii de omni corde suo (cfr. Sir 47,10) inhiat paupertati.

2 Hanc Filio Dei (cfr. Heb 7,3) familiarem attendens, iam iamque toto orbe (cfr. Est 9,28) repulsam studet caritate perpetua (cfr. Ier 31,3) desponsare.

3 Amator igitur factus formae illius (cfr. Sap 8,2), ut uxori fortius inhaereret, ac duo essent in uno spiritu (cfr. Gen 2,24; Mat 19,5), non solum patrem matremque reliquit (cfr. Gen 2,24; Mar 10,7), verum etiam universa submovit.

4 Proinde castis eam stringit amplexibus, nec ad horam (cfr. Gal 2,5) patitur non esse maritus.

5 Hanc filiis suis dicebat perfectionis viam, hanc aeternarum divitiarum pignus et arrham.

6 Nemo tam auri quam ipse cupidus paupertatis, nec thesauri custodiendi sollicitior ullus quam iste huius evangelicae margaritae (cfr. Mat 13,45-46).

7 In hoc praecipue suus offendebatur aspectus, si quidquam domi forisque videret in fratribus paupertati contrarium.

8 Revera ipse a principio religionis usque ad mortem, tunica sola, chordula et femoralibus dives, nihil aliud habuit.

9 Indicabat eius habitus pauper, ubi suas divitias aggregaret.

10 Hinc laetus, hinc securus, hinc expeditus ad cursum, gaudebat perituras gazas centuplo commutasse.

De paupertate domorum.

Caput XXVI.

56

1 Docebat suos habitacula paupercula facere, ligneas, non lapideas, easque vili schemate casellas erigere.

2 Saepe vero de paupertate sermonem faciens ingerebat fratribus evangelicum illud: “Vulpes foveas habent et volucres caeli nidos, Filius autem Dei non habuit ubi caput reclinaret” (cfr. Mat 8,20; Luc 9,58).

Caput XXVII – De domo quam apud Portiunculam destruere coepit.

57

1 Quodam tempore cum apud Sanctam Mariam de Portiuncula fieri deberet capitulum et iam tempus instaret (cfr. 2Tim 4,6), considerans populus Assisii domum ibi non esse, nesciente pariter et absente viro Dei (cfr.

4 Re 4,42), domum pro capitulo citissime construunt.

2 Quo tandem reversus pater, domum aspexit et moleste ferens, non molliter doluit.

3 Mox ad eliminandam aedem primus assurgit, tectum conscendit, et lastas cum tegulis (cfr. Luc 5,19) manu valida (cfr. Ez 20,34) subruit.

4 Iubet etiam fratres ascendere et monstrum paupertati oppositum eminus abrogare. 5 Dicebat enim cito expandendum per ordinem, et accipiendum omnibus in exemplum quidquid in loco illo arrogantibus videretur.

6 Hanc ergo domum funditus evertisset, nisi milites qui adstabant, eam communitatis et non fratrum dicentes, fervori sui spiritus obstitissent.

Caput XXVIII – De domo Bononiensi, de qua infirmos eiecit.

58

1 De Verona quodam tempore rediens et per Bononiam transire volens, audit fratrum domum noviter ibi esse constructam.

2 Qui, eo quod “fratrum domum” verbum insonuit, gressum vertit, et Bononiam non accedens, aliunde pertransiit.

3 Mandat denique fratribus domum festinanter exire.

4 Propter quod, relicta domo, etiam infirmi non remanent, sed eiciuntur cum aliis.

5 Nec redeundi licentia datur, donec dominus Hugo tunc Ostiensis episcopus et in Lombardia legatus, domum praedictam publice praedicando suam esse proclamat.

6 Testimonium perhibet et scribit haec (cfr. Ioa 21,24) ille, qui tunc de domo aegrotus eiectus fuit.

Caput XXIX – De cella suo nomini facta quam intrare noluit.

59

1 Nolebat locellum aliquem fratres inhabitare, nisi certus, ad quem proprietas pertineret, constaret patronus.

2 Leges enim peregrinorum (cfr. Ex 12,49) in filiis semper quaesivit, sub alieno videlicet colligi tecto, pacifice pertransire, sitire ad patriam.

3 Nam et in eremo Sartiani cum interrogatus frater a fratre unde veniret, respondisset: “A cella fratris Francisci”, hoc sanctus audito respondit:

4 “Ex quo Francisci nomen cellae imposuisti, approprians eam mihi, alium sibi quaeras habitatorem; nam ipse in ea non morabor de caetero.

5 Dominus”, ait, “quando stetit in carcere, ubi oravit et ieiunavit quadraginta diebus (cfr. Mat 4,2), non cellam ibi fieri fecit, nec aliquam domum, sed sub saxo montis permansit.

6 Sequi eum possumus in forma praescripta, nihil proprietatis habendo, licet praeter

usum domorum vivere non possimus”.

De paupertate utensilium.

Caput XXX.

60

1 Non solum domorum arrogantiam odiebat homo iste, verum domorum utensilia multa vel exquisita plurimum perhorrebat.

2 Nihil in mensis, nihil in vasis, quo mundi recordaretur, amabat, ut omnia peregrinationem, omnia cantarent exsilium.

Caput XXXI – Exemplum de mensa in die Paschae apud Graecium praeparata, et quomodo se Christi exemplo sicut peregrinum exhibuit.

61

1 Factum est quodam die Paschae (cfr. Luc 2,41), ut fratres in eremo Graecii mensam accuratius solito albis et vitreis praepararent.

2 Descendens autem pater de cella, venit ad mensam, conspicit alto sitam, vaneque ornatam; sed ridenti mensae nequaquam arridet.

3 Furtim et pedetentim retrahit gressum, capellum cuiusdam pauperis, qui tunc aderat, capiti suo imponit, et baculum manu gestans egreditur foras (cfr. Ps 40,7).

4 Exspectat foris ad ostium (cfr. Ioa 18,16), donec incipiant fratres comedere; siquidem soliti erant non exspectare ipsum, quando non veniret ad signum.

5 Illis incipientibus manducare, clamat verus pauper (cfr. Ps 33,7) ad ostium: “Amore Domini Dei, facite”, inquit, “eleemosynam (cfr. Mat 6,2) isti peregrino pauperi et infirmo”.

6 Respondent fratres: “Intra huc, homo, illius amore quem invocasti”.

7 Repente igitur ingreditur, et sese comedentibus offert.

8 Sed quantum stuporem credis peregrinum civibus intulisse?

9 Datur petenti scutella, et solo solus recumbens, discum ponit in cinere.

10 “Modo sedeo”, ait, “ut frater Minor”; et ad fratres: “Magis nos exempla paupertatis Filii Dei (cfr. Ioa 5,25) quam caeteros religiosos cogere debent.

11 Mensam vidi paratam et ornatam, et pauperum ostiatim euntium non esse cognovi”.

12 Similem hunc fuisse peregrino illi, qui solus erat in Ierusalem (cfr. Luc 24,18) eodem die, facti series probat.

13 Cor nihilominus ardens in discipulis, dum loqueretur (cfr. Luc 24,32), effecit.

Caput XXXII – Contra curiositatem librorum.

62

1 In libris testimonium Domini quaerere, non pretium, aedificationem, non pulchritudinem edocebat.

2 Paucos tamen haberi volebat, eosdem ad fratrum egentium necessitatem paratos.

3 Unde cum quidam minister libros ambitiosos multumque valentes eius licentia

retinendos expeteret, audivit ab ipso: “Librum Evangelii quod promisi, pro tuis libris perdere nolo.

4 Tu quidem quod volueris facies (cfr. 2Re 24,12); mea non fiet licentia laqueus”.

De paupertate lectorum.

XXXIII – Exemplum domini Ostiensis, et laus eius.

63

1 In stratis et lectis ita demum abundabat copiosa paupertas, ut qui super paleas panniculos semisanos haberet, pro thalamo reputaret.

2 Unde accidit tempore quo fiebat capitulum ad Sanctam Mariam de Portiuncula, quod dominus Ostiensis cum turba militum et clericorum illuc ad visitandos fratres perrexit.

3 Qui videns quomodo fratres iacerent in terra (cfr. Iudt 14,16) et lectos considerans, quos ferarum cubilia crederes, durissime illacrimans, coram omnibus dixit: “Ecce hic dormiunt fratres”.

4 Et adiecit: “De nobis vero miseris quid erit (cfr. Mat 19,27), qui tanta superfluitate abutimur?”.

5 Omnes qui aderant ad lacrimas usque compuncti plurimum aedificati discedunt.

6 Hic Ostiensis ille fuit, qui tandem ostium maximum (cfr. 1Cor 16,9) in Ecclesia factus hostibus semper obstitit, donec hostiam sacram, animam illam beatam, caelo refudit.

7 O pium pectus, o viscera caritatis!

8 In alto positus, dolebat alta merita non habere, cum revera sublimior esset virtute quam sede.

Caput XXXIV – Quid ei accidit nocte quadam pro plumeo pulvinari.

64

1 Quoniam de lectis fecimus mentionem, occurrit aliud quiddam fortasse utile recitatu.

2 A tempore quo sanctus iste conversus ad Christum (cfr. Act 11,21) oblivioni tradidit (cfr. Lam 2,6) quae sunt mundi (cfr. 1Cor 7,33), noluit iacere in culcitra, nec ad caput habere de penna pulvinar.

3 Huius vero distractionis repagulum nec infirmitas, nec forense hospitium infringebat.

4 Contigit autem in eremo Graecii, oculorum infirmitate plus solito praegravatum, cogi contra velle ad usum modici pulvinaris.

5 Primae igitur noctis vigilia matutina vocat sanctus socium et dicit illi: “Non potui, frater, hac nocte dormire, nec ad orationem erectus persistere.

6 Tremet caput, genua collabuntur, et tota concutitur machina corporalis, uti comedissem panem de lolio.

7 Credo”, inquit, “quod diabolus maneat in hoc pulvinari, quod ad caput habeo.

8 Tolle illud, quia diabolum ad caput ulterius nolo”.

9 Querulo murmure patri compatitur frater, et proiectum ad se pulvinar accipit ut asportet.

10 Exiens itaque, subito loquelam amittit, et tanto horrore premitur ac ligatur, quod nec pedes de loco movere, nec brachia quoquam ducere praevalet.

11 Post modicum, a sancto qui hoc cognovit, vocatus, liber efficitur, redit et narrat quae

passus est (cfr. Heb 5,8).

12 Cui dixit sanctus: “In sero, cum dicerem completorium, liquido cognovi diabolus venire ad cellam”.

13 Et rursus: “Multum astutus et subtilis ingenii noster est inimicus, qui cum intus in anima nocere non possit, saltem corpori praestat materiam murmurandi”.

14 Audiant qui pulvillos sub omni latere (cfr. Ez 13,18) praeparant, ut quocumque cadant excipiantur in mollibus.

15 Libenter sequitur opulentiam rerum diabolus, lectis pretiosis gaudet assistere, praesertim ubi necessitas non cogit et professio contradicit.

16 Nec minus antiquus serpens (cfr. Apoc 12,9) nudum hominem fugit, sive spernens contubernium pauperis, sive pavens altitudinem paupertatis.

17 Si attendat frater plumis subesse diabolus, contentum erit palea caput suum.

De exemplis contra pecuniam.

XXXV – Dura correctio fratris qui eam manibus tetigit.

65

1 Verum summopere amicus Dei cuncta quae sunt mundi (cfr. 1Cor 7,33) despiciens, super omnia tamen exsecrabatur pecuniam.

2 Inde illam a principio suae conversionis praecipue vilipendit, et tanquam ipsum diabolus se sequentibus semper innuit fugiendam.

3 Haec ab ipso erat sollertia data suis, ut stercus et pecuniam uno amoris pretio ponderarent.

4 Accidit igitur die quadam (cfr. Gen 39,11), ut saecularis quidam ecclesiam Sanctae Mariae de Portiuncula oraturus intraret, qui causa oblationis pecuniam deposuit iuxta crucem.

5 Quam, illo recedente, frater unus, simpliciter sua manu contingens, in fenestram proiecit.

6 Pervenit ad sanctum quod fecerat frater; deprehensum ille se videns, currit ad veniam, et humi prostratus se offert ad verbera.

7 Arguit illum sanctus et de pecunia tacta durissime increpat.

8 Iubet eum, ore proprio de fenestra levare pecuniam, et extra septa loci ipsam ore suo super stercus ponere asininum.

9 Dumque implet iussum frater ille gratanter, timor replet audientium corda cunctorum.

10 Contemnunt omnes magis de caetero sic stercorei comparatum, et ad contemptum eius novis exemplis quotidie animantur.

Caput XXXVI – Vindicta fratris qui pecuniam quandoque collegit.

66

1 Pergentes quandoque insimul duo fratres cuidam hospitali leprosum approximant.

2 Reperiunt in via denarium, gressum figunt, disceptant quid de stercore sit agendum.

3 Tentat unus eorum, ridens conscientiam fratris, denarium tollere, leprosis pecuniae famulis offerendum.

4 Prohibet eum socius ut falsa pietate deceptum, inculcans temerario verbum regulae,

quo satis elucet velut pulverem inventum denarium conculcari debere.

5 Indurat ille mentem ad monita, nam semper ex more durae cervicis (cfr. Ex 32,9) fuit.

6 Spernit regulam, inclinatur et accipit nummum; sed divinum non evadit iudicium.

7 Perdit extemplo loquelam, frendet dentibus (cfr. Ps 34,16), loqui non praevalet.

8 Sic poena prodit insanum, sic ultio docet patris legibus obtemperare superbum.

9 Tandem foetore proiecto, polluta labia (cfr. Is 6,5) aquis poenitentiae lota solvuntur in laudem.

10 Vetus proverbium est: Corrige stultum et erit amicus.

Caput XXXVII – Increpatio fratris qui pecuniam specie necessitatis volebat servare.

67

1 Videns aliquando vicarius sancti, frater Petrus Cathani, turbis fratrum forensium Sanctam Mariam de Portiuncula frequentari, nec ad providendum in necessariis eleemosynas abundare, dixit ad sanctum Franciscum: “Nescio, frater, quid faciam (cfr. Ioa 15,15), dum catervatim undique confluentibus fratribus non habeo quo sufficienter provideam.

2 Placeat, oro te, quod intrantium novitiorum res aliquae reserventur, ad quas expendendas recurratur tempore opportuno (cfr. Ps 144,15)”.

3 Respondit sanctus: “Absit haec pietas, frater carissime, ut pro quovis homine impie agatur in regulam”.

4 Et ille: “Quid igitur faciam (cfr. Ioa 15,15)?”. “Altare”, inquit, “spolia Virginis et varium aufer ornatum, cum aliter indigentibus non poteris subvenire.

5 Crede mihi, gratius habebit Evangelium Filii sui servari suumque spoliari altare, quam altare vestitum, Filiumque contemptum.

6 Dominus mittet, qui Matri, quod nobis commodavit, restituat”.

Caput XXXVIII – De pecunia versa in colubrum.

68

1 Transeunte aliquando viro Dei (cfr. Iudc 13,6.8) cum socio per Apuliam prope Barum, invenit in via bursam magnam, denariis tumescentem, quae funda negotiatorum vocabulo nuncupatur.

2 Monetur a socio sanctus et instanter inducitur, ut bursa tollatur e terra, et pecunia pauperibus erogetur.

3 Attollitur pietas in egenis, et in erogatione ipsius misericordia commendatur.

4 Recusat sanctus id penitus se facturum, et commentum affirmat fore diaboli.

5 “Non licet”, inquit, “fili, alienum auferre; peccati poena, non meriti gloria est aliena donare”.

6 Recedunt de loco, festinant iter perficere coeptum (cfr. Iudc 19,14). Sed nondum quiescit frater, vacua pietate delusus; addit adhuc (cfr. 2Re 5,22) praevaricationem suggerere.

7 Acquiescit sanctus redire ad locum, non ut fratris impleat votum (cfr. Num 15,8), sed ut fatuo divinum ostendat mysterium (cfr. Dan 2,29).

8 Advocat iuvenem quemdam, qui supra puteum sedebat (cfr. Ioa 4,6) in via, ut in ore

- duorum vel trium testium (cfr. Mat 18,16) Trinitatis clareat sacramentum.
- 9 Reversis iam tribus ad fundam, denariis eam tumidam vident.
- 10 Prohibet sanctus quemquam illorum appropinquare, ut orationis virtute daemonis prodatur fallacia.
- 11 Recedens inde, quantum iactus est lapidis (cfr. Luc 22,41), orationi sacrae incumbit.
- 12 Rediens ab oratione, iubet fratrem levare bursam, quae, ipso exorante, pro pecunia colubrum continebat.
- 13 Tremit frater et stupet, et nescio quid iam praesentiens, alia quam solito animo volvit.
- 14 Timore tandem obedientiae sanctae dubietatem abigens cordis, bursam manibus capit.
- 15 Et ecce serpens non modicus de bursa exsiliens, diabolicam deceptionem fratri monstravit.
- 16 Et ait sanctus ad eum: “Pecunia servis Dei (cfr. Gen 50,17), o frater, nihil aliud est quam diabolus et coluber venenosus”.

De paupertate vestimentorum.

XXXIX – Quomodo Sanctus reprehendit verbo et exemplo mollibus et delicatis indutos.

69

- 1 Indutus homo iste virtute ex alto (cfr. Luc 24,49) plus intus igne calescebat divino, quam foris corporeo tegumento.
- 2 Exsecrabatur vestitos triplicibus, et qui praeter necessitatem mollibus (cfr. Mat 11,8) utebantur in ordine.
- 3 Necessitatem vero, quam non ratio sed voluptas ostentat, signum extincti spiritus (cfr. 1The 5,19) asserebat.
- 4 “Spiritu”, inquit, “tepido et pedetentim a gratia frigescente, necesse est carnem et sanguinem quae sua sunt quaerere (cfr. Phip 2,21).
- 5 Quid enim”, ait, “restat, anima non inveniente delicias, nisi ut caro convertatur ad suas?”
- 6 Et tunc animalis appetitus necessitatis articulum palliat, tunc sensus carnis (cfr. Col 2,18) conscientiam format”.
- 7 Subdebatque: “Adsit fratri meo vera necessitas, quaevis eum indigentia tangat: si satisfacere properat eamque a se longe repellere, quid mercedis accipiet (cfr. Gen 29,15)?
- 8 Incidit quidem occasio meriti, sed displicuisse sibi studiose probavit”.
- 9 His et similibus ignotos necessitatibus configebat, cum ipsas patienter non ferre, nihil aliud sit quam Aegyptum repetere.
- 10 Denique nulla vult occasione plures duabus tunicas fratres habere, quas tamen consutis peciis resarcire concedit.
- 11 Exquisitos pannos horrere iubet et contraria facientes acerrime coram omnibus mordet; atque ut tales suo exemplo confunderet, super tunicam propriam rudem consuit saccum (cfr. Iob 16,16); in morte etiam exsequialem tunica vili sacco petiit operiri.
- 12 Fratibus autem quos urgeret infirmitas seu necessitas alia, mollem subtus ad carnem tunicam indulgebat, ita tamen quod foris in habitu asperitas et vilitas servaretur.

13 Dicebat enim: “Tantum adhuc laxabitur rigor, dominabitur tepor, quod filii pauperis patris etiam scarulaticos portare, colore solum mutato, minime verebuntur”.

14 Non tibi, pater, ex hoc mentimur filii alieni (cfr. Ps 17,46), sibi potius nostra mentitur iniquitas (cfr. Ps 26,12).

15 Ecce enim luce clarius innotescit et crescit dies.

Caput XL – Recedentes a paupertate, a necessitate corrigendos pronuntiat.

70

1 Nonnumquam etiam haec ingeminabat sanctus: “Quantum fratres declinabunt a paupertate, tantum mundus declinabit ab eis, et quaerent”, inquit, “et non invenient (cfr. Apoc 9,6)”.

2 Sed si dominam meam paupertatem complexi fuerint, mundus eos nutriet, quia mundo dati sunt ad salutem”.

3 Et iterum: “Commercium est inter mundum et fratres; debent ipsi mundo bonum exemplum, debet mundus eis provisionem necessitatum.

4 Quando ipsi retraxerint bonum exemplum fide mentita, retrahit mundus manum iusta censura”.

5 Paupertati cavens homo Dei (cfr. 4Re 1,9.10) multitudinem metuebat, quam etsi non res tamen species divitem monstrat.

6 Unde dicebat: “O si fieri posset (cfr. Mar 14,35), poterit, inquam, ut mundus perraro fratres Minores aspiciens, paucitate miretur!”.

7 Indissolubili itaque vinculo dominae paupertati connexus, non praesentem sed futuram eius dotem exspectat.

8 Psalmos qui paupertatem sonant, ut illud: Patientia pauperum non peribit in finem (cfr. Ps 9,19), et: Videant pauperes et laentur (Ps 68,33), ferventiore affectu et laetiore iubilo decantabat.

De petenda eleemosyna.

XLI – De commendatione ipsius.

71

1 Pater sanctus utebatur eleemosynis ostiatim quaesitis multo libentius quam oblatis.

2 Verecundiam mendicandi inimicam salutis dicebat; verecundiam in mendicando, eam quae pedem non retrahit sanctam esse confirmans.

3 Nasci ruborem in tenera fronte laudabat, pudore confundi non ita.

4 Nonnumquam suos ad petendam eleemosynam hortans, his utebatur verbis (cfr. Sir 20,8):

5 “Ite”, inquit, “quoniam hac novissima hora (cfr. 1Ioa 2,18) fratres Minores commodati sunt (cfr. 1Re 1,28) mundo, ut electi in eis compleant unde a Iudice commendentur: Quod uni fecistis ex fratribus meis minoribus, mihi fecistis (Mat 25,40)”.

6 Unde privilegiatam Magno Propheta (cfr. Luc 7,16) dicebat religionem, qui titulum nominis (cfr. 2Re 18,18) eius tam evidenter expressit.

7 Ideoque volebat fratres non solum in civitatibus sed in eremis commanere, ubi cunctis merendi tribueretur materia et excusationis velamen (cfr. Ioa 15,20; 2Cor 3,16) reprobis

tolleretur.

Caput XLII – Exemplum sancti de petenda eleemosyna.

72

1 Ne vel semel sanctam illam sponsam offenderet, hoc facere solitus erat servus Dei excelsi (cfr. Act 16,17):

2 si quando invitatus a dominis, mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorum domos panum fragmenta (cfr. Mat 15,36-37) quaerebat, ac deinde sic ditatus inopia (cfr. 2Cor 8,9), festinabat accumbere.

3 Interrogatus quandoque, cur faceret istud, respondebat: pro feudo ad horam concessio hereditatem stabilem se relinquere nolle.

4 “Paupertas”, inquit, “est quae heredes et reges regni caelorum (cfr. Mat 5,3; Iac 2,5) instituit, non falsae vestrae divitiae”.

Caput XLIII – Exemplum quod fecit in curia domini Ostiensis

et de sua responsione ad episcopum.

73

1 Cum venerandae memoriae papam Gregorium, adhuc in minore officio constitutum, visitaret quadam vice sanctus Franciscus, instante iam hora comestionis, pro eleemosynis vadit, et rediens frustra nigri panis supra episcopi mensam componit.

2 Quo viso, aliquantulum verecundatur episcopus, maxime propter convivas noviter invitatos.

3 Acceptas autem eleemosynas pater militibus et capellanis convescentibus laeto vultu distribuit, quas universi mira devotione suscipiunt, alii comedentes, alii ob reverentiam reservantes.

4 Finita comestione, surrexit episcopus et introrsum virum Dei assumens, elevatis brachiis amplexatus est eum (cfr. Gen 33,4).

5 “Mi frater”, inquit, “cur fecisti mihi verecundiam in domo, quae tua est et fratrum tuorum, ut pro eleemosynis ires?”.

6 Ad quem sanctus: “Honorem potius vobis exhibui, dum maiorem dominum honoravi.

7 Siquidem beneplacitum est Domino in (cfr. Ps 67,17) paupertate, et ea maxime quae mendicitas voluntaria est.

8 Ego autem regalem habeo dignitatem et nobilitatem insignem, illum sequi Dominum (cfr. Mat 19,21) qui cum esset dives, pro nobis egenus factus est (cfr. 2Cor 8,9)”.

9 Et addidit: “Plures delicias sumo de paupere mensa, quae parvis eleemosynis occupatur, quam de magnis in quibus fercula, quorum vix est numerus (cfr. Ps 39,13)”.

10 Exinde plurimum aedificatus episcopus dixit ad sanctum: “Fili, quod bonum est in oculis tuis fac, quia Dominus tecum est (cfr. 1Re 3,18; Ios 1,9)”.

Caput XLIV – Exhortatio eius ad eleemosynam petendam exemplo et verbo.

74

- 1 Nonnumquam vero seipsum exercitans et fratrum verecundiae parcens, ipse solus in principio pro eleemosyna discurrebat.
- 2 Videns autem plures vocationem suam non debite attendentes, semel aliquando dixit: “Carissimi fratres, Dei Filius (cfr. Phip 4,1; Mat 4,3) nobilior nobis erat, qui ‘pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo’.
- 3 Suo amore viam paupertatis elegimus (cfr. Ps 118,30); non debemus confundi pro eleemosynis ire.
- 4 Arrham caelestis hereditatis erubescere nequaquam regni heredibus (cfr. Iac 2,5) convenit.
- 5 Dico vobis (cfr. Mat 5,22), multos nobiles et sapientes (cfr. 1Cor 1,26) nostrae congregationi iungendos, qui pro honore ducent eleemosynas mendicare.
- 6 Vos igitur, qui estis illorum primitiae, laetamini et gaudete (cfr. Ps 31,11; Mat 5,12), nec renuatís facere quae sanctis illis facienda transmittitis”.

Caput XLV – Reprehensio fratris mendicare nolentis.

75

- 1 Dicebat saepe beatus Franciscus, quod verus frater Minor non multum stare deberet, quin pro eleemosynis iret.
- 2 “Et quanto nobilior”, ait, “filius meus est, tanto sit promptior ad eundum, quoniam taliter ei merita cumulantur”.
- 3 Aderat in quodam loco frater quidam ad eleemosynam nullus, ad mensam plures.
- 4 Quem sanctus attendens ventris amicum, fructus participem, laboris expertem (cfr. Heb 5,13), sic semel intulit ei: “Vade viam tuam, frater musca, quoniam vis comedere sudorem fratrum tuorum et esse otiosus in opere Dei (cfr. 1Cor 15,58).
- 5 Similis es fratri aponi qui laborem apum non sustinens, mella vult comedere primus”.
- 6 Deprehensam carnalis homo suam ingluviem noscens, mundum quem nondum dereliquerat repetit.
- 7 Exivit namque religionem, et qui nullus ad eleemosynam fuerat, nullus iam frater; qui plures ad mensam plurimus daemon efficitur.

Caput XLVI – Quomodo fratris eleemosynam portantis, occurrens, osculatus est humerum.

76

- 1 Alio tempore apud Portiunculam cum frater quidam rediret de Assisio cum eleemosyna, propinquus iam loco, coepit in cantum prorumpere, et Dominum alta voce laudare (cfr. Ps 134,1).
- 2 Quo audito, repente exsilit sanctus, accurrit foras, et osculato fratris humero, sacculum suo imponit:
- 3 “Benedictus”, inquit, “sit frater meus qui promptus vadit, humilis quaerit, gaudens revertitur (cfr. Luc 10,17)”.

Caput XLVII – Qualiter milites saeculares induxit, ut eleemosynam peterent.

- 1 Contigit beatum Franciscum infirmitatibus plenum et iam fere ad extrema vergentem, in loco Nuceriae requiri a populo Assisii, nuntiis suis solemnibus destinatis, ne gloriam suam alteri darent (cfr. Is 42,8) de corpore viri Dei (cfr. 3Re 13,29).
- 2 Cumque milites reverenter in equis ipsum transveherent, devenerunt ad villam quamdam pauperrimam nomine Satrianum.
- 3 Ubi cum fames et hora cibum expeterent, euntes et nihil venale invenientes (cfr. Mat 21,19), milites redierunt ad beatum Franciscum dicentes: “Oportet ut des nobis de eleemosynis tuis, quoniam hic nihil habere (cfr. 2Cor 6,10) possumus ad emendum”.
- 4 Respondit sanctus et dixit (cfr. Ioa 4,13): “Ideo non invenitis, quia in vestris muscis plus quam in Deo confiditis (cfr. Mat 27, 43)”. Muscas nempe denarios vocavit.
- 5 “Sed revertimini”, ait, “per domos quas circuistis, et amorem Dei pro denariis offerentes, humiliter eleemosynam petite!”
- 6 Nolite erubescere, quoniam universa in eleemosynam concessa sunt post peccatum, dignisque et indignis eleemosynarius ille magnus clementi pietate largitur”.
- 7 Ponunt erubescant milites, et eleemosynas prompte petentes, plura Dei amore quam denariis emunt.
- 8 Siquidem cum hilaritate certatim cuncti dedere, nec invaluit fames, ubi paupertas opulenta praevaluit (cfr. Gen 12,10).

Caput XLVIII – De membro caponis apud Alexandriam verso in piscem.

- 1 In eleemosynarum datione animarum lucrum potius quam carnis subsidium requirebat, et non minus in dando quam in accipiendo (cfr. Sir 4,36) se ipsum ponebat caeteris in exemplum (cfr. Na 3,6).
- 2 Cum enim apud Alexandriam Lombardiae verbum Dei praedicaturus (cfr. Act 13,5) accederet, et a quodam viro timente Deum (cfr. Iob 1,1; 2,3) famaeque laudabilis devote fuisset susceptus hospitio (cfr. 1Tim 5,10), rogatus ab eo, ut propter sancti Evangelii observantiam de omni apposito manducaret (cfr. Luc 10,8), annuit benigne, hospitis devotione devictus.
- 3 Accurrit ille festinus, et caponem septennem studiose homini Dei (cfr. 4Re 1,10) praeparat manducandum.
- 4 Sedente ad mensam pauperum patriarcha et familia iucundante, extemplo adest ad ostium filius Belial (cfr. 1Re 25,17), omni gratia pauper, rerum opportunarum simulans paupertatem.
- 5 Proponit sagaciter amorem Dei eleemosynam expetendo, et voce lacrimabili propter Deum sibi postulat subveniri.
- 6 Recognoscit sanctus nomen super omnia benedictum (cfr. Rom 9,5) et dulcius sibi melle (cfr. Iudc 14,18); gratissime membrum suscipit avis appositae, ac pani superpositum petenti transmittit.
- 7 Quid plura? Reservat infelix datum, ut sancto inferat opprobrium.

- 1 In crastinum (cfr. Ioa 1,43; 12,12) populo congregato sanctus more suo praedicat verbum Dei (cfr. Act 13,5).

- 2 Irrugit subito sceleratus ille, et membrum caponis ostendere nititur omni plebi (cfr. Act 4,10).
- 3 “Ecce”, garrat, “qualis est Franciscus iste qui praedicat, quem honoratis ut sanctum: videte carnes quas mihi sero dum comederet dedit”.
- 4 Increpant illum pessimum universi, et velut daemone plenum omnes obiurgant.
- 5 Piscis revera omnibus apparebat quod nitebatur ille asserere membrum fore caponis.
- 6 Nam et ipse miser, obstupefactus miraculo, compulsus est confiteri quod caeteri fatebantur.
- 7 Erubuit tandem infelix, et facinus deprehensum (cfr. Ios 7,15) poenitentia diluit.
- 8 Coram omnibus veniam postulavit a sancto, exponens quam habuit nefariam voluntatem.
- 9 Redeunt carnes ad suam speciem, postquam rediit praevaricator ad mentem (Cfr. Is 46,8).

De renuntiantibus saeculo.

Caput XLIX – Exemplum cuiusdam qui sua parentibus, non pauperibus tribuit, quem sanctus reprobavit.

80

- 1 Docebat sanctus venientes ad Ordinem ante tradere mundo libellum repudii (cfr. Mat 5,31), prius sua foris, postea se intus Deo offerre (cfr. Heb 9,14).
- 2 Non nisi expropriatos et nihil penitus retinentes ad Ordinem admittebat, tum propter verbum sancti Evangelii (cfr. Mat 19,21), tum ne forent in scandalum (cfr. Ps 105,36) loculi reservati.

81

- 1 Contigit in Marchia Anconitana, post praedicationem sancti, venire quemdam ad ipsum, humiliter introitum Ordinis postulans.
- 2 Ad quem sanctus: “Si vis Dei pauperibus (cfr. Iac 2,5) iungi, mundi pauperibus prius tua distribue (cfr. 1Cor 13,3)”.
- 3 Quo audito, perrexit homo et ductus amore carnali, sua suis dispersit, nihilque pauperibus (cfr. Ps 111,9).
- 4 Factum est cum rediret, et liberalem munificentiam sancto referret, irridens pater dixit: “Vade viam tuam, frater musca, quoniam nondum existi de domo et cognatione tua (cfr. Gen 12,1).
- 5 Consanguineis tuis tua dedisti, et defraudasti pauperes (cfr. Sir 34,25), dignus non es (cfr. Mat 8,8) pauperibus sanctis.
- 6 Incepisti a carne, ruinosum fundamentum spirituali fabricae collocasti (cfr. Sap 4,3)”.
- 7 Redit animalis homo (cfr. 1Cor 2,14) ad suos et repetit sua (cfr. Luc 6,30), quae pauperibus derelinquere nolens, virtutis propositum citius dereliquit.
- 8 Multos hodie talis miseranda distributio fallit, temporali exordio vitam beatam quaerentes.
- 9 Neque enim quisquam propterea se Deo consecrat (cfr. Iudc 16,17) ut suos divites faciat (cfr. Prov 10,22), sed ut pretio miserationis peccata redimens (cfr. Ex 13,13), fructu boni operis vitam acquirat (cfr. Rom 2,7; Phip 1,22).

10 Saepe etiam, ‘si fratres egerent’, potius ad alios recurrere quam ad intrantes Ordinem docuit, primo quidem propter exemplum, deinde ad vitandam omnem turpis commodi speciem.

Thomae a Celano

Vita Secunda

De quadam visione quae facit ad paupertatem.

L.

82

1 Libet hic sancti visionem referre memoria dignam.

2 Nocte quadam, longa tandem oratione conclusa, lente soporatus obdormit.

3 Introducitur anima illa sancta in sanctuarium Dei (cfr. Ps 72,17), videtque per somnium (cfr. Gen 20,3) inter alia dominam quamdam sic se habentem: Caput aureum videbatur, argentea pectus et brachia, venter crystallinus, et deinceps in infimis ferrea; alta erat statura (cfr. Dan 2,32-33), subtili compage ac regula coaptata.

4 Verumtamen egregiae formae (cfr. Ez 23,23) domina mantello sordido tegebatur.

5 Mane surgens (cfr. Gen 24,54) beatus pater sancto homini fratri Pacifico recitat visionem, non tamen elucidat quid praetendat.

6 Hanc, etsi multi fuerint interpretati pro libitu, non ab re credo praedicti Pacifici interpretationem tenere, quam in ipso auditu suggestit ei Spiritus Sanctus (cfr. Ioa 14,26).

7 “Haec”, inquit, “domina egregiae formae (cfr. Ez 23,23) formosa anima sancti Francisci est.

8 Caput aureum contemplatio et sapientia aeternorum: pectus et brachia de argento (cfr. Dan 2,32) eloquia Domini (cfr. Ps 11,7) sunt corde meditata (cfr. Ps 118,11) et opere adimpleta (cfr. Gen 11,6):

9 rigida crystallus sobrietatem, splendida castitatem designat: ferrum firma perseverantia est:

10 porro sordidum mantellum despectum corpusculum crede, quo anima pretiosa (cfr. Prov 6,26) contegitur”.

11 Multi attamen, spiritum Dei habentes (cfr. Dan 4,5; 1Cor 7,40), dominam istam, velut sponsam patris, intelligunt paupertatem.

12 “Istam”, inquit, “fecit gloriae praemium auream, famae praeconium argenteam, una foris et intus absque oculis professio crystallinam, finalis perseverantia ferream.

13 Huic autem praeclarae dominae mantellum sordidum animalium hominum (cfr. 1Cor 2,14) reputatio texuit”.

14 Plures oraculum istud religioni coaptant, successionem temporum cursu Danielis sequentes.

15 Sed ad patrem pertinere hinc maxime liquet, quod arrogantiam vitans, interpretari penitus noluit.

16 Et quidem si stillasset ad ordinem, non muto silentio pertransisset.

De compassione sancti Francisci ad pauperes.

LI – De compassione quam ad pauperes habuit, et qualiter se pauperioribus invidebat.

83

1 Hic vir quantae compassionis ad pauperes fuerit, quae valeat lingua narrare?

2 Sane clementiam habebat ingenitam, quam superinfusa pietas duplicabat.

3 Itaque liquescebat animus (cfr. Cant 5,6) Francisci ad pauperes, et quibus non poterat manum, exhibebat affectum.

4 Quidquid defectus, quidquid penuriae in quoquam cernebat, reduci mente ac celeri conversione regerebat in Christum.

5 Sic filium pauperis Dominae legebat in pauperibus cunctis, nudum corde gerens quem illa nudum in manibus.

6 At vero cum omnem a se relegasset invidiam (cfr. 1Pet 2,1), sola carere non potuit invidia paupertatis.

7 Si quando pauperiorem se ipso videret, protinus invidebat, et aemula paupertate concertans, vinci se timebat in illo.

84

1 Accidit die quadam (cfr. Gen 39,11), cum praedicando vir Dei (cfr. 1Re 2,27) discurreret, pauperulum quemdam obvium habere in via.

2 Cuius cum nuditatem conspiceret, compunctus ad socium vertitur dicens: “Magnam verecundiam intulit nobis huius inopia, et nostram paupertatem plurimum reprehendit”.

3 Cui respondit socius: “Qua ratione, frater?”. Et sanctus lamentabili voce respondit: “Pro meis divitiis, pro mea domina, paupertatem elegi, et ecce relucet magis in isto.

4 An ignoras, quod per totum mundum insonuit extremos pro Christo nos pauperes esse? Sed aliter se habere, pauper iste convincit!”.

5 O invisae invidia! O aemulatio filiis aemulanda!

6 Non haec illa est quae de alienis bonis affligitur; non illa quae solis radiis obscuratur; non illa quae pietati opponitur; non illa quae livore torquetur.

7 Putas evangelicam paupertatem non habere aliquid invidendum? Christum habet, et per ipsum in omnibus omnia (cfr. 1Cor 12,6).

8 Quid redditibus inhias, clerice hodierna? Crastino scies divitem fuisse Franciscum,

cum in manu tua redditus inveneris tormentorum.

Caput LII – Qualiter fratrem de quodam paupere obloquentem correxit.

85

- 1 Alia suae praedicationis die quidam pauperculus et infirmus venit ad locum.
- 2 Cuius duplex incommodum miseratus, inopiam scilicet et languorem, coepit cum socio de paupertate habere sermonem.
- 3 Cumque patienti compatiens iam in affectum cordis illius transisset (cfr. Ps 72,7), dixit socius sancti ad eum: “Frater, verum est ipsum pauperem esse, sed forsitan in tota provincia non est ditior voluntate”.
- 4 Increpat eum illico sanctus, et culpam dicenti se dixit: “Festina cito, et exue te (cfr. Is 5,19; Bar 5,1) tunicam tuam, et ad pauperis pedes proiectus culpabilem te proclama!
- 5 Nec solum veniam poscas, immo eius orationem efflagita!”.
- 6 Paruit et ivit satisfacere et rediit.
- 7 Cui dixit sanctus: “Cum pauperem vides, o frater, speculum tibi proponitur Domini et pauperis Matris eius.
- 8 In infirmis similiter, infirmitates quas pro nobis (Mat 8,17; Is 53,4) assumpsit, considera!”.
- 9 Eia, semper myrrhae fasciculus commorabatur (cfr. Cant 1,12) Francisco, semper respicit in faciem Christi (cfr. Ps 83,10) sui, semper virum dolorum et scientem infirmitates (cfr. Is 53,3) attrectat.

Caput LIII – De mantello vetulae dato apud Celanum.

86

- 1 Accidit apud Celanum tempore hiemali ut sanctus Franciscus pannum in modum mantelli haberet plicatum, quem Tiburtinus quidam, fratrum amicus, commodaverat ei.
- 2 Et cum esset in palatio episcopi Marsicani, occurrit ei vetula quaedam eleemosynam petens (cfr. Act 3,2).
- 3 Confestim pannum solvit a collo et, licet alienum, vetulae pauperi donat dicens: “Vade, fac tibi tunicam, quoniam satis egēs”.
- 4 Arridet vetula et stupefacta, nescio timore an gaudio, pannum sumit e manibus.
- 5 Currit velocius, et ne mora periculum repetitionis trahat, forcibus scindit.
- 6 Cum autem inveniret praecisum pannum non sufficere tunicae, primam benignitatem experta, redit ad sanctum, indicans in panno defectum.
- 7 Vertit sanctus ad socium oculos, qui tantumdem panni gerebat ad dorsum: “Audis”, inquit, “frater, quid haec paupercula dicit?”
- 8 Amore Dei toleremus algorem, et da pauperulae pannum, ut tunicam compleat”.
- 9 Dederat ipse, donat et socius, et uterque nudus remanet, ut vetula vestiatur.

Caput LIV – De alio paupere cui alium mantellum dedit.

87

- 1 Alio tempore, cum reverteretur de Senis, pauperem quemdam obvium habuit, dixitque

- socio sanctus: “Oportet, frater, ut reddamus mantellum pauperulo cuius est.
 2 Mutuo accepimus (cfr. Luc 6,34) ipsum, donec pauperiorem invenire contingeret”.
 3 Socius considerans pii patris necessitatem, pertinaciter obsistebat, ne provideret alii, se neglecto.
 4 Cui sanctus: “Ego fur esse (cfr. Ioa 12,6) nolo; pro furto nobis imputaretur, si non daremus magis egenti”.
 5 Destitit ille, tradidit iste mantellum.

Caput LV – Simile fecit in alio paupere.

88

- 1 Simile contigit apud Cellam de Cortona.
 2 Portabat beatus Franciscus novum mantellum, quem pro ipso fratres studiose quaesierant.
 3 Venit pauper ad locum, uxorem mortuam plorans et familiam pauperulam derelictam (cfr. Ps 10,14).
 4 Cui sanctus: “Hunc tibi amore Dei trado mantellum, tali pacto ut nulli reddas, nisi bene comparaverit ipsum”.
 5 Accurrerunt protinus fratres, ut mantellum auferrent, et donationem hanc praepedirent.
 6 Sed pauper, in vultu sancti patris audaciam sumens, uncis manibus defendebat ut proprium.
 7 Ad ultimum (cfr. 2Mac 5,5) redemere mantellum fratres, et pauper, pretio sumpto, discessit.

Caput LVI – Quomodo cuidam dedit mantellum, ne dominum suum odiret.

89

- 1 Quodam tempore apud Collem comitatus Perusii reperit sanctus Franciscus pauperulum quemdam, quem prius in saeculo noverat.
 2 Dixitque ad eum: “Frater, qualiter te habes?”.
 3 At ille malo animo coepit in dominum suum maledicta congerere (cfr. Num 5,19.23), qui abstulerat sibi omnia sua:
 4 “Gratia domini mei”, inquit, “cui omnipotens Dominus maledicat (cfr. Apoc 1,8; Gen 5,29), non nisi male me habeo (cfr. Mat 4,24)”.
 5 Miseratus animam illius magis quam corpus, cum in odio mortali persisteret, dixit ei beatus Franciscus: “Frater, indulgeas domino tuo amore Dei, ut liberes animam tuam (cfr. Est 4,13), et esse poterit quod ipse ablata tibi restituet (cfr. Ex 22,12).
 6 Sin autem res tuas perdidisti et animam perdes (cfr. Luc 9,24)”.
 7 Et ille: “Non possum”, ait, “penitus indulgere, nisi prius reddat ille quod abstulit”.
 8 Beatus Franciscus cum haberet quemdam mantellum ad dorsum, dixit ei: “Ecce, do tibi mantellum istum precorque, ut indulgeas domino tuo amore Domini Dei (cfr. Is 42,5)”.
 9 Dulcoratus ille ac beneficio provocatus, munere sumpto, remisit iniurias.

Caput LVII – Quomodo gaidam tunicae cuidam paupere dedit.

1 Semel aliquando cum a paupere peteretur, nihilque haberet in manibus, gaidam propriae tunicae dissuit et pauperi erogavit. 2 Nonnumquam etiam ob simile opus femoralia traxit. 3 Talibus erga pauperes affluebat pietatis visceribus (cfr. Col 3,12), talibusque vestigia pauperis Christi (cfr. 1Pet 2,21) prosequabatur affectibus.

**Caput LVIII – Quomodo matri duorum fratrum pauperi dari fecit primum
Novum Testamentum quod fuit in Ordine.**

1 Mater duorum fratrum aliquando venit ad sanctum, fiducialiter eleemosynam petens (cfr. Act 3,2).

2 Cui condolens pater sanctus, vicario suo fratri Petro Cathanii dixit: “Possumus aliquam eleemosynam facere (cfr. Mat 6,2) matri nostrae?”.

3 Matrem quippe alicuius fratris, et suam et omnium fratrum matrem dicebat.

4 Respondit ei frater Petrus: “Nihil domi superest, quod ei dari (cfr. Luc 11,41) possit”.

5 Et adiecit: “Unum Novum Testamentum habemus, in quo, breviario carentes, ad matutinum legimus lectiones”.

6 Cui beatus Franciscus: “Da matri nostrae Novum Testamentum, ut vendat illud pro sua necessitate, quia per ipsum monemur subvenire pauperibus.

7 Credo equidem quod magis Deo placebit donum quam lectio”.

8 Datur ergo mulieri liber, et primum Testamentum quod in Ordine fuit, sacra hac pietate distrahitur.

Caput LIX – Quomodo cuidam pauperi mulieri patienti in oculis dedit mantellum.

1 Tempore quo morabatur sanctus Franciscus in palatio episcopi Reatini pro oculorum infirmitate curanda, quaedam paupercula mulier de Machilone venit ad medicum, habens et ipsa similem cum sancto infirmitatem.

2 Sanctus ergo, guardianum suum familiariter alloquens, talia quaedam instillat: “Frater guardiane, oportet nos reddere alienum”.

3 Qui respondit ei: “Reddatur, pater, si quod est apud nos”.

4 “Istum”, inquit, “mantellum, quem mutuo accepimus a muliere illa paupercula, restituamus eidem, quia nihil est sibi pro expensis in bursa”.

5 Respondit guardianus: “Frater, iste mantellus est meus, et a nullo mihi accommodatus est.

6 Quousque tibi placuerit utere; postquam uti nolueris, mihi illum resigna”.

7 Siquidem paulo ante guardianus emerat ipsum pro necessitate sancti Francisci.

8 Dixit ad eum sanctus: “Frater guardiane, semper mihi curialis fuisti, modo, precor, curialitatem ostende”.

9 Respondit guardianus: “Fac pro velle, pater, quidquid tibi spiritus suggerit!”.

10 Advocans igitur quemdam hominem saecularem multum devotum, dixit illi:

11 “Accipe hunc mantellum et duodecim panes, et vadens sic loquere illi pauperulae mulieri:

12 Pauper homo, cui commodasti mantellum, gratias tibi agit de mutuacione; sed nunc

tolle quod tuum est!”.

13 Ivit ille et sicut audierat dixi.

14 Aestimans mulier illudi sibi, cum rubore e dixit ad eum: “Dimitte me in pace cum tuo mantello! nescio quid loquaris”.

15 Instat homo, et omnia ponit in manibus.

16 Considerans illa fraudem non esse in facto, timensque ne sibi auferretur tam facile lucrum, surgit noctu et oculorum curam non curans, domum cum mantello regreditur.

Caput LX – Quomodo tres mulieres apparuerunt sibi in via, et post novam salutationem disparuerunt.

93

1 Mirabile quiddam, interpretatione dubium, veritate certissimum, paucis referam.

2 Cum pauper Christi Franciscus de Reate Senas properaret pro remedio oculorum, transitum faciebat per planum prope roccam Campilii, comitem itineris (cfr. Gen 33,12) habens medicum quemdam Ordini obligatum.

3 Et ecce tres mulieres pauperulae apparuerunt iuxta viam in transitu sancti Francisci.

4 Sic autem statura, aetate et facie similes erant, ut materiam triplicem una crederes forma perfectam.

5 Adveniente itaque sancto Francisco, flectunt illae reverenter vertices suos, et nova illum salutatione magnificent: “Bene veniat”, inquit, “domina paupertas!”.

6 Statim sanctus indicibili repletus est gaudio (cfr. Ps 125,2), utpote qui nihil in se salutandum hominibus tam libenter haberet, quam quod illae decreverant.

7 Et prius quidem feminas esse reputans revera pauperulas, conversus ad medicum qui comitabatur ait: “Rogo te, intuitu Dei, da, ut dem aliquid pauperculis illis”.

8 Citissime protulit ille, et equo avolans tribuit unicuique nummos.

9 Procedunt ergo modicum via coepta, cum statim convertentes oculos fratres et medicus totam illam planitiem nudam mulieribus cernunt.

10 Plurimum stupefacti mirabilibus Domini (cfr. Ps 106,8.15) eventum adnumerant, mulieres non fuisse scientes, quae avibus ocus transvolassent (cfr. Sap 5,11).

De studio orationis sancti Francisci.

LXI – De tempore, loco et affectu orantis.

94

1 Corpore peregrinus a Domino (cfr. 2Cor 5,6) vir Dei (cfr. 1Re 2,27) Franciscus praesentem spiritum (cfr. 1Cor 5,3) caelo contendebat inferre, et angelorum civem iam factum solus carnis paries disiungebat.

2 Tota in Christum suum anima sitiebat (cfr. Ps 62,2), totum illi non solum cordis sed corporis dedicabat.

3 Orationum eius magnalia, quantum oculis vidimus (cfr. Sir 17,11), prout possibile est humanis auribus (cfr 1Cor 2,9) tradere, imitanda posteris pauca referimus.

4 Otium sanctum, quo sapientiam cordi (cfr. Sir 45,31) inscriberet, faciebat de tempore toto, ne, si non semper proficeret, deficere videretur.

5 Si quando visitationes saecularium, seu quaevis negotia ingruerant, praecisis potius quam finitis, ad intima recurrebat.

6 Insuper quidem erat mundus caelesti dulcedine pasto, et ad grossa hominum divinae deliciae fecerant delicatum.

7 Locum semper petebat absconditum (cfr. Mat 6,4), quo Deo suo non solum spiritum sed membra singula coaptaret.

8 Cum in publico subito afficeretur, visitatus a Domino (cfr. Luc 1,68), ne sine cella foret, de mantello cellulam faciebat.

9 Nonnumquam mantello carens, ne manna absconditum (cfr. Apoc 2,17) proderet, manica vultum tegebat.

10 Semper aliquid obiebat adstantibus, ne sponsi tactum (cfr. Cant 5,4) cognoscerent, ita ut in arcto navis plurimis insertus, oraret invisus.

11 Denique nihil horum potens, faciebat de pectore templum.

12 Exsecrationes et gemitus oblivio sui, duros anhelitus et forinsecos nutus absorptio in Deum abstulerant.

95

1 Haec domi. In silvis vero et solitudinibus orans, nemora replebat gemitibus, loca spargebat lacrimis, pectora manu tundebat, ibique quasi occultius secretarium nactus, confabulabatur saepe verbis cum Domino suo.

2 Ibi respondebat iudici, ibi supplicabat patri, ibi colloquebatur amico, ibi colludebat sponso.

3 Revera, ut cunctas medullas cordis multipliciter holocaustum (cfr. Ps 65,15) efficeret, multiplicem ante oculos summe simplicem proponebat (cfr. Sap 7,22; Ps 100,3).

4 Immotis saepe labiis ruminabat (cfr. Cant 7,9) interius, et introrsum extrinseca trahens spiritum subtrahebat in superos.

5 Omnem sic et intuitum et affectum in unam quam petebat a Domino (cfr. Ps 26,4) dirigebat, totus non tam orans quam oratio factus.

6 Quanta vero credis suavitate perfundi talibus assuetum? Novit ipse (cfr. Iob 28,23), nam eo potius miror.

7 Experienti dabitur scire, non conceditur inexpertis.

8 Sic fervore spiritus bulliens acutus (cfr. Iob 41,22; Sap 7,22), et omnis aspectus et tota prorsus anima liquefacta (cfr. Cant 5,6) iam in caelestis regni (cfr. 2Tim 4,18) summa republica versabatur.

9 Solitus erat pater beatus nullam visitationem Spiritus cum negligentia praeterire, siquidem cum offerebatur sequebatur eam, et quamdiu Dominus permittebat (cfr. 1Cor 16,7) fruebatur dulcedine sic oblata.

10 Cum igitur aliquo negotio urgeretur, vel intentus esset itineri, tactus quosdam gratiae sensim persentiens, gustabat interpolatim et frequenter illud manna dulcissimum.

11 Nam et in via, sociis praecedentibus, gradum figebat, novamque inspirationem ad fruitionem convertens, gratiam non recipiebat in vacuum (cfr. 2Cor 6,1).

Caput LXII – De horis canonicis devote reddendis.

96

1 Horas canonicas non minus timoratus quam devotus reddebat.

2 Nam licet oculorum, stomachi, splenis et hepatis aegritudine laboraret, nolebat muro vel parieti, dum psalleret, inhaerere, sed horas semper erectus et sine caputio, non gyrovagis oculis, non cum aliqua syncopa persolvebat.

3 Cum per mundum pedes ibat, semper ad dicendum horas suas gressum figebat; cum vero eques, descendebat ad terram.

4 Unde cum die quadam reverteretur ab Urbe et continue plueret, ad dicendum officium de equo descendit, diuque stans, totus fuit in pluvia balneatus.

5 Dicebat enim aliquando: “Si quiete corpus comedit cibum suum, futurum cum ipso vermium esca, cum quanta pace ac tranquillitate debet anima cibum suum, qui est Deus suus, accipere”.

Caput LXIII – Qualiter orans abigebat phantasmata cordis.

97

1 Graviter se putabat offendere, si quando orationi deditus, vanis phantasmatibus moveretur.

2 Cum aliquid tale incideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret.

3 Hoc studium sic in usum verterat, ut rarissime muscas huiusmodi pateretur.

4 Fecerat quadam quadragesima vasculum quoddam, circa quod minutias temporis, ne penitus exciderent, applicarat.

5 Quadam ergo die cum tertiam devotus diceret, oculis casualiter illapsis in considerationem vasis, impeditum sensit interiorem hominem (cfr. Rom 7,22) a fervore.

6 Dolens igitur interruptam vocem cordis ad aures divinas, tertia finita, dixit audientibus fratribus: “Hei, nugatorium opus, quod tantum in me valuit ut in se animum detorqueret!

7 Sacrificabo illud Domino (cfr. Ps 53,8), cuius sacrificium impedivit”. 8 His dictis, arripiens vasculum, conflavit in igne (cfr. Ez 22,20).

9 “Pudeat”, inquit, “nos in vagationes nugatorias abripi, cum tempore orationis Magnum Regem (cfr. Ps 94,3) alloquimur”.

Caput LXIV – De mentis excessu.

98

1 Suspendebatur multoties tanta contemplationis dulcedine, ut supra semetipsum raptus, quod ultra humanum sensum experiebatur, nemini revelaret.

2 Per unum tamen, quod semel innotuit, claret nobis quam frequenter in superna dulcedine absorptus fuerit.

3 Asino quodam tempore vectabatur, cum per Burgum Sancti Sepulcri eum oporteret transire.

4 Et dum quiescere vellet in quodam domicilio leprosorum, innotuit multis transitus viri Dei (cfr. 4Re 5,14).

5 Accurrunt undique viri et mulieres videre ipsum, et solita devotione contingere cupientes.

6 Quid enim? Attractant illum et trahunt, et de tunica sua succidunt petiolas et reponunt.

7 Insensibilis videtur homo ad universa, et velut corpus exanime de iis quae fiunt nihil advertit.

8 Applicant tandem ad locum, et diu iam Burgo relicto, quasi aliunde regrediens,

caelestium contemplator sollicite quaerit (cfr. Deut 13,14), quando propinquent ad Burgum.

Caput LXV – Qualem se post orationem praebebat.

99

1 Quando a privatis redibat orationibus, quibus pene in virum alterum mutabatur (cfr. 1Re 10,6), summopere studebat se caeteris conformare, ne ignitus apparens, aura favoris quod lucratus erat (cfr. Mat 25,16) amitteret.

2 Saepe etiam talia familiaribus dixit: “Quando servus Dei (cfr. 2Par 24,9) orans aliqua nova consolatione visitatur a Domino (cfr. Luc 1,68), antequam exeat ab oratione, debet ad caelum oculos sublevare (cfr. Luc 18,13; Ioa 6,5), et iunctis manibus Domino dicere:

3 “Istam consolationem et dulcedinem mihi peccatori (cfr. Luc 18,13) et indigno de caelo misisti (cfr. 1Pet 1,12), Domine, et ego remitto illam tibi, ut mihi reserves (cfr. Gen 27,36) eam, quoniam ego sum latro thesauri tui”.

4 Et iterum: “Domine, aufer a me bonum tuum in hoc saeculo et reserves mihi illud in futuro (cfr. Eph 1,21)”.

5 “Ita”, inquit, “debet; ut cum exit ab oratione, sic pauperulum et peccatorem aliis se ostendat, ac si nullam sit novam gratiam assecutus”.

6 Dicebat enim: “Levi mercede rem impretiabilem contingit amittere, et illum qui dedit ad iterum non dandum facile provocare”.

7 Denique sui moris erat tam furtive, tam leniter ad orationem assurgere, ut sociorum nullus vel surgentem perciperet vel orantem.

8 Sero tamen, cum ad lectum veniret, sonitum et quasi strepitum faciebat, ut suus ab omnibus sentiretur accubitus.

Caput LXVI – Quomodo episcopus inveniens ipsum orantem loquela privatus est.

100

1 Orante sancto Francisco in loco de Portiuncula, contigit episcopum Assisii venire ad eum familiariter, ut erat solitus, visitandum.

2 Qui mox ut locum ingreditur, ad cellam sancti minus reverenter non vocatus accedit, pulsoque ostiolo intraturum se ingerit.

3 Et, ecce, dum caput immittit, sanctumque orantem cernit, repente eum concutit tremor (cfr. Iob 21,6), et obrigentibus membris etiam loquelam amittit.

4 Subito voluntate Domini (cfr. Act 21,14; Pa 50,20) per vim foras propellitur, et retrogrado pede procul abducitur.

5 Credo vel ipse indignus erat arcanum illud inspicere, vel ille dignus quod tenuerat plus tenere.

6 Stupefactus episcopus redit ad fratres, et primo verbo culpam confessus loquelam recuperat.

Caput LXVII – Quomodo quidam abbas sensit virtutem orationis eius.

101

- 1 Alio tempore contigit abbatem monasterii Sancti Iustini de episcopatu Perusii obviare sancto Francisco, qui de equo celeriter descendens, pauca de salute animae suae contulit cum eodem.
- 2 Tandem abscedens, orari pro se humiliter petiit.
- 3 Cui respondit sanctus Franciscus: “Orabo, domine, libenter”.
- 4 Parum itaque discedente abbate a sancto Francisco, dixit sanctus ad socium: “Exspecta, frater, parum, quia debitum volo solvere quod promisi”.
- 5 Mos enim iste semper ei fuit, ut orationem postulatus non post tergum proiceret (cfr. Is 38,17), sed cito huiusmodi promissum implet (cfr. Prov 25,14).
- 6 Sancto itaque supplicante ad Deum, subito abbas ille insolitum calorem et dulcedinem hactenus inexpertam sentit in spiritu (cfr. Rom 8,5), ita quod in excessu mentis (cfr. Act 11,5) factus, totus a se deficere visus fuit.
- 7 Parvula mora substitit, et in se reversus (cfr. Luc 15,17) virtutem orationis sancti Francisci cognovit.
- 8 Maiore proinde circa Ordinem semper amore flagravit, multisque factum pro miraculo retulit.
- 9 Talia decet servos Dei in invicem conferre munuscula; talis inter eos convenit dati et accepti communitio (cfr. Phip 4,15).
- 10 Sanctus amor ille, qui interdum dicitur spiritualis, fructu orationis contentus est; terrena munuscula caritas parvipendit.
- 11 Iuvare et iuari in bello spirituali, commendare et commendari ante tribunal Christi (cfr. 2Cor 5,10) sancti amoris esse proprium credo.
- 12 Sed quousque eum censes in orationem conscendere, qui sic alium potuit suis meritis elevare?

De intellectu sancti in sacris litteris et virtute verborum eius.

LXVIII – Qualis scientiae et qualis memoriae fuerit.

102

- 1 Quamvis homo iste beatus nullis fuerit scientiae studiis innutritus, tamen quae de sursum est a Deo sapientiam (cfr. Col 3,2; Iac 1,17) discens, et aeternae lucis irradiatus fulgoribus de Scripturis non infime sentiebat.
- 2 Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita (cfr. Col 1,26), et ubi magistralis scientia foris est, affectus introibat amantis.
- 3 Legebat quandoque in sacris libris, et quod animo semel iniecerat, indelebiter scribebat in corde (cfr. Rom 2,15).
- 4 ‘Memoriam pro libris habebat’, quia non frustra semel capiebat auditus quod continua devotione ruminabat affectus.
- 5 Hunc discendi legendique modum fructuosum dicebat, non per millenos evagari tractatus.
- 6 Verum habebat philosophum, qui desiderio vitae aeternae nihil praeponeret.
- 7 Asserebat autem a scientia sui ad scientiam Dei (cfr. Prov 2,5) facile perventurum eum, qui Scripturae intendens, humilis non praesumptuosus inquireret.
- 8 Enodabat frequenter verbotenus dubia quaestionum, et imperitus verbis (cfr. 2Cor 11,6) intellectum et virtutem luculenter promebat.

Caput LXIX – De verbo prophetico quod ad preces cuiusdam fratris Praedicatoris exposuit.

103

- 1 Manente ipso apud Senas, contigit illuc venire quemdam de Ordine Praedicatorum, virum quidem spiritualem (cfr. Os 9,7) et sacrae theologiae doctorem.
- 2 Visitato igitur beato Francisco, ipse pariter et sanctus diu de verbis Domini (cfr. Ioa 3,34) dulcissima collatione fruuntur.
- 3 Interrogavit autem eum dictus magister de illo Ezechielis verbo: Si non annuntiaveris impio impietatem suam, animam eius de manu tua requiram (cfr. Ez 3,18).
- 4 Dixit enim: “Multos, bone pater, ipse cognosco, quos sciens esse in peccato mortali, non semper eis impietatem suam annuntio.
- 5 Numquid de manu mea talium animae requirentur (cfr. Ez 3,18)?
- 6 Cui, cum beatus Franciscus idiotam se diceret, et ideo magis docendum ab eo, quam supra Scripturae sententiam respondere, adiecit humilis ille magister:
- 7 “Fratr, licet ab aliquibus sapientibus verbi huius expositionem audierim, libenter tamen super hoc tuum reciperem intellectum”.
- 8 Dixit ad eum beatus Franciscus: “Si verbum universaliter debet intelligi, taliter ego accipio, quod servus Dei (cfr. Dan 6,20) sic debet vita et sanctitate in se ardere, ut luce (cfr. Ioa 5,35) exempli et lingua conversationis (cfr. 1Tim 4,12) omnes impios reprehendat.
- 9 Sic, inquam, splendor vitae eius et odor famae ipsius omnibus annuntiabit iniquitatem (cfr. Ez 3,19) eorum”.
- 10 Plurimum itaque vir ille aedificatus abscedens, dixit sociis beati Francisci: “Fratres mei, theologia viri huius, puritate et contemplatione subnixa, est aquila volans (cfr. Iob 9,26); nostra vero scientia ventre graditur super terram (cfr. Gen 1,20.22; 3,14)”.

Caput LXX – De iis quae interrogatus a quodam Cardinali aperuit.

104

- 1 Alio tempore cum esset in Urbe, in domo cuiusdam cardinalis, de obscuris interrogatus sermonibus ita profunda ponebat in lucem (cfr. Sap 6,24), ut putares ipsum semper inhabitasse Scripturas.
- 2 Dixitque ad eum dominus cardinalis: “Ego non te interrogo tamquam litteratum, sed quasi hominem habentem spiritum Dei (cfr. 1Cor 7,40), et tuae responsionis intellectum ideo libenter accipio, quoniam scio ipsum a solo Deo procedere (cfr. Ioa 15,26; Mat 4,4)”.

Caput LXXI – Quid se scire cuidam fratri respondit, cum hortaretur ad studium lectionis.

105

- 1 Infirmanti sibi et undique pervaso doloribus dixit aliquando socius eius: “Pater, semper ad Scripturas confugium habuisti, semper illae tibi dolorum praebuere remedia.
- 2 Fac, oro, et nunc tibi de prophetis aliquid legi; fortassis exsultabit spiritus tuus in

Domino (cfr. Luc 1,47)”.

3 Cui sanctus: “Bonum est Scripturae testimonia legere, bonum est Dominum Deum nostrum in ipsis exquirere;

4 mihi vero tantum iam ipse de Scripturis adeg, quod meditati et revolventi satissimum est.

5 Non pluribus indigeo, fili, scio Christum pauperem crucifixum (cfr. 1Cor 2,2).

Caput LXXII – De gladiis quos vidit frater Pacificus in ore sancti fulgentes.

106

1 Erat in Marchia Anconitana saecularis quidam, sui oblitus et Dei nescius, qui se totum prostituerat vanitati.

2 Vocabatur nomen eius Rex versuum, eo quod princeps foret lasciva cantantium et inventor saecularium cantionum.

3 Ut paucis dicam, usque adeo gloria mundi extulerat hominem, quod ab imperatore fuerat pomposissime coronatus.

4 Cum itaque sic in tenebris ambulans (cfr. Ioa 8,12) iniquitatem traheret in funiculis vanitatis (cfr. Is 5,18), miserata divina pietas miserum cogitat revocare, ne pereat qui abiectus erat (cfr. 2Re 14,14).

5 Occurrunt sibi invicem divina providentia (cfr. Sap 5,17) beatus Franciscus et ipse ad quoddam monasterium pauperum inclusarum.

6 Venerat illuc beatus pater ad filias cum sociis suis; venerat ille ad quamdam suam consanguineam cum sodalibus multis.

7 Facta autem manu Dei super (cfr. Ps 79,18) illum, videt corporeis oculis sanctum Franciscum duobus transversis ensibus valde fulgentibus in modum crucis signatum, quorum unus a capite ad pedes, alius a manu in manum per pectus transversaliter tendebatur.

8 Non noverat ipse beatum Franciscum, sed tanto monstrato miraculo, mox cognovit eundem.

9 Subito autem stupefactus ad visum, incipit vel in longum meliora proponere.

10 Beatus vero pater cum primo praedicaret communiter omnibus, gladium verbi Dei (cfr. Heb 4,12) transvertit in hominem.

11 Seorsum namque de saeculi vanitate et mundi contemptu dulciter commonet illum, ac deinde transverberat cor illius divina comminando iudicia.

12 Respondit ille continuo: “Quid opus est plura serere verba? Veniamus ad facta. Tolle me ab hominibus et Magno me Imperatori restitue!”.

13 Altera die induit eum sanctus, et ad Domini pacem (cfr. Is 26,12; Ps 84,9) reductum fratrem Pacificum nominavit.

14 Huius conversio eo magis aedificatoria fuit multorum, quo latior fuerat vanorum turba sodalium.

15 Gaudens societate beati patris, frater Pacificus sentire incipit quas nondum senserat unctiones.

16 Iterato namque videre permittitur quod aliis velabatur.

17 Aspexit enim post pauca magnum signum Thau super frontem (cfr. Ez 9,4; Apoc 7,3) beati Francisci, quod diversicoloribus circulis pavonis pulchritudinem praeferebat.

Caput LXXIII – De efficacia sermonum eius et testimonio cuiusdam physici ad hoc

dato.

107

1 Licet autem evangelista Franciscus per materialia et rudia rudibus praedicaret, utpote qui sciebat plus opus esse virtute quam verbis, tamen inter se spirituales magisque capaces vivifica et profunda parturiebat eloquia.

2 Brevibus innuebat quod erat ineffabile, et ignitos interserens gestus et nutus, totos rapiebat auditores ad caelica.

3 Non distinctionum clavibus utebatur, quia quos ipse non inveniebat, non ordinabat sermones.

4 Dabat voci suae vocem virtutis (cfr. Ps 67,34) vera virtus et sapientia Christus (cfr. 1Cor 2,1.5).

5 Dixit aliquando physicus quidam, vir eruditus et eloquens: “Cum caeterorum praedicationem de verbo ad verbum retineam, sola me effugiunt quae sanctus Franciscus eructat.

6 Quorum si aliqua committo memoriae, non illa mihi videntur quae sua prius labia distillarunt (cfr. Cant 4,11; 5,13)”.

Caput LXXIV – Qualiter virtute verbi per fratrem Silvestrum de Aretio daemones effugavit.

108

1 Non solum in praesentia virtuosa erant verba Francisci, sed per alios quandoque transmissa vacua non redibant (cfr. Is 55,11).

2 Accidit siquidem ipsum ad civitatem Aretii devenire quandoque, cum, ecce, tota civitas (cfr. Mat 8,34) intestino bello quassata, propinquum sui minabatur excidium.

3 Hospitatus itaque vir Dei in burgo extra civitatem, videt supra terram illam daemones exsultantes, et cives ad civium exitia succedentes.

4 Vocans autem fratrem Silvestrum nomine, virum Dei (cfr. 1Re 9,7) dignae simplicitatis, praecepit ei dicens (cfr. Gen 28,1): “Vade ante portam civitatis, et ex parte omnipotentis Dei (cfr. Sap 7,25) daemonibus praecipe, ut tam cito exeant civitatem (cfr. Mat 10,11)!”.

5 Festinat pia simplicitas ad obedientiam prosequendam, et praeoccupans in laudem faciem Domini (cfr. Ps 94,2), clamat ante portam valenter (cfr. Dan 3,4): “Ex parte Dei et iussu patris nostri Francisci, procul hinc discedite (cfr. 1Esd 6,6), daemones universi!”.

6 Redit ad pacem paulo post civitas, et civilitatis in se iura magna tranquillitate custodiunt.

7 Unde postmodum praedicans eis beatus Franciscus, in principio praedicationis dixit:

8 “Vobis sicut quondam diabolo subiugatis et vinctis daemonum loquor, quos tamen scio cuiusdam pauperis precibus liberatos”.

Caput LXXV – De conversione eiusdem fratris Silvestri, et de quadam ipsius visione.

109

- 1 Praedicti Silvestri conversionem, qualiter eum ad intrandum Ordinem Spiritus moverit, non indignum credo praesentibus copulari.
- 2 Silvester itaque sacerdos fuerat saecularis de civitate Assisii, a quo lapides pro reparanda ecclesia quondam emerat homo Dei (cfr. 4Re 1,10).
- 3 Hic cum videret illo in tempore fratrem Bernardum, qui post sanctum Dei (cfr. Luc 2,34) Minorum Ordinis prima plantula fuit, sua perfecte relinquere ac dare pauperibus (cfr. Mat 19,21.29), voraci cupiditate succensus, apud virum Dei de lapidibus olim sibi venditis movet querelam, quasi non perfectum ei pretium solutum exstiterit.
- 4 Subridet Franciscus animum sacerdotis advertens avaritiae veneno infectum.
- 5 Sed refrigerium maledicto ardori cupiens utcumque praestare, manus eius non numerata pecunia replet.
- 6 Gavisus est presbyter Silvester in datis, sed plus liberalitatem dantis miratus, domum regressus, factum saepe recogitabat, senescentem iam se diligere mundum (cfr. 1Ioa 2,15) murmure felici submurmurat, et iuvenem illum sic cuncta despiciere stupet.
- 7 Odore bono (cfr. 2Cor 2,15) iam proinde pleno, misericordiae suae Christus aperit sinum.
- 8 Ostendit ei per visionem (cfr. Act 18,9) opera Francisci quantum valeant, quanta coram ipso eminentia fulgeant, quam magnifice totam mundi machinam compleant.
- 9 Videt namque in somnis crucem auream de ore prodeuntem Francisci, ‘cuius summitas caelos tangebatur (cfr. Gen 28,12)’, cuius brachia protensa in latum utramque mundi partem amplexando cingebant.
- 10 Compunctus sacerdos in visu (cfr. Sir 40,7), damnosam excutit moram, relinquit mundum (cfr. Ioa 16,28), viri Dei (cfr. 4Re 5,14) perfectus imitator efficitur.
- 11 Perfecte hic coepit in Ordine conversari, et perfectissime Christi gratia consummavit.
- 12 Sed quid mirum, si Franciscus crucifixus apparuit, cui tantum semper cum cruce fuit?
- 13 Cruce mirifica sic interius radicata, quid magnum, si de terra bona (cfr. Mat 13,8.23) exoriens flores, frondes et fructus protullit conspectivos?
- 14 Nil alterius generis in illa potuit gigni, quam ita sibi totam crux illa mirabilis a principio vindicavit.
- 15 Sed iam nunc ad materiam recurrendum.

Caput LXXVI – De quodam fratre ab impugnatione daemonis liberato

110

- 1 Tentatione spiritus, quae carnis incentivo subtilior est et peior, accidit fratrem quemdam diutius esse vexatum.
- 2 Qui tandem ad sanctum Franciscum veniens, ad pedes eius se proiecit (cfr. Mat 15,30) humiliter; amarissimis autem inundans lacrimis, nil dicere praevalebat, altis singultibus praepeditus.
- 3 Movetur pietas patris in eum, et malignis impulsibus molestatum cognoscens ait: “Praecipio vobis (cfr. Ioa 15,14), daemones, in virtute Dei (cfr. 1Cor 2,5), ut amodo fratrem meum non impugnetis, sicut hactenus praesumpsistis”.
- 4 Mox discussa tenebrarum caligine, liber frater exurgit, nec plus vexationem sentit quam si nullatenus habuisset.

Caput LXXVII – De porca malefica quae manducavit agnum.

- 1 Ad bruta quoque verbum suum mirandae fuisse virtutis alibi satis elucet.
- 2 Tangam tamen unum quod ad manum est.
- 3 Hospitato quadam nocte servo Excelsi (cfr. Act 16,17) apud monasterium Sancti Verecundi de episcopatu Eugubii, ovicula quaedam agniculum peperit in illa nocte.
- 4 Aderat sus crudelissima, quae vitae innocentis non parcens, rapaci eum morsu necavit.
- 5 Surgentes homines mane (cfr. Mar 16,9) inveniunt agniculum mortuum, cognoscentes vere (cfr. Ioa 17,8) suem illius maleficii ream.
- 6 Hoc audito, mira compassione pius pater movetur, et Agni cuiusdam alterius recordatus, mortuum lamentatur agniculum, coram omnibus dicens (cfr. Gal 2,14): "Heu, frater agnicule, animal innocens, utile semper hominibus repraesentans!
- 7 Maledicta sit (cfr. Iob 24,18) impia quae te interfecit, nullusque ex ea comedat (cfr. Gen 3,17) homo vel bestia!".
- 8 Mirabile dictu! Statim infirmari coepit porca malefica, et tribus diebus poenarum tormenta persolvens, ultricem tandem pertulit necem.
- 9 Proiecta est autem in vallo monasterii, ubi longo tempore iacens, in modum tabulae desiccata, nulli fuit esca famelico.

Contra familiaritates mulierum.

LXXVIII – De fugienda familiaritate mulierum, et qualiter cum eis loquebatur.

- 1 Mellita toxica, familiaritates videlicet mulierum, quae in errorem inducunt etiam (cfr. Mat 24,24) viros sanctos, iubeat penitus evitari.
- 2 Timebat enim ex hoc tenerum cito frangi, et fortem saepe spiritum infirmari (cfr. Ez 21,7).
- 3 Harum contagionem evadere conversantem cum eis, nisi probatissimum virum (cfr. Iac 1,12), tam facile dixit quam, iuxta Scripturam, in igne ambulare nec comburere plantas (cfr. Prov 6,28).
- 4 Ut autem loqueretur manu, se ipsum exemplar omnis praebebat (cfr. Tit 2,7) virtutis.
- 5 Siquidem femina usque adeo molesta erat, ut non cautelam vel exemplum crederes, sed formidinem vel horrorem.
- 6 Quando earum importuna loquacitas faciebat in loquendo conflictum, verbo abbreviato (cfr. Rom 9,28) et humili, vultu deiecto (cfr. Dan 10,15), advocabat silentium.
- 7 Nonnumquam vero caelo intentus (cfr. Act 7,55) luminibus, inde extrahere videbatur quod de terra mussitantibus (cfr. Is 29,4) respondebat.
- 8 Eas vero, in quarum mentibus sacrae devotionis instantia domicilium sapientiae collocarat, miris sed brevibus instituebat sermonibus.
- 9 Quando cum femina loquebatur, sonora, ut ab omnibus posset audiri, voce dicenda promebat.
- 10 Dixit autem socio semel: "Fateor veritatem, carissime, nullam me, si aspicerem, recogniturum in facie nisi duas.
- 11 Illius", inquit, "et illius mihi vultus cognitus est, alterius nescio".
- 12 Optime, pater, quoniam sanctificat neminem aspectus earum; optime, inquam,

quoniam lucri nihil, damni quamplurimum vel temporis quidem.

13 Impedimento haec sunt arduum volentibus iter intendere, et faciem plenam gratiarum (cfr. Est 15,17) conspiciere.

Caput LXXIX – Aenigma contra aspectum mulierum.

113

1 Solebat autem non castos oculos aenigmate tali configere (cfr. 1Cor 13,12; Ps 118,120):

2 “Rex praepotens duos ad reginam successive nuncios misit.

3 Redit primus, et tantum verba verbis reportat.

4 Siquidem sapientis oculi in capite (cfr. Qo 2,14) fuerant, nec prosilierant quoquam.

5 Redit alius, et post brevia verba quae refert, longam de dominae pulchritudine textit historiam: “Vere, domine, vidi pulcherrimam mulierem. Felix, qui fruitur!”.

6 At ille: “Serve nequam (cfr. Mat 18,32), in sponsam meam oculos impudicos egisti? Liqueat quod emere volueris rem prospectam subtiliter”.

7 Iubet revocari primum et ait: “Quid tibi de regina videtur?”

8 Et ille: “Optime quidem, quoniam silenter audivit, respondit sagaciter”.

9 “Et nihil”, inquit, “formositatis inest?”.

10 “Tuum”, ait, “domine mi, sit hoc inspicere: meum fuit verba proferre”.

11 Fertur a rege sententia: “Tu”, inquit, “oculis castus, esto in camera corpore castior! hic vero exeat domum, ne polluat thalamum!”.

12 Dicebat autem beatus pater: “Ex nimia securitate minus cavetur hostis.

13 Diabolus si de suo capillum potest habere in homine, cito illum excrescere facit in trabem.

14 Nec si per multos annos deicere non potuit quem tentavit, moram causatur, dummodo sibi cedat in fine.

15 Hoc est enim opus suum, nec est ad alia die noctuque sollicitus”.

Caput LXXX – Exemplum sancti contra nimiam familiaritatem.

114

1 Contigit semel cum sanctus Franciscus Mevanium pergeret, prae debilitate ieiunii ad castrum pervenire non posse.

2 Socius vero, misso nuncio ad quamdam spiritualem dominam, panem et vinum pro sancto humiliter petiit.

3 Illa, ut audivit, cum filia virgine Deo devota, cucurrit ad sanctum, portans quae necessaria erant.

4 Refectus autem sanctus et aliquantulum confortatus, verbo Dei (cfr. Luc 4,4) matrem et filiam versa vice (cfr. Est 9,1) refecit.

5 Cumque predicasset eisdem, nullam respexit in faciem (cfr. Ps 83,10).

6 Recedentibus illis, dixit socius ad eum: “Cur, frater, non respexisti sanctam virginem, quae cum tanta devotione venit ad te?”.

7 Cui pater: “Quis non deberet timere respicere sponsam Christi?”

8 Quod si oculis praedicatur et facie, ipsa me viderit, non ego illam”.

9 Multoties vero de huiusmodi loquens, asserebat frivolum esse omne colloquium

mulieris, excepta sola confessione, vel ut assolet monitione brevissima.

10 Dicebat enim: “Quae sunt fratri Minori cum muliere tractanda negotia, nisi cum sanctam paenitentiam vel melioris vitae consilium religiosa petitione deposcit?”.

De tentationibus quas passus est.

LXXXI – De tentationibus sancti et quomodo tentationem superavit.

115

1 Crescentibus meritis sancti Francisci, crescebat quoque discordia cum antiquo serpente (cfr. Apoc 12,9).

2 Nam quo maiora huius charismata (cfr. 1Cor 12,31), subtiliora illius tentamenta, et graviora praelia movebantur.

3 Licet autem virum bellatorem (cfr. Is 3,2) et strenuum saepe probasset nec ad horam cecidisse (cfr. Gal 2,5) certamini, adhuc tamen aggredi nititur semper vincentem.

4 Quodam enim tempore immissa est sancto patri gravissima tentatio spiritus, utique ad coronae augmentum.

5 Angustiabatur exinde et replebatur doloribus, affligebat (cfr. Heb 11,37; Iob 7,4) et macerabat corpus, orabat et lacrimabatur acerrime.

6 Pluribus annis taliter impugnatus, dum oraret die quadam in Sancta Maria de Portiuncula, vocem audivit in spiritu: “Francisce, si habueris fidem ut granum sinapis, dices monti ut transeat, et transibit” (cfr. Mat 17,19).

7 “Respondit sanctus: “Domine, quis est mons quem velim ipse transferre?”. Et iterato audivit: “Mons est tentatio tua”.

8 Et ipse illacrimans dixit: “Fiat mihi, Domine (cfr. Luc 1,38), sicut dixisti!”.

9 Statim omni tentatione propulsa, liber efficitur et totaliter in intimis quietatur.

Caput LXXXII – Quomodo diabolus vocans eum de luxuria tentavit, et qualiter sanctus superavit.

116

1 In eremo fratrum de Sartiano malignus ille, qui semper profectibus invidet filiorum Dei (cfr. Rom 5,2) tale quiddam erga sanctum praesumpsit.

2 Videns namque sanctum santificari adhuc (cfr. Apoc 22,11), nec pro hesterno hodiernum intermittere lucrum (cfr. Iac 4,13), cum nocte quadam ad orationem vacaret (cfr. 1Cor 7,5) in cellula, vocavit eum ter (cfr. 1Re 3,8) dicens: “Francisce, Francisce, Francisce”.

3 Qui respondit dicens: “Quid vis (cfr. Mar 9,37; Mat 20,21)?”.

4 Et ille: “Nullus est in mundo peccator, cui, si conversus fuerit (cfr. Ez 33,9), non indulgeat Dominus; sed quicumque semetipsum poenitentia dura necaverit, in perpetuum misericordiam non inveniet (cfr. Dan 3,39)”.

5 Statim sanctus per revelationem cognovit hostis astutiam (cfr. Gal 1,12; Sir 1,6), quomodo nisus fuerit eum ad tepida revocare.

6 Quid ergo? Non destitit inimicus aliud inferre certamen.

7 Cernens enim quod laqueum sic occultare non potuit, alium laqueum (cfr. Ps 139,6) praeparat, carnis videlicet incentivum.

8 Frustra tamen, quoniam qui spiritus deprehendit versutiam, carne sophisticari non potuit.

9 Immittit ergo in eum diabolus gravissimam tentationem luxuriae.

10 At beatus pater, statim ut percipit, veste deposita, chordula durissime se verberat, dicens: “Eia, frater asine, sic te manere decet, sic subire flagellum.

11 Tunica religionis est, furari non licet; si quo vis pergere, perge (cfr. Is 40,4; 1Re 30,13)!”.

117

1 Videns autem propter disciplinas tentationem non discedere, cum tamen iam livoribus membra cuncta pinxisset, aperta cellula, foras exiit (cfr. Mar 14,68) in hortum, et in magnam nivem demersit se nudum.

2 Accipiens autem nivem plenis conficit manibus, et ex ea in modum pilae septem glebas compingit (cfr. Iob 38,38).

3 Quas sibi proponens, coepit alloqui corpus:

“Ecce”, inquit, “haec maior uxor tua est; porro istae quattuor duo sunt filii, et duae filiae tuae; reliquae duae servus sunt et ancilla, quos ad serviendum habere oportet.

4 Et festina”, inquit, omnes induere, quoniam frigore moriuntur.

5 Si autem eorum multiplex sollicitudo molestat, uni Domino sollicitus servi (cfr. Mat 4,10)!”.

6 Illico diabolus confusus abscedit, sanctusque in cellam revertitur glorificans Deum (cfr. Luc 2,20).

7 Quidam spiritualis frater, qui tunc vacabat orationi (cfr. 1Cor 7,5), luna clarius incedente (cfr. Iob 31,36), totum intuitus est.

8 Sanctus autem, comperto postmodum quod ille se in nocte vidisset, dolens multum, praecepit ut rem nulli detergeret, donec in saeculo viveret (cfr. Tit 2,12).

Caput LXXXIII – Quomodo quemdam fratrem a tentatione liberavit et de bono tentationis.

118

1 Vice quadam cum frater unus tentatus solus sederet cum sancto, dixit ei: “Ora pro me (cfr. 3Re 13,6; 1The 5,25), benigne pater, credo equidem, quod de meis tentationibus (cfr. Luc 22,28) continuo liberabor, si pro me fueris dignatus orare.

2 Nempe supra vires affligor, et scio quod te ipsum non lateat”.

3 Dixit ei sanctus Franciscus: “Crede mihi (cfr. Ioa 4,21), fili, quoniam magis propterea servum Dei (cfr. Act 16,17) te credo, et quo magis tentatum, magis a me dilectum te noveris”.

4 Et subiunxit: “Vero dico tibi, nullus se Dei servum (cfr. Act 16,17) reputare debet, quousque per tentationes et tribulationes transierit (cfr. Iudt 8,23).

5 Anulus”, inquit, “quodammodo est victa tentatio, quo Dominus sibi desponsat animam servi sui (cfr. Ps 85,4).

6 Plures sibi de annosis meritis blandiuntur, et nulla sustinuisse tentamenta laetantur.

7 Sed quoniam ante congressum solus eos terror elideret, sciant spiritus sui debilitatem consideratam a Domino.

8 Vix enim obiciuntur certamina fortia, nisi ubi fuerit virtus perfecta”.

Qualiter verberaverunt eum daemones.

LXXXIV – Qualiter verberaverunt eum daemones, et quod fugiendae sunt curiae.

119

- 1 Non solum tentationibus vir iste impetebatur a Satana (cfr. Luc 22,31), verum manu ad manum conflagabat cum ipso.
- 2 Rogatus quandoque a domino Leone cardinali Sanctae Crucis, ut secum in Urbe paululum moraretur, turrem quamdam remotam elegit, quae per novem testudines concamerata quasi mansiunculas eremiticas praeferebat.
- 3 Prima igitur nocte cum post orationem Deo fusam (cfr. 2Par 6,19) vellet quiescere, veniunt daemones et hostiles agones immovent sancto Dei (cfr. Luc 4,34).
- 4 Quem diutissime ac durissime verberantes, ad ultimum quasi seminecem reliquerunt (cfr. Luc 10,30).
- 5 Illis discedentibus, reparato tandem anhelitu, vocat sanctus socium suum sub alia testudine dormientem, et venienti ait: “Frater, volo quod maneat iuxta me, quia solus esse formido.
- 6 Verberaverunt enim me daemones paulo ante”.
- 7 Tremebat autem sanctus et quatiebatur in membris, quasi qui febrem durissimam pateretur.

120

- 1 Totam ergo noctem insomnem ducentibus, dixit sanctus Franciscus ad socium suum: “Daemones sunt castaldi Domini nostri, quos destinat ipse ad puniendos excessus.
- 2 Signum autem amplioris est gratiae, nihil in servo suo impune relinquere, dum vivit in mundo.
- 3 Ego vero offensam non recolo, quam per misericordiam Dei (cfr. Rom 12,1) satisfactione non laverim;
- 4 sua quippe paterna dignatione semper sic mecum egit, ut placentia et displicentia sibi oranti et meditati ostenderet.
- 5 Sed potest esse quod ideo castaldos suos in me permisit irrumpere, quia non bonam speciem aliis praefert mansio mea in curia magnatorum.
- 6 Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes me cum cardinalibus esse, suspicabantur forsitan abundare deliciis (cfr. Luc 7,25).
- 7 Ideo, frater, melius iudico eum qui ponitur in exemplum (cfr. Iob 17,6), fugere curias, et penurias sustinentes (cfr. Prov 28,27) fortes efficere similia sustinendo”.
- 8 Veniunt ergo mane (cfr. Mar 16,2), et recitatis omnibus, valefaciunt cardinali.
- 9 Noverint haec palatini, et sciant abortivos se esse, tractos ex utero matris suae (cfr. Luc 1,15).
- 10 Non obedientiam damno, sed ambitionem, sed otium, sed delicias reprehendo;
- 11 denique et obedientiis cunctis Franciscum omnino propono.
- 12 Sustineatur tamen quicquid displicet Deo, quoniam placet hominibus (cfr. Qo 5,3; Ps 52,3).

Caput LXXXV – Exemplum ad propositum.

121

- 1 Occurrit animo quod nullatenus transeundum puto.
- 2 Frater quidam cum fratres videret in quadam curia commorantes, illectus qua gloria nescio, desideravit una cum eis fieri palatinus.
- 3 Et cum de curia curiosus exsisteret, nocte quadam videt in somnis (cfr. Gen 31,24) fratres praedictos extra locum fratrum positos et ab eorum consortio separatos.
- 4 Videt insuper eos comedentes in vase porcorum turpissimo et immundo, in quo cicera manducabant, humanibus stercorebus intermixta.
- 5 Cernens hoc, frater vehementer obstupuit, et diluculo surgens (cfr. Mar 1,35) amplius de curia non curavit.

Caput LXXXVI – Tentamenta quae passus est in quodam loco solitario et de visione cuiusdam fratris.

122

- 1 Devenit aliquando sanctus cum socio ad ecclesiam quamdam longe ab habitatione sitam, et solitariam orationem offerre (cfr. Tob 12,12) cupiens, admonet socium dicens: “Vellem, frater, hic solus hac nocte manere.
- 2 Vade ad hospitale et ad me summo mane revertere!”.
- 3 Cum ergo solus persisteret orationes longas ac devotissimas Domino fundens (cfr. Ps 141,3; Mat 23,14), circumspicit tandem, ubi caput ad dormiendum reclinet (cfr. Mat 8,20).
- 4 Et subito turbatus spiritu (cfr. Ioa 13,21), pavere et taedere coepit (cfr. Mar 14,33), corpore vero ex omni parte contremere.
- 5 Sentiebat liquido contra se diabolicas impugnationes, super tectum vero domus catervas daemonum cum strepitu discurrentes.
- 6 Surrexit itaque protinus, et egressus foras (cfr. Mat 26,75), crucis signaculum fronti imprimens dixit: “Ex parte omnipotentis Dei (cfr. Apoc 16,14), dico vobis, daemones, ut quidquid vobis permissum est, in meo corpore faciatis.
- 7 Libens sustineo, quia cum maiorem inimicum non habeam corpore, vindicabis me de adversario (cfr. Luc 18,3) meo, dum in ipso vice mei exercebitis ultionem (cfr. Num 33,4)”.
- 8 Itaque qui propter spiritum deterrendum convenerant, spiritum promptiorem in carne infirma (cfr. Mat 26,41) cernentes, pudore confusi (cfr. Ps 70,13) protinus evanescent.

123

- 1 Mane facto (cfr. Ioa 21,4), revertitur ad eum socius, et inveniens sanctum coram altari (cfr. 3Re 8,31) prostratum, exspectat extra chorum, oratque interim ipse coram cruce ferventer.
- 2 Et, ecce, factus in ecstasi, videt inter multas in caelo sedes (cfr. Apoc 4,1-4) unam caeteris digniorem, ornatam pretiosis lapidibus (cfr. Est 15,9), omnique gloria praefulgentem.
- 3 Miratur intra se nobilem thronum, et cuius sit, tacitus pensat (cfr. Dan 4,16).
- 4 Audit inter haec vocem dicentem sibi (cfr. Act 9,4): “Sedes ista unius de ruentibus fuit, et nunc humili Francisco servatur”.

5 Demum ad se reversus (cfr. Act 12,11) frater videt beatum Franciscum ab oratione exire, moxque, in modum crucis prostratus, ipsum non ut mundo viventem, sed quasi iam caelo regnantem alloquitur dicens: “Deprecare pro me Filium Dei, pater, ut mihi peccata non imputet (cfr. Ps 31,2)!”.

6 Extendens manum vir Dei (cfr. Mat 14,31; 3Re 13,4) allevat ipsum (cfr. Act 3,7), cognoscens aliquid ei fuisse in oratione monstratum.

7 Tandem recedentibus inde, interrogat frater ille beatum Franciscum dicens (cfr. Mat 21,41.42): “Quid de te, pater, tua tibi ministrat opinio?”.

8 Qui respondit: “Videor mihi maximus peccatorum, quoniam si aliquem sceleratum tanta fuisset Deus misericordia prosecutus, decuplo me spiritualior esset”.

9 Ad haec statim in corde fratris dixit Spiritus: “Cognosce, quod vera fuit visio (cfr. Dan 8,26) quam vidisti, quoniam ad sedem superbia perditam humilitas levabit humillimum”.

Caput LXXXVII – De quodam fratre a tentatione liberato.

124

1 Frater quidam spiritualis et antiquus in religione, magna carnis tribulatione (cfr. 1Cor 7,28) afflictus, quasi desperationis profundo videbatur absorptus (cfr. Ps 68,16).

2 Duplicabatur ei quotidie dolor, dum conscientia magis tenera quam discreta cogeat eum de nihilo confiteri.

3 Siquidem non tentationem habere, sed tentationi cessisse vel modicum, tanto studio confitendum esset.

4 Ipse vero tantum pudoris habebat, quod timens totum uni sacerdoti detegere, quippe cum nihil esset, cogitationes ipsas dividens, diversas diversis particulas committebat.

5 Quadam vero die, cum deambularet cum beato Francisco, dixit ei sanctus: “Frater, dico tibi quod tribulationem tuam nulli debeas de caetero confiteri.

6 Et noli timere (cfr. Gen 15,1; Mat 1,20), quia quod circa te fit, nec tu facis, ad coronam tibi proveniet non ad culpam!.

7 Quoties autem fueris tribulatus (cfr. Ps 106,6), septem Pater noster de mea licentia dicas!”.

8 Miratus unde hoc sanctus novisset, plurimoque exhilaratus gaudio (cfr. Prov 15,3), post modicum omnem tribulationem evasit.

De vera laetitia spiritus.

LXXXVIII – De spirituali laetitia et laus eius, et de malo acediae.

125

1 Tutissimum remedium contra mille inimici insidias vel astutias (cfr. Eph 6,11; 2Cor 11,3) laetitiam spiritualem sanctus iste firmabat.

2 Dicebat enim: “Tunc potissimum exultat diabolus, cum gaudium spiritus (cfr. Gal 5,22) servo Dei potest subripere.

3 Pulverem portat, quem quantumlibet parvis aditibus conscientiae possit inicere, mentisque candorem et vitae munditiam sordidare.

4 Sed laetitia”, inquit, “spirituali corda replente, in vanum effundit serpens letale

venenum (cfr. Prov 23,32).

5 Non possunt daemones offendere Christi famulum, ubi eum viderint sancta iucunditate repletum (cfr. Act 2,28).

6 Quando vero flebilis est animus, desolatus et moerens, facile vel absorbetur tristitia (cfr. 2Cor 2,7), vel ad gaudia vana transmittitur”.

7 Studebat proinde sanctus in iubilo cordis semper exsistere, servare unctionem spiritus oleumque laetitiae (cfr. Ps 44,8).

8 Morbum acediae pessimum summa cura vitabat, ita ut cum vel parum menti illapsum sentiret, ad orationem citissime curret.

9 Dicebat autem: “Servus Dei (cfr. Dan 6,20) pro aliquo, ut assolet, conturbatus, illico surgere ad orationem debet, et tamdiu coram summo Patre persistere, donec reddat ei sui salutaris laetitiam (cfr. Ps 50,14).

10 Si enim in moestitia fecerit moram (cfr. Hab 2,3), adolescet babylicum illud, quod tandem, nisi per lacrimas expergetur, mansuram generabit in corde rubiginem”.

Caput LXXXIX – De cithara angelica quam audivit.

126

1 Diebus quibus pro cura oculorum apud Reate manebat, vocavit unum de sociis, qui fuerat in saeculo citharista, dicens: “Frater, filii saeculi huius (cfr. Luc 16,8) divina non intelligunt sacramenta (cfr. Sap 2,22).

2 Instrumenta quippe musica, divinis quondam laudibus deputata, in aurium voluptatem libido humana convertit.

3 Vellem ergo, frater, ut secreto citharam mutuatus afferres, qua versum honestum faciens fratri corpori doloribus pleno solatium dares”.

4 Cui respondit frater: “Verecundor non modicum, pater, timens ne levitate hac suspicentur homines me esse tentatum”.

5 Cui sanctus: “Dimittamus ergo, frater! bonum est multa dimittere, ne laedatur opinio”.

6 Nocte sequenti, vigilante sancto viro et meditante de Deo, repente insonat cithara quaedam harmoniae mirabilis et suavissimae melodiae (cfr. Sir 40,21).

7 Non videbatur aliquis, sed transitus et reditus citharoedi ipsa hinc inde auditis volubilitas (cfr. Ez 10,13) innuebat.

8 Spiritu denique in Deum directo (cfr. Iob 34,14), tanta in illo dulcisono carmine sanctus pater suavitate perfruitur, ut aliud se putet saeculum commutasse.

9 Mane surgens (cfr. Gen 28,18) sanctus vocat fratrem praedictum, et narrans ei cuncta per ordinem (cfr. Est 15,9) subdit: “Dominus qui consolatur afflictos, numquam me sine consolatione (cfr. 2Cor 1,4) dimisit.

10 Ecce enim, qui citharas hominum audire non potui, citharam suaviorem audivi”.

Caput XC – Quod spiritu exhilaratus sanctus gallice cantabat.

127

1 Nonnumquam vero talia faciebat.

2 Dulcissima melodia spiritus intra ipsum ebulliens, exterius gallicum dabat sonum, et vena divini sussurrii, quam auris eius suscipiebat furtive (cfr. Iob 4,12), gallicum erumpebat in iubilum.

3 Lignum quandoque, ut oculis vidi, colligebat e terra, ipsumque sinistro brachio superponens arcum filo flexum tenebat in dextera, quem quasi super viellam trahens per lignum, et ad hoc gestus repraesentans idoneos, gallice cantabat de Domino (cfr. Ps 12,6).

4 Terminabantur tota haec tripudia frequenter in lacrimas, et in passionis Christi compassionem hic iubilus solvebatur.

5 Inde hic sanctus continua trahebat suspiria, et ingeminatis gemitibus, inferiorum quae in manu erant oblitus, suspendebatur ad caelum.

Caput XCI – Qualiter quemdam fratrem tristem redarguit,

et qualiter se deberet habere monuit.

128

1 Vidit semel quemdam socium suum acediosam et tristem faciem praetendentem, et non leniter ferens dixit ad eum: “Non decet servum Dei (cfr. Dan 6,20) tristem et turbulentum (cfr. Is 42,4) se monstrare hominibus, sed semper honestum.

2 Offensas tuas in tuo cubiculo (cfr. Qo 10,20) discute, et coram Deo (cfr. Gen 6,8) tuo lacrimare et ingemisce.

3 Cum redis ad fratres, moerore deposito, caeteris conformare”.

4 Et post pauca: “Multum invident mihi aemuli salutis humanae, et semper”, ait, conantur quem in me non possunt, in sociis conturbare”.

5 Tantum autem diligebat virum spirituali laetitia plenum, quod pro generali commonitione in quodam capitulo scribi fecit haec verba:

6 “Caveant fratres, ne se ostendant extrinsecus nubilosos et hypocritas tristes, sed ostendant se gaudentes in Domino (cfr. Is 61,10), hilares et iucundos, et convenienter gratiosos”.

Caput XCII – Qualiter corpus tractandum est, ut non murmuret.

129

1 Dixit etiam aliquando sanctus: “Fatri corpori cum discretionem providendum est, ne ab eo tempestas commoveatur acediae.

2 Ut enim non taedeat ipsum vigilare et reverenter in oratione persistere (cfr. Tob 3,11), tollatur ei occasio murmurandi.

3 Diceret enim: ‘Fame deficio (cfr. Lam 2,19), tui exercii sarcinam ferre non valeo’.

4 Quod si postquam sufficientem vorasset annonam, talia mussitaret, scito pigrum iumentum indigere calcaribus, et inertem asellum stimulum expectare”.

5 Hoc solo documento dissona fui manus a lingua in patre sanctissimo.

6 Corpus enim suum utique innocens flagellis et penuriis subigebat, multiplicans ei vulnera sine causa (cfr. Prov 23,29).

7 Nam et calor spiritus ita iam levigaverat corpus, ut anima sitiens in Deum, sitiret et quam multipliciter caro (cfr. Ps 62,2) illa sanctissima.

De inepta laetitia.

XCIII – Contra vanam gloriam et hypocrisim.

130

- 1 Verum spiritualem amplectens laetitiam, ineptam studiose vitabat, sciens ferventer diligendum quod perficit, nec minus vigilanter quod inficit fugiendum.
- 2 Inanem quidem gloriam (cfr. Gal 5,26) elidere studebat in semine, non sinens quod Domini sui offenderet oculos (cfr. 1Re 29,7) subsistere vel momento.
- 3 Nam multoties, cum multis attolleretur praeconiis, dolens et gemens protinus in tristitia subrogabat affectum.
- 4 Tempore hiemali, cum nonnisi unica tunica sanctum eius corpusculum tegeretur, peciis admodum vilibus resarcita, guardianus suus, qui et socius eius erat, unum corium vulpinum acquirens et ad ipsum perferens dixit:
- 5 “Pater, infirmitatem pateris splenis et stomachi; precor caritatem tuam in Domino, ut subtus tunicam patiaris istud consui corium.
- 6 Quod si totum non placet, saltem supra stomachum fieri sine”.
- 7 Cui beatus Franciscus: “Si vis ut sub tunica patiar istud, fac mihi eiusdem mensurae petiam exterius applicari, quae consuta de foris, indicet hominibus pellem intus absconditam”.
- 8 Audit frater, nec approbat, instat, nec impetrat aliud.
- 9 Acquiescente tandem guardiano, pecia supra peciam suitur, ne alius foris quam intus Franciscus esse monstretur.
- 10 O idem lingua et vita! idem foris et intus! idem subditus et praelatus!
- 11 Nihil extraneae, nihil privatae gloriae diligebas, qui semper gloriabaris in Domino (cfr. 1Cor 1,31).
- 12 Sed pelliciatos ne offenderim, precor, si pellem pro pelle (cfr. Iob 2,4) positam dixerim; scimus enim innocentia spoliatos tunicis pelliceis (cfr. Gen 3,21) eguisse.

Caput XCIV – De quadam sua confessione contra hypocrisim.

131

- 1 Tempore quodam apud eremitorium de Podio, circa nativitatem Domini, magno populo ad praedicationem vocato, tali prologo exorsus est:
- 2 “Vos creditis me hominem sanctum, et ideo devote venistis. Sed fateor”, ait, “vobis, tota hac quadragesima cibaria lardo condita comedi”.
- 3 Sicque frequenter voluptati imputavit quod prius infirmitati concesserat.

Caput XCV – De confessione contra vanam gloriam.

132

- 1 Simili fervore, quandocumque spiritus eius ad vanam gloriam moveretur, statim coram omnibus nuda illud confessione prodebat.
- 2 Quodam enim tempore cum iret per civitatem Assisii, occurrit ei vetula quaedam petens aliquid ab eo (cfr. Mat 20,20).
- 3 Nihil autem habens (cfr. 2Cor 6,10) praeter mantellum, festina eum liberalitate concessit.

4 Sentiens vero inanis favoris motus irrepere, statim coram omnibus vanam gloriam habuisse confessus est.

Caput XCVI – Verba sua contra se laudantes.

133

1 Studebat bona Domini (cfr. Ps 26,13) sui arcano pectoris condere, nolens patere gloriae quod posset causa esse ruinae.

2 Nam saepe cum beatificaretur a pluribus, verba huiusmodi (cfr. Gen 39,10) respondebat: “Filiis et filias adhuc habere possum; nolite laudare securum! Nemo laudandus, cuius incertus est exitus.

3 Quandocumque mutuum concessum auferre voluerit qui concessit, solum”, inquit, “corpus et anima remanebunt, quae infidelis etiam possidet”.

4 Ista quidem laudantibus.

5 Ad se autem sic: “Latroni tanta contulisset Altissimus, gratior te foret, Francisce!”.

Caput XCVII – Verba contra se laudantes.

134

1 Dicebat autem fratribus saepe: “De omni eo quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo plausu blandiri.

2 Peccator”, ait, “ieiunare potest, orare, plangere, carnem propriam macerare.

3 Hoc vero non potest: Domino suo fidelis existere.

4 Itaque in hoc gloriandum est, si suam Deo gloriam reddimus (cfr. Sir 35,10; Ioa 9,24), si fideliter servientes, ipsi quidquid donat adscribimus.

5 Maior hominis inimicus caro est; nihil recogitare novit ut doleat, nihil ut timeat praevidere.

6 Studium eius abuti praesentibus.

7 Quod autem peius est, ipsa”, inquit, “sibi usurpat, ipsa in suam gloriam transfert quod non sibi, sed animae datum est.

8 Ipsa de virtutibus laudem, de vigiliis et orationibus favorem carpit extrinsecum.

9 Nihil animae relinquens, quaerit et de lacrimis obolum”.

De occultatione stigmatum.

XCVIII – Quid de his quaerentibus ipse respondit, et quo studio illa tegebat.

135

1 Illa vero Crucifixi insignia, summis etiam spiritibus veneranda, fas non est silentio praeterire quanto velamine texerit, quantoque absconderit studio.

2 Primo in tempore (cfr. Is 9,1), quo verus Christi amor in eamdem imaginem transformarat (cfr. 2Cor 3,18) amantem, tanta cautela celare et occultare coepit thesaurum, ut usque ad multa tempora (cfr. Sap 4,13) nec ipsi familiares agnoscerent.

3 Sed semper abscondi, nec ad oculos venire carorum divina providentia noluit.

4 Quin etiam et publica loca membrorum idipsum non patiebantur obtectum.

5 Videns autem semel unus de sociis stigmata in pedibus eius, dixit ei: “Quid est hoc, bone frater?”.

6 Qui respondit: “Curam habe de facto tuo (cfr. Sir 41,15; Iac 1,25)!”.

136

1 Alia vice idem frater tunicam eius ad excutiendum petens, eamque sanguinolentam aspiciens, dixit sancto, postquam reddidit eam: “Cuiusmodi sanguis est ille, quo tunica infecta videtur?”.

2 Sanctus vero imponens digitum oculo dixit ei: “Interroga quid est hoc, ni nescis oculum esse”.

3 Raro itaque totas abluit manus, digitos tantum perfundens, ne res astantibus proderetur.

4 Pedes vero lavat rarissime, nec minus occulte quam raro.

5 Manum ab aliquo postulatus ad osculum dimidiat, digitos tantum proferens, quod possit osculum poni; nonnumquam vero pro manu manicam porrigit.

6 Pedes laneis peduciis vestit, ne videri possint, pelle supra vulneribus posita, quae asperitatem laneam mitigaret.

7 Licet autem sanctus pater non posset manuum et pedum stigmata omnino tegere sociis, aegre tamen ferebat, si aliquis illa respiceret.

8 Unde et ipsi socii spiritus prudentia (cfr. Ex 28,3) pleni, quando ille manus aut pedes aliqua necessitate detegeret, oculos avertabant (cr. Ps 118,37).

Caput XCIX – Quod pia fraude quidam illa inspexit.

137

1 Cum Senis moraretur vir Dei (cfr. Iudc 13,6), accidit venire illuc fratrem quemdam de Brixia, qui multum affectans videre stigmata sancti patris, ut id queat a fratre Pacifico instante deponit.

2 Et ille: “Recessurus”, inquit, “a loco, petam ab eo deosculandas manus, quas cum dederit, annuam tibi oculis (cfr. Prov 10,10) et videbis”.

3 Parati ad recessum vadunt ambo ad sanctum, flexisque genibus (cfr. Eph 3,14), dicit Pacificus sancto Francisco: “Benedic nobis, mater carissima, et manum mihi ad osculandum praebe!”.

4 Osculatur non libenter porrectam, et videndam innuit fratri.

5 Petens et aliam, osculatur, et monstrat eidem.

6 Discedentibus illis, suspicatus est pater sanctam ibi fraudem fuisse, quae fuerat.

7 Et piam curiositatem impiam iudicans, revocato statim fratre Pacifico, dicit ei: “Indulgeat tibi Dominus, frater, quoniam tribulationem multam (cfr. 2Cor 2,4) facis mihi aliquando”.

8 Prosternit se (cfr. Iudt 9,1) Pacificus statim et humiliter interrogat dicens (cfr. Mat 22,2,4): “Qualem tribulationem tibi feci, carissima mater?”.

9 Nihil autem respondente beato Francisco, silentio terminatur eventus.

Caput C – De vulnere lateris a quodam inspecto.

138

- 1 Licet autem manuum et pedum vulnera ipsa membrorum loca propatula facerent aliquibus manifesta, lateris tamen vulnus nemo dignus videre fuit in vita, unico tantum et semel excepto.
- 2 Quoties enim tunicam faceret excuti, dextro brachio cooperiebat lateris vulnus.
- 3 Nonnumquam vero manu sinistra lateri confixo applicata, beatam illam plagam tegebat.
- 4 Quidam vero eius socius, dum scalperet ipsum, manu vulneri illapsa magnum ei dolorem inflixit.
- 5 Alter quidam de fratribus, curiosa inquisitione nisus videre quod aliis erat absconditum, dixit sancto patri die quadam: “Placetne, tibi, pater, ut excutiamus tunicam tuam?”.
- 6 Cui sanctus: “Retribuat tibi Dominus (cfr. Ps 17,21.25), frater, quoniam indigeo quidem”.
- 7 Illo itaque se exuente, attentis oculis (cfr. Lam 4,17) frater inspiciens, expressum vidit vulnus in latere.
- 8 Hic solus vidit in vita, caeterorum nullus usque post mortem.

Caput CI – De occultandis virtutibus.

139

- 1 Taliter homo iste omnem gloriam, quae Christum non saperet (cfr. Phip 3,19), abiuraverat; taliter humanis favoribus aeternum irrogaverat anathema.
- 2 Sciebat famae pretium conscientiae secretum minuere, longequae damnosius abuti quam carere virtutibus.
- 3 Sciebat non minorem virtutem quam quaerere parta tueri.
- 4 Heu! ad plura nos vanitas quam caritas provocat, et Christi amori praevalet favor mundi.
- 5 Affectus non discernimus, spiritus non probamus (cfr. 1Ioa 4,1), et cum in actum gloria vana compulerit, caritate putamus elicitem.
- 6 Porro si boni vel parum egerimus, pondus eius ferre non possumus (cfr. Iob 31,23), quodlibet illud exoneramus viventes, et ad ultimum littus amittimus.
- 7 Patienter ferimus non esse bonos; non videri, non credi, pati non licet.
- 8 Sic totum in laudibus hominum (cfr. Rom 2,29) vivimus, quia nihil aliud quam homines sumus (cfr. Mat 8,9).

De humilitate.

CII – Humilitas sancti Francisci in habitu, sensu et moribus,

et contra proprium sensum.

140

- 1 Omnium virtutum custos et decor humilitas.
- 2 Hac non subtracta fabricae spirituali, cum crescere videtur proficit in ruinam.
- 3 Haec, ne quid viro tot donis ornato deesset, copiosiore eum ubertate repleverat (cfr. Ps

64,12).

4 In propria quidem reputatione nihil erat nisi peccator, cum decor esset et splendor omnimodae sanctitatis.

5 In hac studuit aedificare se ipsum, ut fundamentum iaceret (cfr. Heb 6,1) quod a Christo didicerat.

6 Eorum quae lucratus fuerat (cfr. Mat 25,16.17) oblitus, solos ante oculos ponebat (cfr. Ps 100,3) defectus, plus sibi deesse quam adesse considerans.

7 Sola in eo cupiditas viguit ut melior fieret, ut primis non contentus, novas virtutes adiceret.

8 Humilis habitu, humilior sensu, humillimus reputatu.

9 Non discernabat Dei princeps (cfr. Gen 23,6) quod praelatus esset, nisi hac clarissima gemma, quia inter minores minimus aderat.

10 Haec virtus, hic titulus, hoc insigne generalem indicabat esse ministrum.

11 Aberat ab eius ore omnis altitudo, pompa omnis a gestibus, ab actibus omnis fastus.

12 Sensum in multis ex revelatione didicerat (cfr. Sir 16,24; Sap 9,18), quae tamen in medio conferens, aliorum anteponebat sensus.

13 Sociorum consilium tutius esse credebatur, et alienus visus melior proprio videbatur.

14 Non omnia pro Domino reliquisset (cfr. Mat 19,27) dicebat eum, qui sensus proprii loculos retineret.

15 Malebat de se vituperium audire (cfr. Ps 30,14) quam laudem, cum hoc ad se emendandum cogeret, illa impelleret ad cadendum.

Caput CIII – De humilitate ipsius ad Episcopum Interamnensem et ad quemdam rusticum.

141

1 Praedicante ipso aliquando populo Interamnensi, commendans eum episcopus civitatis, coram omnibus, finita praedicatione, sic ait: “Hac novissima hora (cfr. 1Ioa 2,18) illustravit Deus Ecclesiam suam isto pauperculo et despecto (cfr. Is 53,3; 66,2), simplici et illiterato;

2 propter quod tenemur Dominum semper laudare (cfr. Ps 146,1), scientes quod non fecit taliter omni nationi (cfr. Ps 147,20)”.

3 Quibus sanctus auditis (cfr. Gen 50,17), miro acceptavit affectu, quod verbis tam expressis contemptibilem ipsum indicasset episcopus.

4 Et intrans eam ecclesiam, procidit ad pedes (cfr. Mar 5,22) episcopi, dicens: “In veritate (cfr. Ps 110,8), domine episcope, magnum honorem mihi fecisti, quoniam quae mea sunt, auferentibus aliis, tu solus illaesa servasti.

5 Separasti, inquam, pretiosum a vili (cfr. Ier 15,19), sicut discretus homo, Deo laudem, mihi vilitatem reddendo (cfr. Luc 18,43)”.

142

1 Non solum autem humilem se praebebat vir Dei (cfr. Iudc 13,6) maioribus sed etiam paribus et abiectis, paratior moneri et corrigi quam monere.

2 Unde cum die quadam vectus asello, quia debilis et infirmus pedes ire non poterat, per agrum cuiusdam rustici tunc laborantis transiret, rusticus ille ad eum currens, interrogavit sollicitus, an ipse foret frater Franciscus.

3 Cui cum vir Dei (cfr. Iudc 13,6) seipsum esse de quo quaerebat, humiliter respondisset: “Stude”, ait rusticus, “adeo bonus esse, ut ab omnibus diceris, quia multi confidunt de te (cfr. Heb 6,9).

4 Quare te moneo, ut numquam de te sit aliter quam speratur”.

5 Vir autem Dei (cfr. Iudc 13,6) Franciscus haec audiens, de asino se misit in terram, et coram rustico provolutus, osculabatur pedes eius (cfr. Luc 7,38) humiliter, gratias agens ei (cfr. Tob 11,7), quod eum dignatus est monere.

6 Cum igitur famae tam celebris esset, quod velut sanctus a plurimis habebatur, vilem se coram Deo et hominibus (cfr. Rom 12,17) reputabat,

7 nec de celebri fama, nec de sanctitate qua pollebat superbiens, sed nec de multis tam sanctis fratribus et filiis sibi datis in suorum remunerationis (cfr. 2Cor 6,13.18) principium meritorum.

Caput CIV – Quomodo praelationem in capitulo resignavit, et de oratione quadam.

143

1 Ad servandam humilitatis sanctae virtutem, paucis annis elapsis post suam conversionem, in quodam capitulo, coram omnibus fratribus de religione praelationis officium resignavit, dicens:

2 “Amodo sum mortuus vobis. Sed ecce”, inquit, “frater Petrus Cathanii, cui ego et vos omnes obediamus”.

3 Et inclinans se protinus coram ipso, ‘obedientiam et reverentiam’ promisit eidem.

4 Flebant igitur fratres, et altos extorquebat gemitus dolor, cum videbant se tanto patre quodammodo orphanos fieri.

5 Surgens beatus Franciscus, iunctis manibus et oculis in caelum (cfr. Ioa 17,1) erectis, dixit: “Domine, tibi recomendo familiam, quam mihi hactenus commisisti.

6 Et nunc, propter infirmitates quas tu nosti, dulcissime Domine, curam eius habere (cfr. Luc 10,35) non valens, ipsam recomendo ministris.

7 Teneantur in die iudicii coram te, Domine, reddere rationem (cfr. Mat 12,30), si aliquis frater eorum vel negligentia, vel exemplo, seu etiam aspera correctione perierit”.

8 Permansit exinde subditus usque ad mortem, humiliter agens quam aliquis aliorum.

Caput CV – Qualiter socios resignavit.

144

1 Alio tempore vicario suo cunctos socios resignavit dicens: “Haec libertatis praerogativa singularis videri nolo, sed fratres me de loco ad locum associet, sicut ‘Dominus inspiraverit eis’”.

2 Et adiecit: “Vidi iam caecum qui unam caniculam ducem habebat itineris”.

3 Haec itaque sua gloria erat, ut, omnis singularitatis et iactantiae specie relegata, habitaret in eo virtus Christi (cfr. 2Cor 12,9).

Caput CVI – Verba eius contra praelationem amantes, et descriptio fratris Minoris.

- 1 Videns autem quosdam praelationibus inhiare, quos praeter alia vel sola reddebat indignos ambitio praesidendi, eos non esse fratres Minores dicebat, sed vocationis qua vocati erant (cfr. Eph 4,1) oblitos, a gloria excidisse (cfr. Gal 5,4).
- 2 Nonnullos vero miseros aegre ferentes ab officiis amoveri, quippe cum onus non quaererent sed honorem, multis sermonibus confutabat.
- 3 Dixit autem quandoque socio suo: “Non mihi videor frater Minor, nisi fuero in statu quem tibi descripsero”.
- 4 Et ait: “Ecce, praelatus existens fratrum, vado ad capitulum, praedico, commoneo fratres, et in fine dicitur contra me:
- 5 ‘Non convenit nobis illiteratus et contemptibilis, ideo nolumus te regnare super nos (cfr. Luc 19,4), quia elinguis es, simplex et idiota (cfr. Act 4,13)”
- 6 Tandem eicior cum opprobrio, vilipensus ab omnibus.
- 7 Dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis laetitia (cfr. Ps 15,10), eodem sanctitatis proposito haec verba audiero, frater Minor nequaquam sum”.
- 8 Et addebat: “In praelatione casus, in laude praecipitium, in humilitate subditi animae lucrum est.
- 9 Cur ergo periculis plus quam lucris attendimus, cum tempus ad lucrandum ceperimus?”.

Caput CVII – De subiectione quam volebat fratres habere ad clericos, et quare.

- 1 Licet autem cum omnibus hominibus pacem habere (cfr. Rom 12,18) filios vellet atque universis parvulos se praeberere, clericis tamen maxime humiles verbo esse docuit, ac monstravit exemplo.
- 2 Dicebat enim: “In adiutorium (cfr. Ps 69,2; Dan 10,13) clericorum missi sumus ad animarum salutem (cfr. 1Pet 1,9), ut quod in illis minus invenitur suppleatur a nobis.
- 3 Recipiet unusquisque mercedem non secundum auctoritatem, sed secundum laborem (cfr. 1Cor 3,8).
- 4 Scitote”, inquit, “fratres, animarum fructum (cfr. Sap 3,13) Deo gratissimum esse, meliusque illum consequi posse pace, quam discordia clericorum.
- 5 Quod si ipsi salutem impediunt populorum, Dei est ultio et ipse retribuet eis in tempore (cfr. Deut 32,35).
- 6 Ideo estote subiecti (cfr. 1Pet 2,13) praelatis, ne quantum ex vobis est (cfr. Rom 18,18), zelus aliquis surgat.
- 7 Si filii pacis fueritis (cfr. Luc 10,6), clerum et populum Domino lucrabimini, quod acceptabilius iudicat Dominus (cfr. 1Pet 2,5), quam populum solum, clero scandalizato, lucrari.
- 8 Tegite”, inquit, “eorum casus, multiplices supplete defectus, et cum haec feceritis (cfr. Luc 17,10), humiliores estote”.

Caput CVIII – De reverentia quam exhibuit Episcopo Imolensi.

- 1 Quodam tempore deveniens sanctus Franciscus Imolam civitatem Romagnolae,

- repraesentavit se episcopo terrae, petens ab eo licentiam praedicandi.
- 2 Cui episcopus: “Sufficit, frater, quod ego praedicem populo meo”.
- 3 Flexo capite, sanctus Franciscus humiliter foras egreditur, ac post modicam horam regreditur intro (cfr. Mat 26,75.58).
- 4 Cui episcopus: “Quid vis, frater? Quid iterum quaeris?”
- 5 Et beatus Franciscus: “Domine, si pater filium uno repulerit ostio, alio sibi reintrandum est”.
- 6 Humilitate victus episcopus alacri vultu complexatur eum, et dicit: “Tu, et omnes fratres tui de caetero in episcopatu meo generali mea licentia praedicetis, quoniam istud humilitas sancta promeruit”.

Caput CIX – De humilitate ipsius ad sanctum Dominicum

et e converso, et mutua caritate ipsorum.

148

- 1 In Urbe cum domino Ostiensi, qui postea Summus Pontifex fuit, clara illa luminaria orbis aderant, sanctus Dominicus et sanctus Franciscus.
- 2 Et cum meliflua vicissim de Domino eructarent, dixit tandem episcopus illis: “In Ecclesia primitiva pastores Ecclesiae pauperes erant et homines caritate, non cupiditate ferventes.
- 3 Cur”, inquit, “non facimus de vestris fratribus episcopos et praelatos, qui documento et exemplo (cfr. Tit 2,7) caeteris preavalent?”.
- 4 Fit inter sanctos de respondendo contentio (cfr. Luc 22,24), non praeripientibus sed offerentibus, quin immo sese cogentibus ad responsum.
- 5 Siquidem uterque prior erat alterius, dum uterque devotus in alterum.
- 6 Vicit tandem humilitas Franciscum, ne se praeponeret, vicit et Dominicum, ut prius respondendo, humiliter obediret.
- 7 Respondens ergo beatus Dominicus, dixit episcopo: “Domine, gradu bono, si cognoscunt, sublimati sunt fratres mei, nec pro meo posse permittam, ut aliud assequantur specimen dignitatis”.
- 8 Haec itaque sic breviter perorante, inclinans se beatus Franciscus coram episcopo dixit: “Domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut maiores fieri (cfr. Mat 20,26) non praesumant.
- 9 Docet vocatio in plano subsistere, et humilitatis Christi sequi vestigia (cfr. 1Pet 2,21), quo tandem in respectione sanctorum (cfr. Sap 3,13) plus aliis exaltentur.
- 10 Si vultis”, ait, “ut fructum afferant (cfr. Ioa 15,2.8) in Ecclesia Dei (cfr. Phip 3,6), tenete illos et conservate in statu vocationis (cfr. 1Cor 7,20) eorum, et ad plana reducite vel invitos.
- 11 Precor itaque, pater, ne superbiores quo pauperiores existant, et contra caeteros insolescant, ad praelationem illos ascendere nullatenus permittatis”.
- 12 Haec beatorum responsa.

149

- 1 Quid dicitis, filii sanctorum (cfr. Tob 2,18)?
- 2 Degeneres vos zelus et invidia (cfr. 1Mac 8,16) probat, nec minus illegitimos

honorum ambitio.

3 Invicem mordetis et comeditis (cfr. Gal 5,15), nec bella et lites nisi ex concupiiscentiis (cfr. Iac 4,1) oriuntur.

4 Colluctatio vobis adversus acies tenebrarum (cfr. Eph 6,12), certamen forte (cfr. Sap 10,12) contra exercitus daemonum, et inter vos mucronem convertitis; versis vultibus in propitiatorium, familiariter se respiciunt (cfr. Ex 25,20) patres pleni scientia (cfr. Rom 15,14), filii vero invidia pleni (cfr. Rom 1,29) graves sunt invicem ad videndum (cfr. Sap 2,15).

5 Quid corpus faciet, si cor divisum (cfr. Os 10,20) habuerit?

6 Sane per univrsium mundum (cfr. 2Mac 3,12) fructuosius pietatis doctrina proficeret, si ministros verbi Dei (cfr. Act 6,4; Tit 2,5) caritatis vinculum (cfr. Col 3,14) fortius cuniret.

7 Suspectum namque quod loquimur vel docemus hinc maxime redditur, quo in nobis fermentum quoddam odii signis evidentibus (cfr. 2Mac 14,15) demonstratur.

8 Scio hinc inde probos non esse in causam, sed improbos, quos, ne sanctos inficerent, merito crederem extirpandos.

9 Quid demum de alta sapientibus (cfr. Rom 12,16) dicam?

10 Humilitatis, non altitudinis via patres pervenerunt ad regnum (cfr. Luc 23,42); filii in circuitu ambitionis ambulantes (cfr. Ps 11,9), viam civitatis habitaculi non requirunt (cfr. Ps 106,4).

11 Quid restat, nisi ut quorum viam non sequimur, nec gloriam consequamur? Absit a nobis, Domine (cfr. Ios 24,16; Act 10,14)!

12 Fac humiles esse discipulos sub alis humilium magistrorum;

13 fac benevolos consaguineos spiritus, et videas filios filiorum tuorum, pacem super Israel (cfr. Ps 127,6).

Caput CX – Qualiter se alter alteri commisit.

150

1 Finitis, ut supra diximus, responsionibus servorum Dei, multum de utriusque sermonibus aedificatus dominus Ostiensis immensas Deo gratias egit (cfr. Act 27,35).

2 Discedentibus autem inde, rogavit beatus Dominicus sanctum Franciscum, ut sibi chordam, qua cingebatur, dignaretur concedere.

3 Lentus ad hoc fuit sanctus Franciscus, eadem humilitate renuens qua ille caritate deprecans.

4 Vicit tamen felix devotio postulantis, et concessam sub inferiore tunica devotissime cinxit.

5 Tandem manus inter manus ponuntur, et mutuae commendationes dulcissimae fiunt.

6 Dixit autem sanctus sancto: “Vellem, frater Francisce, unam fieri religionem tuam et meam, et in Ecclesia pari forma nos vivere”.

7 Demum cum ab invicem discesserunt (cfr. Act 15,39), dixit sanctus Dominicus pluribus qui tunc aderant: “In veritate dico vobis (cfr. Luc 4,245), hunc sanctum virum Franciscum caeteri religiosi sequi deberent, tanta est suae sanctitatis perfectio”.

Thomae a Celano

Vita Secunda

De obedientia.

CXI – Quod semper ob veram obedientiam habuit guardianum.

151

1 Ut pluribus lucraretur modis negotiator iste cautissimus, ac totum praesens tempus conflaret in meritum, frenis obedientiae agi voluit, et alieno regimini submittere semetipsum.

2 Siquidem non solum generali officio resignavit, sed propter maius obedientiae bonum, guardianum singularem expetiit, quem specialiter coleret in praelatum.

3 Dixit enim fratri Petro Cathanii, cui pridem obedientiam sanctam promiserat: “Rogo te, propter Deum, ut vicem tuam de me uni de sociis meis committas, cui sicut tibi devotus obediam.

4 Scio”, inquit, “obedientiae fructum, et quod nihil transeat temporis sine lucro qui alterius iugo colla submiserit (cfr. Sir 51,34)”.

5 Admissa igitur sua instantia, usque ad mortem (cfr. Phip 2,8) subditus ubique permansit, guardiano proprio semper reverenter obtemperans.

6 Dixit autem quadam vice sociis suis: “Inter alia quae dignanter pietas mihi divina concessit, hanc gratiam contulit, quod ita diligenter novitio unius horae obedirem, si mihi guardianus daretur, sicut antiquissimo vel discretissimo cuiquam.

7 Subditus”, inquit, “praelatum suum non hominem considerare debet, sed illum pro cuius est amore subiectus.

8 Quanto autem contemptibilior praesidet, tanto obedientis humilitas magis placet”.

Caput CXII – Quomodo verum obedientem descripsit, et de tribus obedientiis.

152

1 Alio tempore, sedens cum sociis, beatus Franciscus tale quoddam emisit suspirium: “Vix aliquis religiosus est in toto mundo, qui perfecte obediat praelato suo”.

2 Permoti socii dixerunt ei: “Dic nobis, pater, quae sit perfecta et summa obedientia”.

3 At ille, verum describens obedientem sub figura corporis mortui, respondit: “Tolle corpus exanime, et ubi placuerit pone.

4 Videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum.

5 Quod si statuatur in cathedra, non alta sed ima respiciet; si collocetur in purpura, duplo pallescet.

6 Hic”, inquit, “verus obediens est; cur moveatur non diiudicat, ubi locetur non curat, ut transmutetur non instat.

7 Evectus ad officium, solitam tenet humilitatem; plus honoratus, plus reputat se indignum”.

8 Alia vice de huiusmodi loquens, concessas post petitionem proprie licentias dixit, iniunctas vero, nec postulas, sacras obedientias nominavit.

9 Utramque bonam dicebat, sed aliam tutiorem.

10 Summam vero in qua nihil haberet caro et sanguis (cfr. Mat 16,17), illam esse credebat qua ‘divina inspiratione inter infideles’ itur, sive ob proximorum lucrum, sive ob martyrii desiderium.

11 Hanc vero petere multum Deo iudicabat acceptum (cfr. Phip 4,18).

Caput CXIII – Quod non est de levi per obedientiam praeciendum.

153

1 Per obedientiam itaque raro praeciendum censuit, nec primo fulminandum iaculum, quod esse deberet extremum.

2 “Ad ensem”, inquit, “non cito manus mittenda est”.

3 Eum vero qui praecepto obedientiae obedire non festinaret, nec Deum timere, nec hominem revereri (cfr. Luc 18,4).

4 Nil verius istis. Nam quid in temerario praeceptore auctoritas imperandi nisi gladius in manu furiosi? Quid vero desperatius religioso obedientiam contemne?

Caput CXIV – De fratre cuius proiecit in igne caputium,

quia sine obedientia venerat, licet devotione trahente.

154

1 Ablatum quoddam vice caputium fratri, qui sine obedientia solus venerat, in magno igne proici iubet.

2 Nullo autem excutiente caputium, verebantur enim patris vultum parumper commotum, iubet illud sanctus detrahi flammis nihil laesionis adeptum.

3 Hoc etsi merita sancti potuerint, fortassis et illius fratris non defuit meritum.

4 Evinxerat enim eum devotio videndi patrem sanctissimum, licet discretio non adfuerit, auriga sola virtutum.

De iis qui bonum vel malum exemplum praebent.

CXV – De cuiusdam boni fratris exemplo et de more fratrum antiquorum.

155

1 Affirmabat Minores fratres novissimo tempore (cfr. Iudas 18) idcirco a Domino missos (cfr. Ioa 1,6), ut peccatorum obvolutis caligine lucis exempla monstrarent.

2 Suavissimis dicebat se repleri odoribus (cfr. Ex 29,18; Ioa 12,3) et unguenti pretiosi (cfr. Mat 26,7) virtute liniri, cum sanctorum fratrum per orbem distantium audiebat magnalia (cfr. Act 2,11).

3 Accidit quemdam fratrem Barbarum nomine, coram quodam nobili viro de insula Cypri, semel in fratrem alium verbum iactare (cfr. Iob 18,2) iniuriae.

4 Qui cum ex verbi conflictu laesum aliquantulum cerneret fratrem, asinino stercore sumpto, in suimet accensus vindictam ori proprio illud conterendum immittit dicens:

5 “Stercus commasticet lingua, quae in fratrem meum iracundiae venenum effudit (cfr. Prov 23,32)”.

6 Aspiciens hoc miles stupore attonitus, nimium aedificatus discessit, et ex tunc se et sua liberaliter fratrum voluntati exposuit.

7 Hoc omnes fratres infallibiliter ex more servabant, ut si quis eorum alteri verbum quandoque turbationis inferret, protinus in terra prostratus (cfr. 2Mac 10,4), laesi pedem vel inviti beatis osculis demulceret.

8 Exsultabat sanctus in talibus, cum suos filios audiebat ex se ipsis exempla sanctitatis educere, benedictionibus omni acceptione dignissimis (cfr. 1Tim 1,15) fratres illos accumulans, qui verbo vel opere (cfr. Col 3,17) ad Christi amorem inducerent peccatores.

9 Animarum zelo, quo perfecte repletus erat (cfr. Act 5,17), volebat sibi filios vera similitudine respondere.

Caput CXVI – De quibusdam malum exemplum dantibus,

et maledictio sancti ad eos, et quam graviter hoc ferebat.

156

1 Sic etiam qui sacram violaret religionem iniquis operibus (cfr. 2Pet 2,8) vel exemplis, maledictionibus eius gravissimam incurrebat sententiam.

2 Nam cum die una dictum esset ei, quod Fundanus episcopus dixisset duobus fratribus euntibus coram eo, qui sub specie maioris sui contemptus barbam longiorem nutriebant: “Cavete, ne religionis pulchritudo praesumptione novitatum huiusmodi deturpetur”:

3 surrexit sanctus continuo, et ad caelum protensis manibus (cfr. 2Mac 14,34), lacrimis perfusus, in huiusmodi orationis verba vel potius imprecationis erupit:

4 “Domine Iesu Christe, qui duodenum Apostolorum numerum elegisti, de quo licet uno cadente, caeteri tamen adhaerentes tibi sanctum Evangelium uno repleti spiritu (cfr. Eph 2,18) praedicarunt,

5 tu, Domine, in hac hora novissima (cfr. 1Ioa 2,18) antiquae misericordiae memorans (cfr. Ps 88,50; Sir 51,11), fratrum plantasti religionem in tuae fidei fulcimentum, et ut Evangelii tui per eos mysterium impleretur.

6 Quis ergo pro ipsis coram te satisfaciet, si ad quod missi sunt, non solum omnibus lucis exempla non monstrent, sed potius ostendant opera tenebrarum (cfr. Rom 13, 12)?

7 A te, sanctissime Domine, et a tota caelesti curia, et a me parvulo sint maledicti, qui suo malo exemplo confundunt et destruunt quod olim per sanctos fratres Ordinis huius aedificasti, et aedificare non cessas!”.

8 Ubi sunt qui sua benedictione felices se praedicant, et familiaritate ipsius se iactant pro velle potitos?

9 Si, quod absit, inventi fuerint absque poenitudine in aliorum periculo in se monstrasse opera tenebrarum, vae illis (cfr. Iudas 11), vae damnationis aeternae!

157

1 “Confunduntur”, aiebat, “optimi fratres in malorum fratrum operibus, et ubi non

- peccaverunt ipsi, pravorum exemplo portant (cfr. Lam 5,7) iudicium.
- 2 Duro propterea gladio me transfodiunt, et reducunt illum per mea viscera tota die (cfr. Ps 43,9.16)”.
- 3 Subtrahebat se propter hoc maxime a consortio fratrum, ne contingeret eum audire aliquid sinistri de quoquam in sui renovationem doloris.
- 4 Et dicebat: “Veniet tempus (cfr. Ez 7,12), quo malis exemplis dilecta Dei religio diffametur, ita ut pudeat exire in publicum.
- 5 Qui vero tunc temporis ad suscipiendum Ordinem venerint, sola Spiritus Sancti operatione ducentur, et nullam in eis maculam caro et sanguis (cfr. Mat 16,17; Sir 11,3) impinget, eruntque vere a Domino benedicti (cfr. Ps 113,15).
- 6 In quibus quamvis operationes meritoriae non fuerint, frigescente caritate (cfr. Mat 24,12) quae facit sanctos operari ferventer, venturae sunt illis tentationes immensae, et qui reperti fuerint in tempore illo probati, meliores erunt praedecessoribus suis.
- 7 Vae autem illis, qui de sola sibi specie conversationis religiosae plaudentes, torpescunt otio, nec resistent constanter tentationibus ad probationem electorum permissis;
- 8 quoniam soli illi qui probati fuerint, accipient coronam vitae (cfr. Iac 1,12), quos exercitat interim malitia reprobatorum”.

**Caput CXVII – De revelatione sibi a Deo facta de statu Ordinis,
et quod Ordo numquam deficiet.**

158

- 1 Consolabatur autem plurimum in visitationibus Dei (Cfr. 1Pet 5,6), quibus reddebatur securus religionis suae fundamenta semper inconcussa manere.
- 2 Cui etiam promittebatur in pereuntium numero indubitata substitutio electorum.
- 3 Cum enim turbaretur malis exemplis et se orationi semel conferret turbatum, hanc invectivam reportavit a Domino: “Cur tu, homuncio, conturbaris?
- 4 An ego te super religionem meam sic pastorem constitui, ut me principalem nescias esse patronum?
- 5 Hominem simplicem ad hoc te constitui, ut quae in te fecero, caeteris imitanda, sequantur qui sequi voluerint.
- 6 Ego vocavi, servabo et pascam (cfr. Is 48,15; Apoc 10,30), et in aliorum reparandum excidium alios subrogabo, ita ut si natus non fuerit (cfr. Mat 26,24), faciam ipsum nasci.
- 7 Non ergo turberis, sed tuam operare salutem (cfr. Phip 2,12), quoniam etsi ad numerum trium religio venerit, inconcussa semper meo munere permanebit”.
- 8 Ex tunc maximum imperfectorum turbam unius sancti virtute superari dicebat, quia radio lucis unius innumerae tenebrae delitescunt.

Contra otium et otiosos.

CXVIII – Revelatio sibi facta, quando esset servus Dei et quando non.

159

- 1 Ex quo vir este coepit, caducis abiectis, Domino cohaerere (cfr. Zac 13,17), vix

particulam temporis vacuam abire permisit.

2 Revera cum in thesauris Domini multas iam intulisset (cfr. Dan 1,2) copias meritorum, semper novus, semper ad spiritualia exercitia promptior.

3 Non aliquid boni agere (cfr. Rom 9,11) gravem ducebat offensam, non semper procedere retrocedere iudicabat.

4 Cum enim semel apud Senas in cella maneret, vocavit ad se quadam nocte socios dormientes dicens: “Rogavi Dominum (cfr. 2Cor 12,8), fratres, ut mihi ostendere dignaretur, quando servus eius sum (cfr. Ps 118,125), et quando non servus.

5 Nam vellem”, inquit, “nihil aliud quam servus exsistere suus.

6 Ipse vero benignissimus Dominus sua mihi nunc dignatione respondit: ‘Servum meum (cfr. Ps 88,21; Iob 1,8)’ tunc te cognosce veraciter, cum sancta cogitas, loqueris, operaris.

7 Ideo vocavi vos, fratres, quoniam coram vobis verecundari volo, si quando horum trium nullum effecero”.

Caput CXIX – Poenitentia contra otiosa verba apud Portiunculam.

160

1 Alio tempore, apud Sanctam Mariam de Portiuncula, considerans homo Dei (cfr. 2Tim 3,17), quod lucrum orationis per verba otiosa post orationem deflueret, contra lapsum otiosorum verborum (cfr. Mat 12,36) hoc remedium ordinavit dicens:

2 “Quicumque frater otiosum vel inutile verbum protulerit (cfr. Mat 12,35.36), teneatur statim dicere suam culpam et pro singulis otiosis semel dicere Pater noster (cfr. Mat 6,9-13).

3 Sic autem volo, ut si ipse prius se culpaverit de commisso, dicat Pater noster (cfr. Mat 6,9-13) pro anima sua;

4 si ab alio prius fuerit redargutus, animae redarguentis attribuat”.

Caput CXX – Qualiter ipse laborans otiosos odiebat.

161

1 Tepidos, nulli se negotio familiariter applicantes, cito ex ore Domini evomendos (cfr. Apoc 3,16) dicebat.

2 Nullus coram eo comparere poterat otiosus, quin mordaci eum dente corripere.

3 Siquidem omnis ipse perfectionis exemplar laborabat et operabatur manibus (cfr. 1Cor 4,12) suis, nihil permittens effluere de optimo temporis dono.

4 Dixit autem aliquando: “Volo omnes fratres meos laborare et exercitari, et eos qui nesciunt, aliquas artes addiscere”.

5 Et rationem reddens: “Ut”, inquit, “minus simus hominibus onerosi, et ne in otio per illicita cor aut lingua vegetur”.

6 Lucrum autem vel mercedem laboris non laborantibus arbitrio, sed guardiani vel familiae committebat.

Caput CXXI – Lamentum ad eum de otiosis et gulosis.

- 1 Liceat, sancte pater, pro illis qui tui dicuntur, in excelsum hodie levare lamentum.
- 2 Odio sunt virtutum exercitia multis, qui ante laborem volentes quiescere, filios se non Francisci sed Luciferi probant.
- 3 Plus infirmantibus quam militantibus abundamus, cum tamen ad laborem nati (cfr. Iob 5,7), militiam vitam (cfr. Iob 7,1) suam reputare deberent.
- 4 Non placet actione proficere; contemplatione non possunt.
- 5 Cum omnes singularitate turbaverint, plus fauce quam manibus operantes, odiunt corripientem in porta (cfr. Am 5,10), nec summis patiuntur digitis atrectari.
- 6 Illorum tamen, iuxta verbum beati Francisci, magis impudentiam miror, qui domi non nisi cum sudore (cfr. Gen 3,19) vixissent, et nunc absque labore, pauperum sudore pascuntur.
- 7 Mira prudentia! Cum nihil agant, semper eos existimes occupatos.
- 8 Horas cognoscunt ad epulum, et si quando fames urget, solem dormisse causantur.
- 9 Tua gloria, bone pater, monstra haec hominum digna crediderim? Sed nec tunica quidem!
- 10 Tu semper hoc tempore lubrico et fugaci docuisti meritorum divitias quaerere, ne in futuro contingeret mendicare.
- 11 Hi vero nec patria perfruuntur, in exilium postmodum transituri.
- 12 Viget hic morbus in subditis, quoniam praelati dissimulant, quasi possibile sit, quorum sustinent vitium, non lucrari supplicium.

De ministris verbi Dei.

CXXII – Qualis debet esse praedicator.

- 1 Ministros verbi Dei (cfr. Act 6,4; 17,13) tales volebat, qui studiis spiritualibus intendentes, nullis aliis praepedirentur officiis.
- 2 Hos enim a quodam magno rege dicebat electos ad edicta, quae ex eius ore perciperent, populis demandanda.
- 3 Dicebat autem: “Prius praedicator haurire secretis orationibus debet quod postea sacris effundat sermonibus; prius intus calescere, quam foris frigida verba proferre”.
- 4 Reverendum hoc dicebat officium, et qui illud administrarent, omnibus venerandos.
- 5 “Isti”, ait, “vita sunt corporis, isti daemonum impugnatores, isti mundi lucerna (cfr. Mat 5,14)”.
- 6 Sacrae vero theologiae doctores amplioribus dignos censebat honoribus.
- 7 Fecit enim quandoque generaliter scribi: “Omnes theologos et qui ministrant nobis verba divina, debemus honorare et venerari, tamquam qui nobis ministrant spiritum et vitam (cfr. Ioa 6,64)”.
- 8 Et beato Antonio cum semel scriberet, sic poni fecit in principio litterae: “Fratri Antonio, episcopo meo”.

Caput CXXIII – Contra vanae laudis appetitores et expositio prophetici verbi.

- 1 Plangendos tamen dixit praedicatores, qui vendunt saepe quod faciunt, obolo vanae laudis.
- 2 Talium vero tumoribus tali quandoque medebatur antidoto: “Cur de conversis hominibus gloriamini, quos fratres mei simplices suis orationibus convertere?”.
- 3 Illud denique verbum: Donec peperit sterilis plurimos (cfr. 1Re 2,5), taliter exponebat: “Sterilis”, inquit, “est frater meus pauperculus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium.
- 4 Hic pariet in iudicio plurimos, quia quos nunc privatis orationibus convertit, suae gloriae tunc iudex adscribet.
- 5 Quae multos habet filios, infirmabitur (1Re 2,5), quia praedicator, qui multis velut sua virtute genitis gaudet, cognoscet tunc nihil proprii habuisse in eis”.
- 6 Illos autem, qui se magis rhetores quam praedicatores laudari cupiunt, ornatu non affectu loquentes, non multum amabat.
- 7 Eos vero dicebat male dividere, qui praedicationi totum, devotioni nihil impendunt.
- 8 Laudabat revera praedicatorem, sed eum qui pro tempore sibi saperet sibique gustaret.

De contemplatione Creatoris in creaturis.

CXXIV – Sancti amor ad sensibiles et insensibiles creaturas.

165

- 1 Mundum quasi peregrinationis exsilium exire festinans, iuvabatur felix iste viator iis quae in mundo sunt (cfr. Ioa 17,11.16) non modicum quidem.
- 2 Nempe ad principes tenebrarum (cfr. Eph 6,12) utebatur eo ut campo certaminis, ad Deum vero ut clarissimo speculo bonitatis (cfr. Sap 7,26).
- 3 In artificio quolibet commendant Artificem, quidquid in factis reperit, regerit in Factorem.
- 4 Exsultat in cunctis operibus manuum Domini (cfr. Ps 91,5; 8,7), et per iucunditatis spectacula vivificam intuetur rationem et causam.
- 5 Cognoscit in pulchris Pulcherrimum; cuncta sibi bona (cfr. Gen 1,31): “Qui nos fecit (cfr. Ps 99,3) est optimus”, clamant.
- 6 Per impressa rebus vestigia insequitur ubique dilectum (cfr. Iob 23,11; Cant 5,17), facit sibi de omnibus scalam, qua perveniatur ad solium (cfr. Iob 23,3).
- 7 Inauditae devotionis affectu complectitur omnia, alloquens ea de Domino, et in laudem eius adhortans.
- 8 Parcit lucernis, lampadibus et candelis, nolens sua manu deturbare fulgorem, qui nutus esset lucis aeternae (cfr. Sap 7,26).
- 9 Super petras ambulat reverenter, eius intuitu qui dicitur Petra.
- 10 Cum opus esset illo versiculo: “In petra exaltasti me (Ps 60,3)”, ut reverentius aliquid diceret: “subtus pedes (cfr. Ps 17,39) Petrae”, inquit, exaltasti me (cfr. Ps 60,3)”.
11 Ligna caedentes fratres prohibet totam succidere arborem, ut spem habeat iterum pullulandi.
- 12 Iubet hortulanum indefossos limites circa hortum dimittere, ut suis temporibus herbarum viror et florum venustas praedicent speciosum rerum omnium Patrem (cfr. Eph 4,6).
- 13 Hortulum in horto herbis odoriferis et florificis praecipit designari, ut in memoriam suavitatis aeternae avocent speculantes.

14 Legit de via vermiculos, ne pedibus conculcentur, et apibus, ne inedia pereant in glacie hiemali, mel et optima vina iubet apponi.

15 Fraternaliter vocat nomine animalia cuncta, licet in omni specie bestiarum praediligat mansueta.

16 Quis enarrare cuncta sufficiat (cfr. Sir 18,2)? Siquidem fontalis illa bonitas, quae omnia in omnibus (cfr. 1Cor 12,6) est futura, iam sancto huic omnia in omnibus (cfr. 1Cor 12,6) clarescebat.

Caput CXXV – Quomodo ipsae creaturae sibi amoris rependebant vicem,

et de igne qui eum non laesit.

166

1 Nituntur proinde creaturae omnes vicem amoris rependere sancto, et gratitudine sua pro meritis respondere; blandienti arrident, roganti annuunt, obediunt imperanti.

2 Placeat paucorum relatio.

3 Tempore infirmitatis oculorum, coacto ut mederi sibi pateretur, vocatur ad locum chirurgicus.

4 Veniens igitur, ferreum instrumentum ad cocturas faciendas defert, iubetque igni submitti, donec igniatur et ipsum.

5 At beatus pater, corpus iam horrore concussum confortans, sic alloquitur ignem: “Frater mi ignis, caeteris rebus aemulandi decoris, virtuosum, pulchrum et utilem te creavit Altissimus (cfr. Sir 1,8.9).

6 Esto mihi in hac hora propitius (cfr. Gen 33,10), esto curialis! quia olim te dilexi in Domino.

7 Precor magnum Dominum qui te creavit (cfr. Ps 47,2; Deut 32,6), ut tuum modo calorem temperet, quo suaviter urentem valeam sustinere”.

8 Oratione finita, crucis signo ignem consignat, et deinceps intrepitus perstat.

9 Sumitur in manibus candens et torridum ferrum, fugiunt fratres humanitate victi, laetus et alacer ferro se obicit sanctus.

10 Profundatur crepitans ferrum in tenera carne, et ab aure usque ad supercilium tractim coctura protrahitur.

11 Quantum irrogaverit ignis ille dolorem, eius, qui melius novit, sancti verba testantur.

12 Nam reversis qui fugerant fratribus, subridens dixit pater: “Pusillanimes et modici (cfr. 1The 5,14; Mat 14,31) cordis, quare fugistis?”

13 In veritate dico vobis (cfr. Luc 4,25), nec ignis ardorem sensi, nec ullum carnis dolorem”.

14 Et conversus ad (cfr. Luc 7,44) medicum: “Si non est”, inquit, “caro bene decocta, imprime iterum!”.

15 Expertus medicus dissimiles casus in simili facto, divinum hoc miraculum extulit, dicens: “Dico vobis, fratres, vidi mirabilia hodie (cfr. Luc 5,26)”.

16 Credo ad innocentiam primam redierat, cui, cum volebat, mansuebantur immitia.

Caput CXXVI – De avicula quae in manibus eius resedit.

167

1 Per lacum Reatinum, beatus Franciscus ad eremum de Graecio tendens, in quadam navicula residebat.

2 Cui piscator quidam unam aviculam obtulit fluvialem, ut de ipsa iucundaretur in Domino.

3 Quam beatus pater gaudenter suscipiens, apertis manibus, ut libere abiret illam cum mansuetudine invitavit.

4 Quae cum ire nollet, sed velut in nidulo in illius se manibus reclinaret, sanctus erectis oculis in oratione permansit.

5 Et quasi aliunde post longam moram ad se reversus (cfr. Act 12,11), dulciter praecepit aviculae, ut absque timore pristinae libertati se redderet.

6 Suscepta itaque cum benedictione licentia, gestu corporis quoddam praetendens gaudium avolavit.

Caput CXXVII – De falcone.

168

1 Cum beatus Franciscus, aspectum et colloquium hominum more solito fugiens, in quadam eremo commaneret, falco in loco nidificans magno se illi amicitiae foedere copulavit.

2 Nam semper horam nocturno tempore, in qua sanctus ad divina obsequia surgere solitus erat, cantu suo praeveniebat et sono.

3 Quod sancto Dei (cfr. Luc 4,34) gratissimum erat, eo quod tanta sollicitudine, quam erga eum gerebat, omnem ab eo desidia moram excuteret.

4 Cum vero sanctus aliqua infirmitate plus solito gravaretur, parcebat falco, nec tam tempestivas indicabat vigilias.

5 Siquidem velut instructus a Deo (cfr. 2Tim 3,17), circa diluculum vocis suae campanam levi tactu pulsabat.

6 Creatoris praecipuum amatorem non mirum si venerantur reliquae creaturae.

Caput CXXVIII – De apibus.

169

1 In monte quodam quandoque cellula facta fuit, in qua servus Dei (cfr. Dan 14,36) quadraginta dierum numero rigidissime poenitentiam egit (cfr. Iudc 21,15).

2 Qui cum, completo temporis spatio, inde recederet, velut in solitudine posita absque aliquo successore cella remansit.

3 Vasculum terreum, cum quo sanctus bibere solebat, fuit ibidem relictum.

4 Euntes autem homines quandoque ad locum illum, ob reverentiam sancti, vasculum illud apibus plenum inveniunt.

5 In ipso autem vase mirabili arte favorum cellulas fabricabant, revera significantes contemplationis dulcedinem, quam ibi hauserat sanctus Dei (cfr. Mar 1,24).

Caput CXXIX – De phasiano.

170

- 1 Nobilis quidam de comitatu Senensi beato Francisco infirmanti phasianum unum transmisit.
- 2 Qui cum alacriter illum suscipere, non appetitu edendi sed more quo in talibus laetari semper solebat ob Creatoris amorem, dixit ad phasianum: “Laudatus sit Creator noster, frater phasiane!”.
- 3 Et ait ad fratres: “Tentemus iam nunc, si frater phasianus velit nobiscum morari, an ad loca solita et magis sibi congrua pergere”.
- 4 Et portans eum quidam frater de sancti mandato, longe illum in vinea posuit. Qui statim concito gressu ad cellam reversus est patris.
- 5 Iterum eum longius poni praecepit; qui pernicitate maxima ad cellae ostium rediit, et quasi vim faciens sub tunicas fratrum qui erant in ostio introivit.
- 6 Iussit proinde illum sanctus diligenter nutriri, amplexans illum et dulcibus verbis demulcens.
- 7 Videns hoc medicus quidam sancto Dei (cfr. Luc 4,34) satis devotus, petiit illum a fratribus, nolens eum comedere, sed illum ob reverentiam sancti nutrire.
- 8 Quid plura? Detulit eum secum ad domum; sed quasi iniuriam passus, disiunctus phasianus a sancto, donec sine eius praesentia fuit, manducare penitus noluit.
- 9 Obstupefactus est medicus, et ad sanctum statim phasianum reportans, quae acciderant per ordinem cuncta (cfr. Est 15,9) narravit.
- 10 Mox ut in terra positus, patrem suum phasianus inspexit, proiecta tristitia, manducare cum gaudio coepit.

Caput CXXX – De cicada.

171

- 1 Iuxta cellulam sancti Dei (cfr. Mar 1,24) apud Portiunculam super ficum cicada residens consueta frequenter suavitate canebat, ad quam quandoque beatus pater manum extendens, ad se benigne vocavit dicens: “Soror mea cicada, veni ad me!”.
- 2 Quae, velut rationis compos, statim super manus eius ascendit.
- 3 Et ait ad eam: “Canta, soror mea cicada, et Dominum creatorem tuum iubilo lauda!”.
- 4 Quae sine mora obediens, canere coepit, et tamdiu canere non cessavit, donec vir Dei (cfr. 4Re 4,9) eius cantibus suam laudem interserens, ut ad solitum revolaret locum ei mandavit.
- 5 In quo per octo dies continue quasi ligata permansit.
- 6 Sanctus vero cum descendebat de cella, eam semper manibus tangens, cantare iubebat, cuius iussionibus parere semper erat sollicita.
- 7 Et ait sanctus ad socios suos: “Demus iam licentiam sorori nostrae cicadae, quae satis hucusque sua laude laetos nos fecit, ne caro nostra vane pro huiusmodi gloriatur (cfr. 1Cor 1,29; 2Cor 12,5)”.
- 8 Et statim ab eo licenciata recessit, nec ultra ibidem apparuit.
- 9 Cernentes haec omnia fratres perplurimum admirati sunt.

De caritate.

CXXXI – De caritate ipsius et qualiter se ipsum pro animarum salute

perfectionis ponebat exemplum.

172

- 1 Quem aliis creaturis germanum effecerat vis amoris, mirum non est Creatoris insignitis imagine si germaniorem Christi caritas (cfr. 2Cor 5,14) faciebat.
- 2 Saluti namque animarum (cfr. 1Pet 1,9) praestare nihil dicebat, eo saepius probans quod Unigenitus Dei (cfr. Ioa 3,18) pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere.
- 3 Hinc sibi in oratione luctamen, in praedicatione discursus, in exemplis dandis excessus.
- 4 Non se Christi reputabat amicum (cfr. Ioa 15,14.15), nisi animas diligerit quas ipse dilexit (cfr. 1Ioa 4,21).
- 5 Et haec penes eum causa potissima venerandi doctores, quod Christi adiutores (cfr. Rom 16,9) unum cum Christo exsequerentur officium.
- 6 Ipsos vero fratres, velut domesticos fidei (cfr. Gal 6,10) singularis et quos uniret participium haereditatis aeternae (cfr. Heb 9,15), supra modum (cfr. 2Cor 4,17) viscerosissime totis amplexabatur affectibus (cfr. Ez 25,6).

173

- 1 Quoties asperitas vitae reprehenderetur in ipso, respondebat se datum Ordini ad exemplum, ut aquila provocaret ad volandum pullos suos (cfr. Deut 32,11).
- 2 Unde cum innocens eius caro, quae iam sponte spiritui se subdebat, nullo propter offensas egeret flagello, tamen exempli causa renovabat in ea poenas, solum propter alios custodiens vias duras (cfr. Ps 16,4).
- 3 Recte quidem, quoniam plus ad manum quam ad linguam respicitur (cfr. Sir 28,19.20; Iudt 13,7) praelatorum.
- 4 Manu, pater, perorabas suavius, persuadebas facilius, probabas et certius.
- 5 Si linguis hominum loquantur et angelorum, caritatis autem exempla non monstrent, mihi parum, sibi nihil prosunt (cfr. 1Cor 13,1-3).
- 6 Verum ubi reprehensor minime formidabatur, et est pro ratione voluntas, satis ad salutem sigilla sufficiunt?
- 7 Faciendum tamen quod intonant, ut, ieiunis canalibus, ad areolas (cfr. Cant 6,1) fluenta pertranseant.
- 8 Colligatur interdum rosa de spinis (cfr. Mat 7,16), ut maior minori serviat (cfr. Gen 25,23; Rom 9,12).

Caput CXXXII – De sollicitudine subditorum.

174

- 1 Iam vero quis Francisci sollicitudinem pro subditis induit?
- 2 Levat ille semper ad caelum manus (cfr. Ex 17,11-13; Apoc 10,5) pro veris Israelitis (cfr. Ex 17,11-13; Ioa 1,47), et sui quandoque oblito prima fraterna salus occurrit.
- 3 Provolvitur pedibus Maiestatis, sacrificium spiritus (cfr. Ps 50,19) pro filiis offert, cogit ad beneficia Deum.
- 4 Gregi pusillo (cfr. Luc 12,32), quem post se traxerat, pleno timoris amore compatitur, ne post perditum mundum, perdere contingat et caelum.
- 5 Futurum se putabat inglorium, nisi commissos una secum faceret gloriosos, quos

laboriosius eius parturiebat (cfr. Gal 4,19) spiritus quam materna pepererant viscera.

Caput CXXXIII – De compassione infirmorum.

175

- 1 Multa sibi ad infirmos compassio, multa pro illorum necessitatibus sollicitudo.
- 2 Si quando pietas saecularium electuaria mittebat eidem, cum ipse plus aliis indigeret, caeteris infirmantibus dabat.
- 3 Omnium languentium in se transformabat affectus, verba praebens compassionis, ubi subventionis non poterat.
- 4 Comedebat ipse diebus ieiunii, ne infirmi comedere vererentur; nec verecundabatur per publica civitatum carnes fratri infirmo conquirere.
- 5 Monebat tamen languidos patienter ferre defectus, nec consurgere in scandalum, cum non esset eis per omnia satisfactum.
- 6 Unde in quadam regula scribi fecit haec verba: “Rogo omnes fratres meos infirmos, ut in suis infirmitatibus non irascantur vel conturbentur contra Deum vel contra fratres.
- 7 Non multum sollicite postulent medicinas, nec nimis desiderent liberare carnem cito morituram, quae est animae inimica.
- 8 De omnibus gratias agant (cfr. 1The 5,18), ut quales vult eos esse Deus, tales se fore desiderent.
- 9 Quos enim Deus ad vitam praeordinavit aeternam (cfr. Act 13,48), flagellorum atque infirmitatum stimulis erudit, sicut ipse dixit: Ego quos amo, corrigo et castigo (cfr. Apoc 3,19; Heb 12,6)”.

176

- 1 Infirmum quemdam, cui comedendarum uvarum desiderium inesse sciebat, semel in vineam duxit, et sedens sub vite (cfr. Mic 4,4), ut comedendi audaciam daret, prior ipse comedit.

Caput CXXXIV – De compassione quam infirmis spiritu gerebat, et de iis qui contra hoc faciunt.

177

- 1 Illos autem infirmos maiores fovebat clementia, patientia supportabat, quos velut fluctuantes parvulos (cfr. Eph 4,14), tentationibus agitados et spiritu deficientes (cfr. Ps 76,4) sciebat.
- 2 Unde asperas correctiones evitans, ubi non videret periculum, parcebat virgae (cfr. 1Mac 13,5), ut parceret animae (cfr. Prov 13,24).
- 3 Delinquendi materiam praevenire, nec sinere labi eum qui difficulter erigeretur elisus (cfr. Ps 144,14), praelati, qui pater est non tyrannus, proprium esse dicebat.
- 4 Vae miseranda nostri vecordia temporis!
- 5 Labiles non solum non erigimus vel continemus, sed nonnumquam impellimus ad cadendum.
- 6 Nihilo reputamus pastori illi summo unam oviculam detractare pro qua validum in cruce clamorem cum lacrimis obtulit (cfr. Heb 5,7).

- 7 Aliter tu, sancte pater, errantes malens emendare quam perdere.
8 Scimus tamen morbos propriae voluntatis in quibusdam altius radicatae, eisque opus esse cauterio, non unguento.
9 Liqueat enim plurimis esse salubrius ferrea virga confringi (cfr. Ps 2,9) quam manibus deliniri.
10 Sed oleum et vinum (cfr. Luc 10,34), virga et baculus (cfr. Ps 22,4), zelus et pietas, ustio et unctio, carcer et gremium, omnia tempus habent (cfr. Qo 3,1).
11 Universa haec Deus ultionum (cfr. Ps 93,1) et Pater misericordiarum (cfr. 2Cor 1,3) requirit, misericordiam tamen plus quam sacrificium volens (cfr. Mat 9,23).

Caput CXXXV – De fratribus Hispanis.

178

- 1 Nonnumquam mente Deo excedebat (cfr. 2Cor 5,13) miro modo, iubilabat in spiritu vir iste sanctissimus, quoties bonus odor (cfr. 2Cor 2,15) ad ipsum progrediebatur de filiis.
2 Contigit quemdam Hispanum, Deo devotum clericum, perfrui aliquando visione et allocutione sancti Francisci.
3 Qui inter alia de fratribus, qui in Hispania erant, tali sanctum laetificavit relatu: “Fratres”, inquit, “tui, in terra nostra pauperculo quodam eremitorio commorantes, ita vivendi modum sibi statuerant, ut media pars domesticis curis intenderet, media contemplationi vacaret.
4 Hoc modo qualibet hebdomada in contemplativam activa transibat, et contemplantium quies ad laborum exercitia recurrebat.
5 Die quadam posita mensa, signoque vocatis absentibus, omnes praeter unum conveniunt, qui de contemplantibus erat.
6 Post exspectionem aliquantulam itur ad cellam, ut ad mensam vocetur, cum profusiore ille mensa reficiebatur a Domino.
7 Siquidem humi prostratus in faciem (cfr. Tob 12,22), in modum crucis reperitur extensus, nec anhelitu nec motu quod vivus esset apparens.
8 Ardebat ad caput eius et pedes binum candelabrum, quae rutilo fulgore cellam miro modo lustrabant.
9 Dimittitur in pace (cfr. Luc 2,29), ne molesti essent unctionis, ne suscitarent dilectam, quousque ipsa vellet (cfr. Cant 2,7).
10 Rimantur proinde fratres per cellae foramina, stantes post parietem et respicientes per cancellos (cfr. Cant 2,9).
11 Quid plura? Dum eam quae habitabat in hortis auscultarent amici (cfr. Cant 8,13), subito, lumine disparente, redit frater in hominem.
12 Surgit protinus, et ad mensam veniens, culpam dicit de mora.
13 Sic”, inquit ille Hispanus, “in terra nostra evenit”.
14 Non se poterat prae gaudio capere sanctus Franciscus, tali respersus filiorum odore (cfr. Gen 27,27).
15 Subito surrexit in laudem, et quasi haec sola sibi gloria foret (cfr. 2Cor 1,12), audire bona de fratribus, plenis eructavit visceribus:
16 “Gratias tibi ago (cfr. Luc 18,11), Domine, pauperum sanctificator et rector, qui me de fratribus meis tali laetificasti auditu!
17 Benedic, precor, illos fratres benedictione largissima, et omnes qui per bona exempla

redolere faciunt professionem suam domo speciali sanctifica!”.

Caput CXXXVI – Contra male in eremitoriis commorantes,

et quod volebat omnia esse comunia.

179

1 Licet hinc sancti caritatem noverimus, quae congaudere iubet successibus dilectorum, illos tamen qui in eremitoriis dissimiliter vivunt, non parum credimus redargutos.

2 Multi enim locum contemplationis convertunt in otium, et eremiticum ritum, qui animabus perficiendis inventus est, in sentinam transferunt voluptatis.

3 Talis horum temporum anachoretis constitutio est, vivere unumquemque pro libitu.

4 Non pro omnibus istud; scimus enim sanctos in carne viventes (cfr. Gal 2,20) optimis eremo legibus vivere.

5 Scimus et eos qui praecesserunt patres flores solitarios exstitisse.

6 Utinam non degenerent nostri temporis eremitae ab illa pulchritudine primitiva, cuius iustitiae laus manet aeterna!

180

1 Monens insuper ad caritatem omnes sanctus Franciscus, affabilitatem et domesticam familiaritatem hortabatur ostendere:

2 “Volo”, inquit, “ut fratres mei filios eiusdem matris ostendant se, et quod tunicam vel chordam, seu quidquid unus petierit, alter liberaliter tribuat.

3 Libros et placentia quaeque sibi communicent, quin potius cogat unus alterum tollere”.

4 Ne et in hoc aliquid diceret eorum quae per ipsum non efficeret Christus (cfr. Rom 15,18), primus erat ad haec omnia facienda.

Caput CXXXVII – De duobus fratribus Gallicis quibus tunicam tradidit.

181

1 Contigit ut duos fratres Gallicos, magnae sanctitatis viros, obvios occurrere sancto Francisco.

2 Inauditam vero laetitiam de ipso habentibus, hoc eis gaudium duplicavit, quod longo ad istud erant desiderio fatigati.

3 Post dulces affectus et suaves affatus, tunicam a sancto Francisco petiit illorum ardens devotio.

4 Qui statim exuens tunicam nudusque manens, devotissime tradidit illis, et alterius eorum pauperiorem acceptam pia commutatione vestivit.

5 Non solum talia, verum se ipsum superimpendere paratus erat, et quaecumque peterentur erogabat laetissimus.

De detractone.

CXXXVIII – Quomodo volebat detractores puniri.

182

- 1 Demum cum animus caritate repletus, Deo odibiles (cfr. Rom 1,30) odiat, vigeat istud in sancto Francisco.
- 2 Detractores quippe super aliud vitiosorum genus horribiliter exsecrans, venenum in lingua (cfr. Iac 3,8) ferre eos dicebat, aliosque veneno inficere.
- 3 Ideoque rumigerulos pulicesque mordaces, si quando loquerentur, vitabat avertebatque, prout vidimus, aures, ne tali polluerentur auditu.
- 4 Audiens namque semel quemdam fratrem famam alterius denigrare, conversus ad fratrem Petrum Cathanii, vicarium suum, terribile hoc intulit verbum: “Instant religioni discrimina, nisi detractoribus obvietur.
- 5 Cito multorum suavissimus odor foetebit (cfr. Lev 1,13; Ex 5,21), nisi foetidorum ora claudantur (cfr. Est 13,17).
- 6 Surge, surge, discute diligenter, et si accusatum fratrem repereris innocentem, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem!
- 7 Trude”, inquit, “eum in manu pugilis Florentini, si tu ipse punire non poteris!”.
- 8 (Fratrem autem Ioannem de Florentia, virum magnum statura (cfr. Bar 3,26), viriumque magnarum, pugilem appellabat).
- 9 “Summa volo”, inquit, “providentia cures, tu et omnes ministri, ne pestifer iste morbus latius se diffundat”.
- 10 Nonnumquam vero eum qui fratrem suum famae gloria spoliaret, indicabat tunica spoliandum, nec ad Deum oculos posse levare (cfr. Luc 18,13), nisi prius quod abstulerat redderet.
- 11 Hinc est quod fratres illius temporis hoc vitium quasi specialiter abiurantes, firma secum sanctione statuerant, quidquid aliorum honori demeret, vel probrum sonaret, studiose vitare.
- 12 Recte et optime quidem! Quid enim detractor, nisi fel hominum, nequitiae fermentum, dedecus orbis?
- 13 Quid vero bilinguis, nisi religionis scandalum, claustrum venenum, dissidium unitatis?
- 14 Heu, venenosis animalibus abundat superficies terrae (cfr. Ex 5,10), nec fieri potest ut proborum quivis aemulorum morsus evadat.
- 15 Praemia delatoribus proponuntur, et innocentia subruta, palma quandoque tribuitur falsitati.
- 16 Ecce, ubi sua quisque vivere probitate non potest, aliorum probitatem vastando, victum promeretur et vestes.

183

- 1 Iuxta quod saepe dicebat sanctus Franciscus: “Vox detractoris haec est:
- 2 Vitae mihi perfectio deest, scientiae vel peculiaris gratiae facultas non suppetit, ac per hoc nec apud Deum locum invenio nec apud homines.
- 3 Scio quid faciam: ponam maculam in electis (cfr. Luc 16,4; Sir 11,33), et apud maiores gratiam promerebor.
- 4 Scio praelatum meum hominem esse, eodemque mecum quandoque uti officio, quo succisis cedris, solus videatur rhamnus (cfr. Iudc 9,15) in silva.
- 5 Eia, miser! humanis carnibus vescere, et quia vivere aliter non potes, fratrum viscera rode!

- 6 Tales boni student videri, non fieri, accusantes vitia, nec vitia deponentes.
- 7 Solos eos laudant quorum cupiunt auctoritate foveri, silentes a laudibus, quas ad laudatum non existimant reportari.
- 8 Ieiunae faciei (cfr. Mat 6,16) pallorem perniciosus laudibus vendunt, ut spirituales videantur (cfr. 1Cor 14,37; Mat 6,18) qui diiudicent omnia, et ipsi a nemine iudicentur (cfr. 1Cor 2,15).
- 9 Gaudent sanctitatis opinione, non opere, angelico nomine, non virtute”.

Descriptio generalis ministri et aliorum ministrorum.

CXXXIX – Qualis debeat esse cum sociis.

184

- 1 Prope finem vocationis eius ad Dominum, frater quidam, semper divinorum sollicitus, affectus pietate ad Ordinem, quaesivit ab eo dicens: “Pater, tu transibis, et familia te secuta in valle lacrimarum (Ps 83,7) relinquatur.
- 2 Innue aliquem, si cognoscis in Ordine, in quo tuus animus conquiescat, cui generalis ministerii pondus secure possit imponi”.
- 3 Respondit sanctus Franciscus, induens cuncta verba suspiriis: “Tam multimodi exercitus ducem, tam ampli gregis pastorem nullum, fili, sufficientem intueor.
- 4 Sed volo vobis unum depingere, ac manu iuxta proverbium facere, in quo relucent qualis esse debeat huius familiae pater”.

185

- 1 “Homo”, inquit, “esse debet vitae gravissimae, discretionis magnae, famae laudabilis.
- 2 Homo qui privatis amoribus careat, ne dum in parte plus diligit, in toto scandalum generet.
- 3 Homo cui sanctae orationis studium sit amicum, qui certas horas animae, certas gregi commisso distribuat.
- 4 Nam primo mane (cfr. Mat 20,1) missarum sacramenta debet praemittere, et longa devotione se ipsum et gregem divino tutamini commendare.
- 5 Post orationem vero se ipsum”, inquit, “in publico statuatur ab omnibus depilandum, omnibus responsurum, omnibus cum mansuetudine provisurum.
- 6 Homo debet esse, qui personarum acceptione (cfr. Rom 2,11) sordidum non faciat angulum, apud quem minorum et simplicium non minus cura vigeat quam sapientium vel maiorum.
- 7 Homo cui etsi concessum est litteraturae dono praecellere, plus tamen in moribus pie simplicitatis imaginem gerat, foveatque virtutem.
- 8 Homo qui exsecretur pecuniam, nostrae professionis et perfectionis praecipuam corruptelam, quique pauperis religionis caput, imitandum se caeteris praebens, nullis umquam oculis abutatur.
- 9 Sufficere”, inquit, “debet huic pro se habitus et libellus, pro fratribus vero pennarium et sigillum.
- 10 Non sit aggregator librorum, nec lectioni multum intentus, ne detrahat officio quod praerogat studio.
- 11 Homo qui consoletur afflictos, cum sit ultimum refugium tribulatis (cfr. Ps 31,7;

45,2), ne, si apud eum remedia defuerint sanitatum, desperationis morbus praevaleat in infirmis.

12 Protervos ut ad mansuetudinem flectat, se ipsum prosternat, et aliquid sui iuris relaxet, ut animam lucrifaciat Christo (cfr. Phip 3,8).

13 Ad refugos Ordinis, velut ad oves quae perierant (cfr. Luc 15,4.6), viscera pietatis non claudat (cfr. 1Ioa 3,17), sciens tentationes esse pervalidas, quae ad tantum possunt impellere casum”.

186

1 “Honorari eum vice Christi vellem ab omnibus, et in necessariis omnibus ipsi cum omni benevolentia provideri.

2 Verum oporteret eum non arridere honoribus, neque favoribus plus quam iniuriis delectari.

3 Propensiore cibo, si quando vel debilis vel lassus egeret, non in abditis sed in publicis locis assumeret, ut aliis tolleretur verecundia debilibus providendi corporibus.

4 Ad eum maxime pertinet latentes distinguere conscientias, et ex occultis venis eruere veritatem auresque non deferre multiloquis.

5 Talis denique debet esse, qui retinendi honoris cupiditate virilem formam iustitiae nullatenus labefacet, quive tantum officium plus sibi fore sentiat oneri quam honori.

6 Non tamen ex superflua mansuetudine torpor nascatur, nec ex laxa indulgentia dissolutio disciplinae, ut cum amor omnibus, sit terrori non minus his qui operantur malum (cfr. Prov 10,29).

7 Vellem autem eum socios habere praeditos honestate, qui se, sicut ipse, omnium bonorum praeberent exemplum (cfr. Tit 2,7):

8 rigidos adversus voluptates, fortes adversus angustias, tamque convenienter affabiles, ut omnes qui venirent, sancta cum iucunditate reciperent.

9 En”, inquit, “generalis minister Ordinis talis esse deberet”.

Caput CXL – De provincialibus ministris.

187

1 Requirebat haec omnia felix pater in ministris provincialibus, licet in generali ministro singula debeant singulariter praeminere.

2 Volebat eos affabiles esse minoribus, et tanta benevolentia placidos, ut eorum affectui non se vererentur committere delinquentes.

3 Volebat moderatos in praeceptis, propitios in offensis, ferre magis promptos quam referre iniurias, hostes vitiis, medicos vitiosis.

4 Tales denique volebat, quorum vita caeteris esse speculum disciplinae.

5 Hos tamen volebat omni honore praeveniri et diligi, sicut qui pondus portarent (cfr. Mat 20,12) sollicitudinum et laborum.

6 Summis eos praemiis apud Deum dignos esse dicebat, qui tali forma talique lege creditas sibi animas gubernarent.

Caput CXLI – Quid sanctus interrogatus de ministris respondit.

188

- 1 Interrogatus a quodam fratre semel cur, fratres omnes sic a sua cura reiectos, alienis eos tradiderat manibus, quasi ad eum nullatenus pertinerent, respondit:
- 2 “Fili, fratres diligo sicut possum; sed si mea sequerentur vestigia (cfr. 1Pet 2,21), illos utique plus amarem, nec me illis redderem alienum.
- 3 Nam sunt quidam de numero praelatorum, qui eos ad alia trahunt, antiquorum eis proponentes exempla, et parum mea monita reputantes.
- 4 Sed quid agant, in fine videbitur”.
- 5 Et paulo post, cum infirmitate nimia gravaretur, in vehementia spiritus (cfr. Ps 47,8) in lectulo se direxit: “Qui sunt isti”, ait, “qui religionem meam et fratrum de meis manibus rapuerunt (cfr. Ioa 10,28)?
- 6 Si ad generale capitulum venero, tunc eis ostendam qualem habeam voluntatem”.
- 7 Et addidit frater ille: “Numquid et provinciales illos ministros, qui tamdiu libertate abusi sunt, non mutabis?”.
- 8 Et pater ingemiscens verbum respondit terribile: “Vivant pro libitu, qui minoris est damni paucorum quam multorum perditio!”.
- 9 Non propter omnes sed propter quosdam dicebat, qui nimia temporis diuturnitate videbantur praelationem hereditario vindicasse.
- 10 In omni quidem genere praelatorum regularium hoc potissimum commendabat, mores non mutare nisi in melius, conciliatos favores non quaerere, potestatem non exercere, sed implere officium.

De sancta simplicitate.

CXLII – Quae sit vera simplicitas.

189

- 1 Sanctam simplicitatem, gratiae filiam, sapientiae germanam, matrem iustitiae, quodam attentiore studio praetendebat sanctus in se, ac diligebat (cfr. Sap 1,1) in aliis.
- 2 Non autem omnis ab eo probabatur simplicitas, sed ea solum, quae Deo suo contenta, caetera vilipendit.
- 3 Haec est, quae in timore Dei gloriatur (cfr. Sir 9,22), quae malum facere vel dicere nescit.
- 4 Haec est, quae sese examinans condemnat suo iudicio neminem (cfr. Ioa 8,10), quae meliori debitum imperium reddens, imperium appetit nullum.
- 5 Haec est, quae graecas glorias non optimas arbitrans (cfr. 2Mac 4,15), plus eligit facere quam discere vel docere (cfr. Act 1,1).
- 6 Haec est, quae in omnibus divinis legibus verbosas ambages, ornatus et phaleras, ostentationes et curiositates perituris relinquens, quaerit non corticem sed medullam, non testam sed nucleum, non multa sed multum, summum et stabile bonum.
- 7 Hanc in fratribus litteratis et laicis requirebat pater sanctissimus, non eam contrariam sapientiae credens, sed vere germanam, licet pauperibus scientia faciliorem ad habitum, promptiorem ad usum.
- 8 Unde in Laudibus quas de virtutibus fecit, sic ait: “Ave, regina sapientia! Dominus te salvet, cum tua sorore, pura sancta simplicitate!”.

Caput CXLIII – De fratre Ioanne simplici.

1 Eunte sancto Francisco iuxta villam quamdam prope Assisium, quidam Ioannes, vir simplicissimus, qui in agro arabat, occurrit ei dicens: “Volo quod me fratrem efficias, quoniam ex multo tempore Deo sevire cupio (cfr. Act 14,3; Mat 6,24)”.

2 Gavisus est sanctus, considerata viri simplicitate responditque ad placitum: “Si vis”, inquit, “frater, noster socius fieri, da pauperibus, si quid habes (cfr. Mat 19,21), et expropriatum recipiam”.

3 Solvit protinus boves, et unum offert sancto Francisco.

4 “Istum”, ait, “bovem demus pauperibus! Dignus enim sum de rebus patris mei tantam portionem (cfr. Luc 15,12) accipere”.

5 Subridet sanctus, at non modicum probat simplicitatis affectum.

6 Audientes hoc parentes et parvuli fratres, accurrunt cum lacrimis, plus bovem quam hominem sibi auferri dolentes.

7 Quibus sanctus: “Animaequiores estote (cfr. Bar 4,27)! en, reddo vobis bovem, aufero fratrem”.

8 Ducit ergo hominem secum, et pannis religionis indutum ob gratiam simplicitatis specialem socium facit.

9 Cum igitur in aliquo loco ad meditando staret sanctus Franciscus, quoscumque faciebat gestus vel nutus, protinus in se repetebat et transformabat simplex Ioannes.

10 Nam spuente spuebat, tussiente tussiebat, suspiria suspiriis iungens et fletus fletibus socians; levante sancto manus ad caelum (cfr. Deut 32,40), levabat et ille, intuens diligenter ipsum velut exemplar cunctaque in sese transformans.

11 Advertit hoc sanctus, et quaerit aliquando, cur faciat talia.

12 Respondet ille: “Omnia”, inquit, “promisi ego facere quae tu facis; periculosum mihi est aliquid praeterire”.

13 Congaudet sanctus purae simplicitati, blande tamen prohibet, ne de caetero faciat.

14 Itaque non post multum tempus in ista puritate migravit simplex ad Dominum.

15 Cuius vitam frequenter sanctus imitandam proponens, non fratrem Ioannem, sed sanctum Ioannem iucundissime nominabat.

16 Adverte piae simplicitatis proprium esse maiorum legibus vivere, sanctorum semper inniti exemplis et institutis.

17 Quis det humanae sapientiae (cfr. Iob 6,8; 1Cor 2,4) tanto studio sequi vel regnantem in caelis, quanto pia simplicitas sibi conformabatur in terris?

18 Quid demum? Secuta sanctum in vita, praecessit sanctum ad vitam.

Caput CXLIV – Quomodo unitatem fovebat in filiis, de qua sub aenigmate locutus est.

1 Assiduum votum vigilque studium semper in eo fuit custodire inter filios vinculum unitatis (cfr. Eph 4,3), ut quos idem spiritus traxerat (cfr. Iob 34,14), idemque generat pater (cfr. Prov 23,22), unius matris gremio pacifice foverentur.

2 Uniri volebat maiores minoribus, germano affectu coniungi sapientes simplicibus, longinuos longinquis amoris glutino copulari.

3 Moralem parabolam semel proposuit, instructionem non modicam continentem: “Ecce”, ait, “fiat omnium religiosorum qui in Ecclesia sunt, unum capitulum generale!

4 Quoniam igitur adsunt litterati et qui sine litteris sunt (cfr. Act 4,13), scientes et qui

sine scientia Deo placere (cfr. Heb 11,6) sciunt, uni sapientum unum simplicium sermo indicitur.

5 Deliberat sapiens, nam sapiens est, et cogitat intra se (cfr. Mat 16,7): “Non est hic ostentandae scientiae locus, ubi sunt perfecti scientia, nec me inter subtilissimos dicentem subtilia reddere decet curiositate notabilem.

6 Simpliciter loqui forsitan fructuosius erit”.

7 Illucet statuta dies (cfr. Est 10,11), congregantur in unum congregationes sanctorum (cfr. Est 8,11; Ps 110,1), sitiunt audire sermonem.

8 Procedit sapiens sacco vestitus (cfr. Ion 3,5) et cinere adpersus caput (cfr. Lam 2,10), et mirantibus cunctis, facto plus praedicans, abbreviat verba (cfr. Rom 9,28):

9 “Magna”, inquit, “promisimus, maiora promissa sunt, servemus haec, suspiremus ad illa. Voluptas brevis, poena perpetua, modica passio, gloria infinita. Multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio”.

10 Erumpunt in lacrimas (cfr. Gen 43,30) auditorum corda compuncta (cfr. Ps 108,17), vereque sapientem venerantur ut sanctum.

11 “Haecine”, ait simplex in corde suo (cfr. Ps 13,1): “Totum mihi praecepit sapiens, quidquid facere vel dicere statui. Sed novi quid faciam (cfr. Luc 16,4).

12 Scio quosdam versus de psalmis; geram ego sapientis morem, postquam ille simplicis morem gessit”.

13 Advenit crastina sessio, surgit simplex, psalmum proponit in themate.

14 Divino igitur afflatus Spiritu, tam ferventer, subtiliter, dulciter ex inspirato Dei dono perorat, ut omnes repleti stupore (cfr. Act 3,10) vere dicant: Cum simplicibus sermocinatio eius (cfr. Prov 3,32)”.

192

1 Hanc moralem parabolam, quam sic proponebat, sic exponebat vir Dei (cfr. 3Re 13,1):

2 “Religio”, inquit, “nostra coetus praegrans est, et quasi synodus generalis, quae ex omni parte mundi sub una forma vivendi convenit.

3 In hac sapientes quae simplicium sunt ad suum commodum trahunt, cum vident idiotas igneo vigore caelestia quaerere, et indoctos per hominem (cfr. Ps 93,10), per Spiritum spiritualia sapere (cfr. Act 11,28; Mat 16,23).

4 In hac etiam simplices quae ad sapientes pertinent in suum fructum convertunt, cum ad eadem secum humiliatos vident praeclaros viros, qui possent ubique in saeculo vivere gloriosi (cfr. Sir 44,1.2).

5 Hinc, ait, “reducet beatae huius familiae pulchritudo, cuius multiformis ornatus patrifamilias non modicum placet”.

Caput CXLV – Quomodo sanctus radi volebat.

193

1 Quando radebatur sanctus Franciscus, saepe rasori dicebat: “Cave, ne mihi magnam coronam facias!

2 Volo enim, quod fratres mei simplices partem habeant in (cfr. Iob 31,2) capite meo”.

3 Volebat denique religionem pauperibus et illiteratis, non solum divitibus et sapientibus esse communem.

4 “Apud Deum”, inquit, “non est acceptatio personarum (cfr. Rom 2,11), et generalis

minister Religionis, Spiritus Sanctus, aequae super pauperem et simplicem requiescit (cfr. Is 11,2)”.
5 Hoc sane verbum voluit in Regula ponere, sed bullatio facta praeculuit.

Caput CXLVI – Qualiter volebat magnos clericos venientes ad Ordinem expropriari.

194

1 Dixit aliquando magnum clericum etiam scientiae quodammodo resignare debere, cum veniret ad Ordinem, ut tali expropriatus possessione, nudum se offerret brachii Crucifixi.

2 “Multos”, inquit, “scientia reddit indociles, rigidum quiddam eorum inflecti non sinens humilibus disciplinis.

3 Quapropter vellem”, ait, “ut vir litteratus hanc mihi primo precem offerret (cfr. Heb 5,7): ‘Ecce, frater, diu in saeculo vixi (cfr. Tit 2,12), nec Deum meum vere cognovi (Cfr. Ioa 1,10).

4 Oro, concede mihi locum a strepitu mundi semotum, quo recogitem annos meos in (cfr. Is 38,15) dolore, quove dispersiones cordis (cfr. Ps 146,2; Luc 1,51) mei recolligens, animum ad meliora reformem’.

5 Qualem”, ait, “futurum crederetis, qui sic inciperet?

6 Profecto leo excatenatus ad omnia robustus exiret, et beatus succus, quem hausisset initio, continuus in eo profectibus cresceret”.

7 Hic tandem vero ministerio verbi (cfr. Act 6,4) daretur certus, quia illud quo bulliret effunderet”.

8 Vere pia doctrina! Quid enim tam necessarium redeunti de regione dissimilitudinis, quam longo tempore molitos atque impressos saeculares affectus humilibus exercitiis eliminare atque detergere?

9 Cito in schola perfectionis perfectionem attingeret, quisquis introiret.

Caput CXLVII – Qualiter volebat eos addiscere,

et qualiter socio praedicationis intendentem apparuit.

195

1 Dolebat si, virtute neglecta, scientia quaereretur, praesertim si non in ea vocatione quisque persisteret, in qua vocatus a principio fuerit (cfr. 1Cor 7,20).

2 “Fratres”, ait, “mei, qui scientiae curiositate ducuntur, in die retributionis (cfr. Os 9,7) manus invenient vacuas.

3 Vellem eos magis roborari virtutibus, ut cum tempora tribulationis (cfr. Ps 36,39) venirent, secum haberent in angustia Dominum (cfr. 2Par 15,4).

4 Nam et ventura est”, inquit, “tribulatio (cfr. Ps 21,12; Prov 1,27), qua libri ad nihilum utiles in fenestris proiciantur et latebris”.

5 Non hoc dicebat quod Scripturae studia displicerent, sed quo a superflua cura discendi universos retraheret, et quosque magis charitate bonos, quam curiositate sciolos esse vellet”.

6 Praeodorabatur etiam tempora non longe ventura, in quibus occasionem ruinae fore

scientiam sciret, spiritus vero fulcimentum spiritualibus intendisse.

7 Fratri laico volenti habere psalterium, et ab eo licentiam postulanti, cinerem pro psalterio obtulit.

8 Quemdam sociorum praedicationibus aliquando intendentem, post mortem in visione apparens, prohibuit, viamque simplicitatis incedere iussit.

9 Testis sibi est Deus (cfr. Rom 1,9), tantam post visionem hanc sensisse dulcedinem, ut pluribus diebus rorificum patris alloquium suis videretur auribus praesentialiter instillare.

De specialibus devotionibus sancti.

CXLVIII – Qualiter afficiebatur audiens amorem Dei.

196

1 Speciales devotiones sancti Francisci brevibus pertransire, fortassis nec inutile nec indignum erit.

2 Cum enim vir iste devotus esset in omnibus, utpote qui fruebatur Spiritus unctione (cfr. Luc 4,18), speciali tamen affectu movebatur circa specialia quaedam.

3 Inter alia verba, quorum usus esset in communi sermone, amorem Dei non sine quadam sui immutatione (cfr. Iob 14,14) valebat audire.

4 Subito namque, ad auditum amoris Dei, excitabatur, afficiebatur, inflammabatur, quasi plectro vocis extrinsecae chorda cordis interior tangeretur.

5 Talem pro eleemosynis censum offerre nobilem prodigalitem dicebat, et eos qui minus ipsum quam denarios reputarent, esse stultissimos.

6 Ipse vero propositum, quod mundanis adhuc immixtus fecerat, de non faciendo repulsam ulli pauperi petenti propter amorem Dei, usque ad mortem infallibiliter observavit.

7 Nam petenti semel pauperi propter amorem Dei, cum ipse nihil haberet, forficibus clanculo sumptis, tunicam partiri festinat.

8 Fecisset hoc ipsum, nisi deprehensus a fratribus, alia compensatione fecisset pauperi provideri.

9 “Eius”, inquit, “qui nos multum amavit, multum est amor amandus”.

Caput CXLIX – De devotione eius ad angelos, et quid amore sancti Michaelis faciebat.

197

1 Angelos, qui nobiscum in acie sunt, quive nobiscum ambulant in medio umbrae mortis (cfr. Ps 22,4; Is 9,2) maximo venerabatur affectu.

2 Tales ubique socios reverendos esse dicebat, tales nihilominus invocandos custodes.

3 Inoffensos eorum aspectus servare docebat, nec praesumere coram eis quod non coram hominibus (cfr. Rom 12,17) fieret.

4 Pro eo quod in conspectu angelorum psallebatur (cfr. Ps 137,1) in choro, omnes qui possent, in oratorium convenire volebat, et ibidem psallere sapienter (cfr. Ps 46,8).

5 Beatum vero Michaellem, eo quod animarum repraesentandarum haberet officium, saepe dicebat excellentius honorandum.

6 Nam ad honorem sancti Michaelis, inter festum Assumptionis et festum eius, quadragenam dierum devotissime ieiunabat.

7 Dicebat enim: “Quilibet pro tanti honore principis aliquid laudis vel muneris specialis Deo deberet offerre (cfr. Mat 5,23.24)”.

Caput CL – De devotione eius ad Dominam nostram, cui commisit specialiter Ordinem.

198

1 Matrem Iesu indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum maiestatis (cfr. Ps 28,3) fratrem nobis effecerit.

2 Peculiares illi persolvebat Laudes, fundebat preces, offerebat affectus, quot et qualiter humana promere lingua non posset.

3 Sed quod laetificat plurimum, Ordinis advocatam ipsam constituit, suisque alis quos relicturus erat filios usque in finem fovendos et protegendos (cfr. Ps 16,8) submitit.

4 Eia, pauperum advocata! imple in nobis tutricis officium usque ad praefinitum tempus a Patre (cfr. Gal 4,2).

Caput CLI – De devotione ad Nativitatem Domini et quomodo volebat tunc omnibus subveniri.

199

1 Nativitatem pueri Iesu prae aliis solemnitatibus ineffabili alacritate colebat, festum festorum asserens, quo Deus, infans parvulus factus, ad ubera pependit humana.

2 Infantiliū illorum membrorum imagines famelica cogitatione lambebat, et eliquata pueri compassio in cor suum etiam verba dulcedinis faciebat more infantium balbutire.

3 Eratque sibi hoc nomen quasi mel et favus (cfr. Prov 16,24) in ore.

4 Cum de non comedendis carnibus collatio fieret, quia dies Veneris erat, respondit fratri Morico dicens: “Peccas, frater, diem Veneris vocans quo Puer natus est nobis (cfr. Is 9,6).

5 Volo”, inquit, “quod etiam parietes tali die comedant carnes, et si non possunt, vel de foris liniantur!”.

200

1 Volebat hoc die pauperes et famelicos a divitibus saturari (cfr. 1Re 2,5), et annonam et foenum plus solito bobus et asinis indulgeri.

2 “Si locutus”, ait, “fuerō Imperatori, supplicabo constitutum fieri generale, ut omnes qui possunt, frumenta et grana per vias proiciant, ut die tantae sollemnitatis abundant aviculae, praecipue sorores alaudae”.

3 Paupercula Virgo quanta illo die fuerit circumvecta penuria, non sine lacrimis recolebat.

4 Sedenti namque ad prandium die quadam, paupertatem beatæ Virginis commemorat quidam frater, et Christi Filii eius inopiam replicat.

5 Protinus surgit a mensa (cfr. 1Re 20,24), singultus ingeminat dolorosos, et perfusus lacrimis supra nudam humum reliquum panem manducat.

6 Inde hanc virtutem regiam esse dicebat, quae in Rege et Regina tam praestanter effulserit.

7 Nam et consultantibus in conclavi fratribus, quae virtus magis amicum redderet Christo, quasi secretum sui cordis aperiens, respondebat: “Paupertatem noveritis, filii, specialem viam salutis, cuius est fructus multiplex et paucis notissimus”.

Caput CLII – De devotione ad Corpus Domini.

201

1 Flagrabat erga sacramentum Dominici Corporis fervore omnium medullarum, stupori permaximo habens caram illam dignationem et dignantissimam caritatem.

2 Missam vel unicam non audire quotidie, si vacaret, non parvum reputabat contemptum. Saepe communicabat, et tam devote, ut alios devotos efficeret.

3 Reverendum enim illud omni reverentia prosequens, membrorum omnium sacrificium offerebat, et agnum immolatum (cfr. 1Pet 1,19) recipiens, illo igne qui in altari cordis semper ardebat (cfr. Lev 6,12; Sir 23,22), spiritum immolabat.

4 Diligebat propterea Franciam ut amicam Corporis Domini, atque in ea mori propter sacrorum reverentiam cupiebat.

5 Voluit quandoque mittere fratres per mundum (cfr. Ioa 3,16) cum pretiosis pixidibus, ut ubicumque indecenter locatum pretium redemptionis adverterent, optimo recondere loco.

6 Sacerdotalibus manibus, quibus de ipso conficiendo tam divina collata auctoritas est, magnam volebat reverentiam exhiberi.

7 Frequenter dicebat: “Si sancto cuiquam de caelo venienti (cfr. Ioa 3,31) et pauperulo alicui sacerdoti simul me contingeret obviare, praevenirem honore (cfr. Rom 12,10) presbyterum, et ad manus eius deosculandas citius me conferrem.

8 Dicerem enim: “Oi! Exspecta, sante Laurenti! quia manus huius Verbum vitae contrectant (cfr. 1Ioa 1,1), et ultra humanum aliquid possident!”.

Caput CLIII – De devotione ad sanctorum reliquias.

202

1 Divino cultui se devotissimum exhibens Deo dilectus (cfr. Sir 45,1) homo, nil quod Dei est (cfr. Mat 22,21), relinquebat per incuriam inhonorum.

2 Cum esset apud Montem Casalem, in provincia Massae, praecepit fratribus, ut de quadam ecclesia ab omnibus derelicta sanctas reliquias ad locum fratrum reverendissime asportarent.

3 Gravabatur pernimum longo iam tempore illas debita devotione fraudatas.

4 Sed cum, poscente causa, ipsum ire alio oporteret, mandati patris immemores, filii obedientiae meritum neglexerunt.

5 Die vero quadam, cum celebrare vellent fratres, remota sindone, ut moris est, de altari, ossa pulcherrima et nimis redolentia invenerunt.

6 Obstupefacti sunt satis, quae numquam viderant intuentes.

7 Regressus paulo post sanctus Dei (cfr. Luc 4,34), diligenter exquirat, si esset quod de reliquiis mandaverat adimpletum.

8 Verum neglectae obedientiae culpam fratres humiliter confitentes, cum poena veniam

meruerunt.

9 Et ait sanctus: “Benedictus Dominus Deus meus (cfr. Ps 17,47), qui per semetipsum implevit quod vos facere debuistis!”.

10 Considera diligenter Francisci devotionem, attende beneplacitum Dei (cfr. Ps 68,14) circa pulverem nostrum, et obedientiae sanctae magnifica laudem (cfr. Ps 68,31). Nam cuius voci non paruit homo, precibus obedivit Deus.

Caput CLIV – De devotione ad crucem et de quodam occulto sacramento.

203

1 Denique quomodo sibi aberat nisi in cruce Domini gloriari (cfr. Gal 6,14), quis promere, quis capere posset?

2 Soli datum est nosse, cui soli datum est experiri.

3 Nimirum, etsi sensu quodam illa perciperemus in nobis, nequaquam tantis mirabilibus exprimentis verba suppeterent, rebus quotidianis et vilibus sordidata.

4 Et fortassis ideo in carne debuit aperiri, quia non potuisset sermonibus explicari (cfr. Qo 1,8).

5 Loquatur ergo silentium, ubi deficit verbum (cfr. Sir 43,29), quia et signatum clamat, ubi deficit signum.

6 Hoc solum humanis auribus intimetur, quod nondum per omnia claruit, quare sacramentum illud in sancto apparuit (cfr. 1Tim 3,16); ubi enim ab eo revelatum est, de futuro trahit rationem et finem.

7 Verus erit, dignusque fide, cui natura, lex et gratia (cfr. Ioa 1,17) testes erunt.

De pauperibus dominabus.

CLV – Quomodo volebat fratres conversari cum eis.

204

1 Spiritualis aedificii memoriam, multo nobiliorem ab illa terrena quam beatus pater post illius materialis ecclesiae reparationem in augmentum civitatis supernae, Spiritu Sancto ductore (cfr. Is 63,14), illo in loco instituit, non expedit silentio praeterire.

2 Non est credendum quod pro perituro et labenti opere reparando, de ligno crucis sibi locutus fuerit Christus, modo utique sic stupendo, qui audientibus timorem incutit (cfr. 2Mac 12,22) et dolorem immittit.

3 Sed, sicut olim praedixerat Spiritus Sanctus (cfr. Act 1,16), Ordo sanctarum virginum ibi debebat institui, qui ad restaurationem caelestis domus, velut vivorum lapidum (cfr. 1Pet 2,5) expolita congeries, erat aliquando transferendus.

4 Verum postquam in loco illo convenire coeperunt virgines Christi (cfr. 2Cor 11,2), et de diversis mundi partibus aggregari, summam profitentes perfectionem in observantia paupertatis altissimae (cfr. 2Cor 8,2) ac omnium virtutum decore (cfr. Iudt 10,4), licet pater illis paulatim suam praesentiam corporalem (cfr. 2Cor 10,10) subduxerit, affectum tamen in Spiritu Sancto (cfr. Mat 3,11) ad ipsarum curam extendit.

5 Nam, cum per plura summae perfectionis argumenta probatas, sanctus eas cognoverit, omnem pro Christo (cfr. Phip 1,29) paratas sustinere iacturam et subire laborem, nec a sanctis mandatis velle aliquando declinare (cfr. Ps 118,21), promisit eis et aliis

paupertatem in simili conversatione profitentibus firmiter suum et fratrum suorum auxilium et consilium perpetuo exhibere.

6 Haec semper, dum vixit, diligenter exsolvit, et fieri semper, cum morti proximus esset, non negligenter mandavit: unum atque eundem spiritum (cfr. 1Cor 12,11), dicens, fratres et dominas illas pauperulas de hoc saeculo (cfr. Gal 1,4) eduxisse.

205

1 Mirantibus quandoque fratribus, quod tam sanctas Christi famulas sua praesentia corporali (cfr. 2Cor 10,10) non saepius visitaret, dicebat: “Non credatis, carissimi, quod eas perfecte non diligam.

2 Si enim crimen esset eas in Christo fovere, nonne maius fuisset eas Christo iunxisse?

3 Et quidem non eas vocasse nulla fuisset iniuria, non curare vocatas summa est inclementia.

4 Sed exemplum do vobis, ut quemadmodum ego facio ita et vos faciatis (cfr. Ioa 13,15).

5 Nolo quod aliquis ad visitandum eas spontaneum se offerat, sed invitos et plurimum renitentes iubeo ipsarum servitiis deputari, spirituales dumtaxat viros (cfr. Os 9,7), digna et longaeva conversatione probatos”.

Caput CLVI – Quomodo reprehendit quosdam qui libenter ibant ad monasteria.

206

1 Cum enim semel quidam frater, qui duas in monasterio quodam filias perfectae conversationis habebat, quoddam pauperculum munusculum ex parte sancti libenter ad dictum locum se diceret delaturum, increpavit eum sanctus durissime, verba non modo referenda inculcans.

2 Sicque per alium recusantem, sed non obstinatius persistentem, transmisit exenium.

3 Alius frater in hieme, causa compassionis, ad monasterium quoddam accessit, sed voluntatem sancti sic efficacem de non eundo nescivit.

4 Postquam factum sancto innotuit, per plura milliaria in maximo nivium frigore illum nudum pergere fecit.

Caput CLVII – De praedicatione quam magis exemplo quam verbo eis fecit.

207

1 Frequenti supplicatione vicarii sanctus pater pulsatus, cum apud Sanctum Damianum faceret moram, ut filiabus proponeret verbum Dei (cfr. Ioa 3,34), ipsius tandem instantia devictus concessit.

2 Congregatis autem dominabus ex more, ut verbum Dei audirent (cfr. Ioa 8,47), sed non minus ut patrem viderent, levatis ipse in caelum oculis, ubi cor (cfr. Is 51,6; Mat 6,21) semper habebat, ad Christum coepit orare.

3 Cinerem proinde sibi deferri iubet, de quo circa se in pavimento circulum fecit, reliquum super proprium caput imponens (cfr. 1Mac 3,47).

4 Exspectantibus illis beatum patrem intra cinereum circulum cum silentio persistentem, stupor in earum cordibus non parvus oboritur.

5 Surgit subito sanctus, et illis attonitis, Miserere mei Deus (Ps 50,3ss) recitat pro sermone.

6 Quo finito, celeriter foras egreditur (cfr. Ps 40,7).

7 Huius virtute alludii tanta fuerunt famulae Dei contritione repletae, ut lacrimarum educentes profluvia, vix a sui vindicta manus proprias continerent.

8 Opere docuit illas se cinerem reputare, nihilque cordi eius aliud approximare de ipsis, nisi hac reputatione condignum.

9 Haec erat conversatio eius cum feminis sanctis; haec visitatio illarum perutilis, coacta tamen et rara.

10 Haec voluntas eius pro fratribus omnibus, quos eis ita pro Christo, cui serviunt (cfr. Col 3,24), servire volebat, ut semper, velut animalia pennata, laqueos (cfr. Prov 1,17) coram positos (cfr. Ps 68,23) praecaverent.

De commendatione Regulae fratrum.

CLVIII – De commendatione Regulae beati Francisci, et de fratre qui eam portabat secum.

208

1 Communem professionem et Regulam ardentissime zelabatur, et illos qui circa eam zelotes essent, singulari benedictione dotavit.

2 Hanc enim suis dicebat librum vitae (cfr. Sir 24,32), spem salutis (cfr. 1The 5,8), medullam Evangelii, viam perfectionis, clavem paradisi, pactum aeterni foederis (cfr. Gen 17,13).

3 Hanc volebat haberi ab omnibus, sciri ab omnibus, et ubique in allocutionem taedii (cfr. Sap 8,9) et memoriam praestiti iuramenti cum interiore homine (cfr. Rom 7,22) fabulari.

4 Docuit eam semper in commonitionem agenda vitae portare prae oculis, quodque plus est, cum ipsa mori debere.

5 Cuius instituti non immemor quidam laicus frater, quem intra martyrum numerum credimus esse colendum, palmam assecutus est gloriosae victoriae.

6 Nam cum a Saracenis ad martyrium peteretur, summis manibus Regulam tenens, genibus humiliter incurvatis, sic socio dixit:

7 “De omnibus, quae contra sanctam istam Regulam feci, frater carissime, ante oculos Maiestatis (cfr. Is 3,8) et coram te, culpabilem me proclamo”.

8 Successit brevi confessioni gladius, quo martyrio vitam finivit, signisque et prodigiis (cfr. 2Cor 12,12) postmodum claruit.

9 Hic iuenculus intraverat Ordinem adeo, ut ferre vix posset ieiunium regulare, cum tamen lorica ad carnem sic puerulus deferebat.

10 Felix puer, qui feliciter incepit, ut felicius consummaret (cfr. Sir 18,6).

Caput CLIX – Visio quaedam ad commendationem Regulae faciens.

209

1 Vidit aliquando pater sanctissimus visionem quamdam, caelesti oraculo factam, ad Regulam pertinentem.

2 Tempore quo de Regula confirmanda fiebat inter fratres collatio, sancto de huiusmodi negotio vehementer sollicito talia monstrantur in somnis (cfr. Mat 1,20).

3 Videbatur sibi de terra micis panum subtilissimas collegisse, multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere.

4 Cumque micas tam tenues distribuere formidaret, timens ne inter manus exciderent pulveres tam minuti, vox ei desuper inclamabat (cfr. Dan 6,20): “Francisce, unam de micis omnibus hostiam confice, ac manducare volentibus tribue manducandam”.

5 Quo illud agente, quicumque non devote reciperent, aut receptum contemnerent donum, mox lepra infecti notabiles apparebant.

6 Recitat mane sanctus haec omnia sociis, dolens se non percipere mysterium visionis (cfr. Dan 2,19).

7 Post modicum vero, cum vigil in oratione persisteret (cfr. Tob 3,11), huiusmodi vox de caelo sibi delapsa (cfr. 2Pet 1,17.18) est: “Francisce”, inquit, micae noctis praeteritae verba evangelica sunt, hostia Regula, lepra iniquitas”.

8 Hanc quidem quam iuraverant fidem, non duram vel asperam fratres illorum temporum reputabant, qui erant ad omnia supererogare promptissimi.

9 Neque enim languor vel desidia locum habet, ubi amoris stimulus semper ad maiora perurget.

De infirmitatibus sancti Francisci.

CLX – Quomodo contulit cum quodam fratre de subveniundo corpori.

210

1 Per labores innumeros et aegritudines validas in semitis Christi vestigia posuit (cfr. Ios 3,13) praeco Dei Franciscus, nec pedem retraxit, donec quae perfecte coepit perfectius consummavit (cfr. Luc 14,30).

2 Nam cum lassatus esset (cfr. Iudc 16,16) et totaliter corpore conquassatus, numquam a perfectionis suae substitit cursu, numquam rigorem passus est inflectere disciplinae.

3 Nam et exhausto iam corpori sine conscientiae murmure nequibat vel in modico subvenire.

4 Itaque cum oporteret ipsum etiam nolentem proprii corporis incommoda, quae vires eius excesserant, blandimentis remediabilibus delinire, quemdam fratrem, quem sciebat consilium sibi daturum expediens, benigne die quadam alloquitur:

5 “Quid tibi videtur, fili carissime, quod conscientia mea de cura corporis frequenter submurmurat?”

6 Timet ne infirmanti nimis indulgeam, et exquisitis ei studeam fomentis succurrere.

7 Non quod ipsum iam aliquid delectet accipere infirmitate longa confectum, a quo totius saporis recessit impulsus”.

211

1 Respondit filius diligenter ad patrem, a Domino sibi dari verbum responsionis agnoscens: “Dic mihi, si dignaris, o pater, qua diligentia corpus tuum, dum potuit, tuis obtemperavit mandatis?”.

2 Qui ait: “Testimonium illi perhibeo (cfr. Ioa 5,31), fili, quia per omnia obediens (cfr. Col 3,20) fuit, in nullo sibimetipsi pepercit, sed quasi praeceptis ad cuncta ferebatur

imperia.

3 Nullum subterfugit laborem, nullum declinavit incommodum, tantummodo iussa posset perficere (cfr. Iudc 9,54).

4 In hoc perfecte convenimus ego et ipsum, ut sine aliqua repugnantia Christo Domino serviremus (cfr. Col 3,24)”.

5 Et ait frater: “Ubi est ergo, pater, liberalitas tua, ubi pietas et summa discretio?

6 Estne ista fidelium amicorum (cfr. Sir 6,14) redhibitio digna, beneficium libenter accipere nec tempore necessario danti pro merito respondere?

7 Quid servitii Domino tuo Christo (cfr. Col 3,24) absque auxilio corporis hactenus impendere potuisti?

8 Nonne, ut ipse fateris, propter hoc se omni periculo dedit?”.

9 “Fateor, fili”, ait pater, “hoc esse verissimum”.

10 Et filius: “Estne hoc rationis conveniens, ut tam fideli amico (cfr. Gen 18,25) in tanta necessitate desis, qui se et sua pro te usque ad mortem exposuit?

11 Absit a te, pater, auxilium et baculus afflictorum, absit a te hoc peccatum in Domino (cfr. 1Re 12,23)!”.

12 “Benedictus et tu”, inquit, “fili (cfr. 1Re 26,25), qui sapienter meis disceptationibus tam salutaria remedia propinasti!”.

13 Et coepit hilariter loqui ad corpus: “Gaude, frater corpus, et parce mihi (cfr. Iob 7,16), quia, ecce, iam tua placita libenter perficio, libenter tuis querulis affectibus subvenire festino!”.

14 Sed quid iam extinctum poterat delectare corpusculum?

15 Quid sustentare ex omni parte collapsum?

16 Mortuus erat Franciscus iam mundo, sed Christus vivebat in (cfr. Gal 2,19.20) eo.

17 Crux illi erant mundi deliciae, quia Christi crucem (cfr. Gal 6,14) radicatam gerebat in corde.

18 Et ideo stigmata exterius fulgebant in carne, quia intus radix altissima excrescebat in mente.

Caput CLXI – Quid fuerit pro suis infirmitatibus sibi promissum a Domino.

212

1 Ita ex omni parte cruciatibus fesso, mirum quod sufficere vires ad tolerantiam poterant.

2 Has vero suas angustias non poenarum censebat nomine sed sororum.

3 Quas multis ex causis provenisse non dubium est.

4 Sane, ut clarior fieret ex triumphis, non solum tirocinio sua difficilia commisit Altissimus, verum iam emeritae militiae viro dabatur materia triumphandi.

5 Habent et in hoc exempla sequentes, dum propter senectutem nihil lentius, propter infirmitatem nihil indulgentius egit.

6 Nec, nulla causa, fuit perfecta in valle lacrimarum (cfr. Ps 83,7) purgatio, quod sic de quadrante novissimo redderet rationem (cfr. Mat 5,26), si quid inhaesisset cremabile, ut tandem purgatissimus raptim ad superos evolare.

7 Potissimam vero tormentorum suorum existimo rationem, quia, ut ipse asserebat de aliis, in sustinendis illis retributio multa (cfr. Ps 18,12).

213

- 1 Nam nocte quadam, cum propter infirmitatum suarum graves et diversas molestias plus solito lassaretur, coepit de intimo cordis compati sibi ipsi.
- 2 Sed ne spiritus ille promptus (cfr. Mat 26,41) carni carnaliter consentiret in aliquo vel ad horam, patientiae scutum, orando ad Christum, servat immobile.
- 3 Orans tandem sic positus in agone (cfr. Luc 22,43), promissionem aeternae vitae a Domino sub hac similitudine reportavit (cfr. Heb 10,36; Ioa 6,69):
- 4 “Si tota terrae moles (cfr. Is 40,12) et machina mundi aurum esset sine pretio (cfr. Ps 43,13) pretiosum, et tibi pro iis quae pateris duris molestiis, omni dolore sublato, daretur in praemium thesaurus gloriae tantae, cui praedicti auri comparatio (cfr. Sap 7,9) nulla esset, vel etiam nominari non digna, nonne gauderes, libenter sustinens quae sustines ad momentum?”.
- 5 “Gauderem utique”, ait sanctus, “et supra modum (cfr. 2Cor 4,17) gauderem”.
- 6 “Exsulta igitur”, dixit illi Dominus, “quia regni mei est arrha infirmitas tua, et per patientiae meritum securus et certus (cfr. Sap 7,23) eiusdem regni haereditatem (cfr. Eph 5,5) exspecta!”.
- 7 Sed quanta putas exsultatione gavisum hominem tam felici promissione beatum?
- 8 Quanta non solum patientia, verum etiam caritate, illum credis corporis molestias amplexatum?
- 9 Novit ipse modo perfecte, quia indicibile tunc dicere sibi fuit. 10 Retulit tamen sociis pauca, ut potuit.
- 11 Laudes de creaturis tunc quasdam composuit, et eas utcumque ad Creatorem laudandum accendit.

De transitu sancti patris.

CLXII – Quomodo hortatus est fratres et benedixit in fine.

214

- 1 In fine hominis, ait sapiens, denudatio operum illius (cfr. Sir 11,29), quod in sancto isto gloriose cernimus esse completum.
- 2 Qui mandatorum Dei viam mentis alacritate percurrens (cfr. Ps 118,32), per omnium virtutum gradus ad summa pervenit, et velut ductile opus, sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus, omnis consummationis vidit finem (cfr. Ps 118,96).
- 3 Tunc enim magis eius mirifica opera colluxerunt, et divinum fuisse omne quod vixit, veritatis iudicio (cfr. Ps 110,7) fulsit, cum vitae mortalis calcatis illecebris, liber evasit ad superos.
- 4 Nam mundo vivere (cfr. Gal 2,20) duxit opprobrium, dilexit suos in finem (cfr. Ioa 13,1), mortem cantando suscepit.
- 5 Cum enim ad dies iam propinquaret extremos, quibus, finibili luce subtracta, lux perpetua (cfr. 4Esd 2,35) succedebat, virtutis exemplo monstravit, quod nihil commune illi erat cum mundo.
- 6 Confectus namque infirmitate illa tam gravi, quae omni languori conclusit, super nudam humum (cfr. Is 14,1) se nudum fecit deponi, ut hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, ‘nudus luctaretur cum nudo’.
- 7 Triumphum revera exspectabat intrepidus, et consertis manibus iustitiae complectebatur coronam (cfr. 2Tim 4,8).
- 8 Positus sic in terra (cfr. Iob 20,4), saccina veste deposita, faciem solito levavit ad

caelum (cfr. Iob 11,15), et intendens illi gloriae (cfr. Iob 11,5) totus, manu sinistra dextri lateris vulnus, ne videretur, obtexit.

9 Et ait ad fratres: “Ego quod meum est feci (cfr. 3Re 19,20); quod vestrum est, Christus edoceat (cfr. Eph 4,21)!”.

215

1 Videntes haec filii producunt rivulos lacrimarum, et de intimis longa trahentes suspiria, nimio dolori compatiendo succumbunt.

2 Interea sopitis utcumque singultibus, guardianus eius, qui votum sancti divina verius inspiratione cognovit, festinus surrexit et acceptam cum femoralibus tunicam saccinamque cappellulam, dixit ad patrem:

3 “Tunicam istam et femoralia cum cappellula, obedientiae sanctae mandato, a me tibi accommodatam cognoveris!

4 Sed, ut scias te nihil proprietatis in illis habere, dandi haec alicui omnem tibi aufero potestatem”.

5 Gaudet sanctus et iubilat prae laetitia cordis (cfr. Cant 3,11), quoniam fidem tenuisse dominae paupertati usque in finem se videt.

6 Fecerat enim haec omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem proprium in fine vellet habere, sed quasi ab altero commodatum.

7 Cappellulam vero saccinam portabat in capite, ut cicatrices contegeret pro sanitate oculorum susceptas, cui satis necessarium erat pileum cuiusvis pretiosae lanae suavitate lenissimum.

216

1 Levat post haec sanctus palmas ad caelum (cfr. 2Par 6,13), et Christum suum magnificat, quod iam exoneratus omnibus, liber vadit ad ipsum.

2 Verum ut ostenderet se Dei sui Christi verum imitorem (cfr. 1Cor 4,16) in omnibus, fratres et filios, quos dilexerat a principio, in finem dilexit eos (cfr. Ioa 13,1).

3 Fecit enim fratres omnes assistentes ibidem ad se vocari, et verbis consolatoriis (cfr. Zac 1,13) eos pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem.

4 De patientia et paupertate servanda sermonem protraxit, caeteris institutis sanctum Evangelium anteponens.

5 Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos dexteram suam, et incipiens a vicario suo capitibus singulorum imposuit (cfr. Gen 48,14):

6 “Valete”, inquit, “filii omnes, in timore Domini (cfr. Act 9,31) et permanete in ipso semper! 7 Et quoniam futura tentatio et tribulatio (cfr. Sir 27,6) appropinquat, felices qui perseverabunt in his quae coeperunt.

8 Ego enim ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendo”;

9 benedixitque in illis qui erant ibi, etiam omnibus fratribus, qui ubique conversabantur in mundo (cfr. 2Cor 1,12), et qui venturi erant post ipsos, usque in finem saeculi saeculorum (cfr. Dan 7,18).

10 Nullus sibi hanc benedictionem usurpet quam pro absentibus in praesentibus promulgavit; ut alibi scripta est aliquid insonuit speciale, sed potius ad officium detorquendum.

Caput CLXIII – De morte eius et quid fecerit ante mortem.

217

- 1 Cum itaque amarissime lacrimarentur fratres et inconsolabiliter deplorarent, iussit pater sanctus panem sibi afferri (cfr. Mat 14,17.18). Quem benedixit et fregit (cfr. Mat 26,26; Luc 24,30), et particulam unicuique ad manducandum porrexit.
- 2 Codicem etiam Evangeliorum apportari praecipiens, Evangelium secundum Ioannem ab eo loco qui incipit: Ante diem festum Paschae (cfr. Ioa 13,1) etc, sibi legi poposcit.
- 3 Recordabatur illius sacratissimae coenae, quam Dominus cum suis discipulis (cfr. Mat 26,20) ultimam celebravit.
- 4 In illius enim veneranda memoria, ostendens quem ad fratres habebat amoris affectum, fecit hoc totum.
- 5 Proinde paucos dies, qui usque ad transitum eius restabant, expendit in laudem, socios suos valde dilectos secum Christum laudare instituens.
- 6 Ipse vero, prout potuit, in hunc psalmum erupit: Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum (Ps 141,2-8) etc.
- 7 Invitabat etiam omnes creaturas ad laudem Dei (Luc 18,43), et per verba quaedam quae olim composuerat, ipse eas ad divinum hortabatur amorem.
- 8 Nam et mortem ipsam, cunctis terribilem et exosam, hortabatur ad laudem, eique laetus occurrens (cfr. Iudc 19,3), ad suum invitabat hospitium: “Bene veniat”, inquit, “soror mea mors!”.
- 9 Ad medicum autem: “Audacter, frater medice, proximam prognostica mortem, quae mihi erit ianua vitae!”.
- 10 Ad fratres vero: “Cum me videritis ad extrema perducere, sicut me nudiustertius nudum vidistis, sic me super humum exponite, et per tam longum spatium iam defunctum sic iacere sinatis, quod unius milliari tractum suaviter quis perficere posset”.
- 11 Venit igitur hora (cfr. Ioa 4,21), et cunctis in eum Christi completis mysteriis (cfr. Col 4,3), feliciter volavit ad Deum.

Quomodo quidam frater vidit animam sancti patris in transitu ipsius.

217a

- 1 Unus frater ex discipulis eius, famae non modicum celebris, vidit animam santissimi patris quasi stellam (cfr. Sir 50,6), lunae immensitatem habentem et solis claritatem, praetendentem super aquas multas (cfr. Ps 28,3), a candida subvecta nubecula (cfr. Apoc 14,14), recto tramite in caelum conscendere (cfr. Ios 8,20).
- 2 Factus est propterea concursus populorum multorum (cfr. Act 21,30), laudantium et glorificantium nomen Domini (cfr. Luc 2,20).
- 3 Catervatim tota civitas Assisii ruit et omnis accelerat regio (cfr. Mat 8,34; 3,5) videre magnalia Dei (cfr. Act 2,11), quae Dominus ostenderat (cfr. Luc 2,15) in servo suo.
- 4 Lamentabantur filii tanto patre orbat, et pium cordis affectum lacrimis et suspiriis ostendebant.
- 5 Verumtamen miraculi novitas planctum vertit in iubilum et luctum in iubilationem.
- 6 Cernebant corpus beati patris Christi stigmatibus decoratum, in medio videlicet manuum et pedum ipsius, non clavorum quidem puncturas, sed ipsos clavos ex eius carne compositos, immo carni eidem innatos, ferri retenta nigredine, ac dextrum latus

sanguine rubricatum.

7 Caro eius, naturaliter nigra prius, candore nimio renitescens beatæ resurrectionis præmia promittebat.

8 Membra denique ipsius ductilia et mollia sunt effecta, non rigida, ut mortuorum solent, conversa in similitudinem puerilis ætatis.

Caput CLXIV – De visione quam vidit frater Augustinus in morte.

218

1 Minister fratrum in Terra Laboris tunc erat frater Augustinus, qui in hora ultima positus, cum diu iam pridem amisisset loquelam, audientibus qui adstabant (cfr. Act 23,3), subito clamavit et dixit (cfr. Luc 9,39; Ioa 12,44):

2 “Exspecta me, pater, exspecta! Ecce, iam venio tecum”

3 Quaerentibus fratribus et admirantibus multum, cui sic loqueretur, audacter respondit: “Nonne videtis”, inquit, “patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad caelum?”.

4 Et statim sancta illius anima, carne soluta, patrem est secuta sanctissimum.

Caput CLXV – Quomodo sanctus pater apparuit cuidam fratri post transitum.

219

1 Alteri fratri vitæ laudabilis, tunc temporis orationi suspenso, nocte illa et hora, gloriosus pater pupurea dalmatica vestitus apparuit, quem turba hominum innumera sequebatur.

2 A qua se plurimi sequestrantes, dixerunt ad fratrem: “Nonne hic est Christus (cfr. Ioa 7,26), o frater?”. Et ille dicebat: “Ipse est” (cfr. Mat 26,48).

3 Alii vero iterum perquirebant dicentes: “Nonne hic est sanctus Franciscus?”. Frater ipsum esse similiter respondebat.

4 Videbatur revera fratri et omnium comitantium turbae quod Christi et beati Francisci una persona foret.

5 Quod a sane intelligentibus nequaquam temerarium iudicatur, cum qui adhaeret Deo, unus spiritus (cfr. 1Cor 6,17) fit cum ipso, et ipse Deus omnia in omnibus (cfr. 1Cor 12,6) sit futurus.

6 Pervenit tandem beatus pater cum illa turba mirabili ad amoenissima loca, quæ aquis irrigata (cfr. Ez 31,14) praeliquidis omnium virebant graminum venustate, et florum decore vernantia, arborum omni delicioso genere replebantur.

7 Erat ibi palatium magnitudinis miræ ac pulchritudinis singularis, quod alacriter intrans novus accola caeli, cum in eo fratres plurimos reperisset, supra mensam splendidissime præparatam et variis refertam deliciis, coepit cum suis delectabiliter epulari.

Caput CLXVI – Visio Episcopi Assisinatis de transitu sancti patris.

220

1 Episcopus Assinas ad ecclesiam Sancti Michaelis tunc temporis causa peregrinationis perrexerat.

2 Cui, cum inde rediens Beneventi hospitatus fuisset, beatus pater Franciscus, nocte sui transitus, per visionem apparuit dixitque ad eum: “Ecce, pater, mundum relinquens, ad Christum vado (cfr. Ioa 16,28)”.

3 Mane surgens (cfr. Gen 24,54), episcopus sociis narravit quae vidit, et accito notario, diem transitus notavit et horam.

4 Multumque inde tristis effectus, irrigatus lacrimis, dolebat se patrem amisisse praecipuum.

5 Sicque ad terram suam reversus (cfr. Ps 145,4), et cuncta per ordinem (cfr. Est 15,9) referens, super dona sua Domino gratias inexplebiles egit (cfr. Act 27,35).

De canonizatione et translatione sancti Francisci.

220a

1 In nomine Domini Iesu (cfr. 1Cor 6,11). Amen. Anno incarnationis eiusdem M^oCC^oXXVI^o, IIII° nonas Octobris, die quo praedixerat, expletis XX annis ex quo perfectissime adhaesit Christo, Apostolorum vitam et vestigia sequens (cfr. 1Pet 2,21) apostolicus vir Franciscus, vitae mortalis compedibus absolutus, feliciter migravit ad Christum,

2 et sepultus apud civitatem Assisii tot et tantis mirabilibus ac variis coepit ubique miraculis coruscare, ut brevi in tempore, magnam partem orbis ad novi saeculi admirationem adduceret.

3 Cum iam in diversis partibus nova miraculorum luce inclaresceret, et undique qui se ipsius beneficio a suis cladibus liberatos gaudebant concurrerent, dominus papa Gregorius, cum esset Perusii cum cardinalibus universis et aliis ecclesiarum praelatis, super canonizationem eius coepit habere tractatum.

4 Concordantes igitur, pariter idipsum dixerunt omnes.

5 Legunt et approbant miracula quae per servum suum Dominus fuerat operatus, summisque praeconiis vitam beati patris et conversationem extollunt.

6 Convocantur primum ad tantam solemnitatem principes terrae (cfr. Ps 148,11), et omnis frequentia praelatorum, cum infinita populi multitudine, constituta die, cum beato papa Assisii civitatem ingreditur, ut ibi ob maiorem reverentiam sancti, canonizatio celebretur eiusdem.

7 Venientibus autem cunctis ad locum, tam solemnem occursui praeparatum, praedicat primitus populo universo (cfr. Heb 9,19) papa Gregorius et affectu mellifluo nuntiat magnalia Dei (cfr. Sir 18,5).

8 Sanctum quoque patrem Franciscum nobilissimo sermone colaudat et conversationis eius annuntians puritatem lacrimis madidatur.

9 Igitur sermone finito, protensis ad caelum manibus (cfr. 2Mac 3,20; 14,34), voce altisona clamavit papa Gregorius...

Oratio sociorum sancti ad eundem.

CLXVII

221

1 Ecce, beate pater noster, simplicitatis studia conata sunt magnifica tua facta utcumque laudare, ac de innumeris sanctitatis tuae virtutibus vel pauca, pro tua gloria, referre in

medium.

2 Scimus tuis insignibus nostra verba multum ademisse splendoris, dum ad tantae perfectionis promenda magnalia imparia sunt inventa.

3 Petimus a te et a legentibus affectum pensari ut studium, gaudentes mirabilium morum apicibus humanos calamos superari.

4 Quis enim, sanctorum egregie, spiritus tui ardorem (cfr. Is 4,4) vel in se ipso formare, vel imprimere posset in aliis, et affectus illos ineffabiles, qui ex te inintermisce fluebant in Deum, concipere quis valeret?

5 Sed scripsimus haec tua dulci memoria delectati, quam donec vivimus, aliis eructare vel balbutiendo conamur.

6 Cibaris iam ex adipe frumenti (cfr. Ps 80,17), quondam famelice; iam torrente voluptatis potaris, hactenus sitibunde.

7 Non sic te inebriatum credimus ab ubertate domus Dei (cfr. Ps 35,9), ut tuorum oblitus sis filiorum (cfr. Os 4,6), cum et ille quem potas, nostri sit memor (cfr. Ps 113,12).

8 Trahe nos igitur ad te, digne pater, ut in odorem unguentorum tuorum curramus (cfr. Cant 1,3), quos utique cernis desidia tepidos, pigritia languidos, negligentia semivivos!

9 Sequitur te grex pusillus (cfr. Luc 12,32) iam nutandi vestigio; tuae perfectionis radios infirmorum luminum acies reverberata non sustinet.

10 Innova dies nostros, sicut a principio (cfr. Lam 5,21), perfectorum speculum et exemplar, nec patiaris vita dissimiles eadem tibi professione conformes!

222

1 Ecce, iam prosternimus (cfr. Dan 9,18) humilitatis precamina coram clementia Maiestatis aeternae (cfr. Ps 71,19) pro Christi famulo, Ministro nostro, successore tuae sanctae humilitatis, et verae paupertatis aemulatore, qui ovium tuarum sollicitam gerit curam (cfr. Gen 46,32), affectu dulci pro caritate Christi tui (cfr. Rom 8,35; Ps 83,10);

2 quem sic promovere, te, sancte, petimus, et amplecti, ut tuis semper ipsis adhaerens vestigiis, laudem et gloriam (cfr. Phip 1,11) quam assecutus es (cfr. 1Tim 4,6), perpetuo consequatur.

223

1 Supplicamus etiam toto cordis affectu (cfr. Ps 72,7), benignissime pater, pro illo filio tuo, qui nunc et olim devotus tua scripsit praeconia.

2 Hoc ipse opusculum, etsi non digne pro meritis, pie tamen pro viribus colligens, una nobiscum tibi offert et dedicat.

3 Dignanter illum ab omni malo conserva et libera (cfr. Mat 6,13), merita sancta in illo adaugens, et sanctorum consortio precibus tuis ipsum perpetuo iungens.

224

1 Recordare universitatis filiorum tuorum, pater, qui inexplicabilibus vexati periculis, quantum a remotis tua vestigia insequantur (cfr. Gen 33,14), tu sanctissime, perfecte cognoscis.

2 Da vires, ut resistant; purifica eos, ut nitescant; laetifica, ut fruescant.

3 Infundi super eos spiritum gratiae et precum (cfr. Zac 12,10) impetra, pro vera humilitate habenda quam habuisti, pro servanda paupertate quam tenuisti, pro merenda caritate qua Christum crucifixum (cfr. 1Cor 1,23) semper amasti.

4 Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen (cfr. Apoc 11,15).